

223837

Un preot al deșteptării noastre

Andrieu Bârseanu

Omul și opera

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lucrări și aprecieri publicate de

Ioan Bratu

S I B I U

Tiparul institutului de arte grafice „Dacia Traiană“

1 9 3 0.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201801576

71317

Un preot al deșteptării noastre

Andrieu Bârseanu

Omul și opera

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lucrări și aprecieri publicate de
Ioan Bratu

Biblioteca Universității Regele Ferdinand I.
din CLUJ.
Nr. 2017/1930
EXEMPLAR LEGAL.

S I B I U

Tiparul institutului de arte grafice „Dacia Traiană“

1 9 3 0.

BRITISH LIBRARY

ABSTRACTS OF THE PROCEEDINGS OF THE
CONFERENCE ON THE HISTORY OF THE
MIDDLE EAST

223837

BCU Cluj / Central University Library Cluj

† Andreiu Bârseanu.

Rostul acestui număr.

În vara anului 1922, școala biserica și întreaga noastră viață culturală au îndurat o dureroasă și grea pierdere. În sărbătoarea schimbării la față, când sufletul românesc prăznuia amintirea minunii dela Mărășești, a trecut la cele vecinice sufletul care a zămislit cântecul de luptă al eroilor noștri: „Pe-al nostru steag e scris unire“, care ani de-a rândul, de pe catedra școalelor din Brașov, a sădit în atâtea suflete dragostea de neam și lumina adevărului și care timp de aproape două decenii a fost organizatorul și conducătorul luptei culturale din Dacia superioară. Boala nemiloasă a stins energia neînfrântă a dascălului luminat, a luptătorului cu vorba și condeiul, care a fost Andreiu Bârseanu în tot timpul vieții sale.

Într'o zi de sfârșit de vară, rudenii și prieteni, reprezentanți înalți ai bisericei, școalei și altor instituții culturale, cu ochii înlăcrimați și cu sufletul plin de jale au petrecut în drumul cel din urmă trupul neînsuflețit al lui Andreiu Bârseanu, ca să-l așeze în lăcașul de vecinică odihnă.

În credința, că recunoștința obștească și dărnicia celor înțelegători va vti să ridice în cimitirul orașului Sibiu un mauzoleu care să primească osămintele marilor noștri bărbați, rămășițele pământești ale lui A. Bârseanu au fost așezate vremelnice în cripta familiei Boiu.

S'au scurs șapte ani, fără ca generația zilelor noastre să-și fi împlinit datorința ce i-o impunea pioasa recunoștință. Alte frământări, alte stăruințe preocupau pe omul zitei de astăzi. Mauzoleul nu s'a putut ridica și familia răposatului a trebuit să se îngrijească de un alt lăcas de

vecinică odihnă. Astfel, cum spuneă glăsuitoarul Academiei Române, după șapte ani de odihnă provizorie rămășițele lui Andreiu Bârseanu au pornit în toamna anului trecut să-și găsească așezare definitivă, netulburată, în Brașovul tinerețelor lui, sub glia dela poalele Tâmppei în preajma școlilor pe care le-a slujit cu o desăvârșită credință și devotament.

Cu această ocaziune Biserica, Academia Română, Astra și Școala, cu dascălimea și tineretul ei, au ținut să-și arate recunoștința față de cel dispărut.

Exhumarea și transportarea osemintelor a fost o sărbătoare pioasă a sufletelor cinstite care nu puteau să uite cine a fost și ce îi datorau lui A. Bârseanu. În ziua Mucenicului Dumitru, uitate au fost patimile mărunte ce ne fărâmițează sufletul, a dispărut vrajba distrugătoare și cuprinși numai de o pioasă recunoștință ne-am strâns în jurul sicriului aceluia, care o vieață întreagă a propovăduit unirea în cuget și simțiri.

Un comitet, condus de I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului Dr. N. Bălan și compus din reprezentanții bisericii, Astrei și a școalelor din regiunea Sibiu, a luat inițiativa ridicării unui monument pe mormântul de sub poalele Tâmppei. Sumele strânse până în prezent de aceste 3 instituții, la care se adaugă dania de 20.000 — Lei oferită de inimosul român și distinsul ostaș, dl general C. Găvănescul, comandantul Corpului VII Armată, ne îndreptățește să credem că în scurt timp memoria lui A. Bârseanu va fi eternizată prin un monument ridicat de recunoștința acelor cari îi păstrează amintirea cu o pioasă sfințenie.

Răspundem hotărârei luate de dascălimea întreagă a regiunii școlare Sibiu, când scoatem acest număr închinat amintirii lui Andreiu Bârseanu, care și-a jertfit liniștea bătrânețelor, primind să îndeplinească, pentru personalitatea sa modesta slujbă de a conduce învățământul secundar al acestei regiuni.

I. BRATU.

Cei trei prieteni : A. Bârseanu, N. Iorga și A. Bunea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Andreiu Bârseanu.

Ardealul a avut astfel de profesori încât vieața lor poate figură pe paginile aceluia Plutarh național care ne lipsește încă.

Prin virtuțile lor de muncă, abnegație și sacrificiu s'a ținut neamul mai mult decât prin toate luptele politice și revoluțiile, chiar și decât prin admirabila organizație bisericească și uimitoarea putere de rezistență a țăranimii.

Între ei figura senină a lui Andreiu Bârseanu trebuie să prindă un loc de frunte.

Ne-am cunoscut de mult și mult ne-am cunoscut.

Apropierea însăși de dânsul însenină.

Nu pentrucă ar fi fost gata, ca alții, să aibă o vorbă bună pentru oricine și pentru orice.

Trebuie asemănarea cu dânsul pentru a fi lângă dânsul, căci în ce privește lucrurile, eră dintre pușinii oameni cari știau să spuie da și nu.

Să nu-l plângem ca pe un mort acei cari-l avem în noi și acei cari pot fi ca dânsul.

N. IORGA.

Andreiu Bârseanu.

În August 1922 s'a stins la București fostul președinte al „Asociațiunii Transilvane“ Andreiu Bârseanu, în persoana căruta școala, literatura și cultura națională au pierdut pe unul dintre cei mai devotați propovăduitori ai adevărului și ai frumosului.

Născut dintr'o familie de preoți, în Dârstele Brașovului, Andreiu Bârseanu a urmat studiile secundare la liceul ortodox român întemeiat de Ion Popasu, iar pe cele superioare la facultatea de filosofie din Viena și München. După terminarea studiilor universitare a intrat în serviciul școlilor române din Brașov. Prin cunoștințele sale vaste, prin talentul său de scriitor în proză și poezie, prin tactul său pedagogic deosebit de fin, dar mai ales prin blândeța și bunătatea sa părintească, profesorul Bârseanu s'a știut apropiat de sufletul elevilor săi, ca puțin alții. Prin lecțiile sale de literatură română, de istorie și geografie a reușit să trezească, decenii de-arândul, nu numai interesul ci și entuziasmul tinerelor generații pentru comorile literaturii și istoriei române, ca și pentru frumusețile pământului strămoșesc. El a înțeles, că adevărata chemare a unui profesor nu este să încerce mintea elevilor cu o cantitate prea mare de cunoștințe seci și obositoare, ci să culeagă cu iscusință de pe câmpul nesfârșit al științei numai ceea ce este necesar și folositor tineretului, fiind în acelaș timp în concordanță și cu scopurile religioase, morale și naționale-patriotice, pe cari școalele noastre le-au urmărit cu nepregetată stăruință în trecut și vor fi datoare să le urmărească și în viitor.

Cu această metodă a reușit Bârseanu să fie un educator iscusit, al cărui nume va împodobi totdeauna cu cinste strălucitul pomelnic al profesorilor brașoveni, alături de atâția vrednici tovarăși de muncă și ideal cum au fost Gavril Munteanu, Ștefan Iosif, Dr. Ioan Meșota, I. A. Lapedatu, Virgil Onițiu, Dr. Alexandru Bogdan, Tit Liviu Blaga, Vasile Micula ș. a.

Literatura română avea în persoana profesorului Andreiu Bârseanu un suflet înțelegător al îmbelșugatelor și

feluritelor ei comori, precum și un entuziast cultivator al ei. Versurile săltărețe și armonioase, prin cari Bârseanu a reușit adeseori să exprime simțiri, cari vibrau puternic, în sufletul neamului, vor trăi în amintirea contimporanilor ca niște accente prelungite din epoca de regalitate poetică a lui Vasile Alecsandri, iar publicațiunile sale de interes didactic și folkloristic vor vesti posterității numele acestui „dascăl și fecior de popă“, care s'a silit în toate împrejurările să-și îndeplinească datoria de a împărtăși tineretului și poporului cât mai multă lumină.

A îmbogățit literatura didactică reeditând și completând „Geografia și istoria evului vechiu, mediu și modern“ de Dr. I. G. Meșotă (București, 1879–80), prelucrând în colaborare cu Dionisie Făgărășanu — după D. Laky — „Geografia pentru școalele medii“ și publicând în Anuarul XXII al liceului din Brașov (1886) „Câteva observări cu privire la propunerea studiului istoriei“. În acelaș Anuar a publicat și cuvântările comemorative rostite asupra lui Vasile Alecsandri (XXVII) și Ioan Lapedatu (XXXIV). Impreună cu profesorul Ioan Popea a redactat revista „Școala și Familia“ pentru părinți și învățători. Când s'au împlinit 25 de ani dela moartea lui Șaguna, a publicat cuvântarea comemorativă intitulată „Învățămintele din vieța Mitropolitului Andreiu Șaguna“ (Brașov 1898).

Dintre publicațiunile sale de interes folkloristic s'au bucurat de o largă răspândire „Doine și strigături din Ardeal“, la care a colaborat cu Dr. I. Urban Iarnic, precum și „Cinzeci de colinde adunate de școlari dela școalele medii române din Brașov“.

Cea mai importantă scriere a lui Andreiu Bârseanu este însă voluminoasa monografie intitulată „Istoria școlilor centrale române gr. or. din Brașov“, publicată în 1902 și premiată de Academia Română.

În această vastă monografie istorică a înfățișat dezvoltarea școlilor românești brașovene din cele mai modeste și depărtate începuturi, pe cari le poate indica formația istorică: dela 1495 și până la 1900, când s'a serbat jubileul semicentenar al liceului, descriind în mod amănunțit stăruințele entuziaste ale protopopului Ioan Popasu,

sfaturile înțelepte ale lui Șaguna și lăudabilele sacrificii ale tuturor celor ce au contribuit cu obolul lor la clădirea și susținerea acestui liceu, devenit cea mai aleasă pozoabă a învățământului secundar din Ardeal, astfel încât Șaguna era în drept să spună că am sporit cu sărăcia noastră către îmbogățire intelectuală.

Monografia e închinată „memoriei întemeietorilor și sprijinitorilor răposați ai școalelor noastre“. Sentimentul de recunoștință pentru sacrificiile lor rodnice îl exprimă Bârseanu la începutul cărții în câteva versuri de factură clasică, mărturisind :

„Tainiei fiori ne străbat, spre voi când privim cu uimire
Drednici bătrâni, ce în piept dorul de neam ați purtat!
Tinere buze rostesc cu eulavie numele vostru
Și-astfel roști-l vor în veci, graiu românesc cât va fi
Când rugăciuni pentru voi s'amestecă'n nori de tămâie,
Semn de admirare primiți mieul acesta prinos!“

După apariția acestei scrieri, începu a se îndrepta spre Andreiu Bârseanu atențiunea tuturor Românilor ardeleni, doritori să vadă la conducerea „Asociațiunii“ o personalitate culturală atât de însemnată, un om a cărui valoare necontestată putea să covârșească orice alte ambițiuni personale.

Astfel adunarea generală, ținută la Sibiu în August 1905, cu prilejul inaugurării muzeului etnografic, îl alege cu mare însuflețire vicepreședinte al Asociațiunii, iar adunarea jubilară din Blaj (1911) l-a ales președinte. Faptul acesta l-a îndemnat pe Bârseanu să părăsească Brașovul, mutându-se la Sibiu, spre a-și închina restul vieții ca o jertfă curată pe altarul acestui așezământ cultural, socotit cu drept cuvânt ca *expresiunea unității și solidarității naționale pentru toți românii ardeleni*.

Cu modestia atât de caracterizată firii sale spuneă Bârseanu în adunarea generală dela Brașov (1906) că „nu fără sfială“ s'a hotărît a pași la conducerea „Asociațiunii“ în locul pe care îl ilustraseră odinioară bărbați de valoare marelui Andreiu Șaguna, a eruditului Timoteiu Ci-pariu și a neobositului Gheorghe Barișiu.

Trebuie să constatăm însă, că el aducea la cârma acestui așezământ însușiri sufletești asemănătoare cu ale acestor nemuritori ai nașunii române: aceeaș dragoste nețârmurită pentru limba, istoria și cultura românească, aceeaș însufleșire nestinsă pentru scopurile „Asociațiunii“, aceeaș hotărâre nestrămutată de a munci pentru progresul ei.

Astfel președinția lui Andreiu Bârseanu a fost una din cele mai rodnice și mai binecuvântate în cursul celor 60 de ani de existență a „Asociațiunii“ cu toate că valurile vremii, îndeosebi în cursul războiului mondial porniseră a izbi și în această cetățue culturală.

Ca membru al ~~Academiei Române~~ (ales în locul lui Iosif Vulcan) Andreiu Bârseanu eră prețuit de toți colegii săi pentru firea sa blândă și delicată, ca și pentru neîntrerupta silință de a nu supăra pe nimeni. *Neminem laedere* eră principiul conducător al vieții și activității sale publice.

După 1918 națiunea și patria română l-a distins cu înalte posturi de încredere, alegându-l vicepreședinte al marelui sfat național din Sibiu (1919), senator la Alba-Iulia și încredințându-i postul de director regional al învățământului secundar în circumscripția Sibiului. Toate aceste îndatoriri le-a împlinit cu pricepere, cu entuziasm și do-votament.

Dr. IOAN LUPAȘ.

Cuvinte pentru Andreiu Bârseanu.

— În numele Academiei Române. —

Puteri mistice, chiamă rămășițele lui Andreiu Bârseanu în pământul strămoșilor săi, la Brașov. Căci peste rânduiala lucrurilor omenești, planează destinul pe care nici dorințele, nici planurile și nici chiar voințele noastre nu-l pot schimba.

Un astfel de destin are negreșit și mormântul fostului președinte al Asociațiunii. Sibiul a ținut să-l aibă aci, sub îngrijirea pioasă și recunoscătoare a așezământului căruia Andreiu Bârseanu l-a închinat ultimii ani ai vieții. Dar nu s'a putut. Chemarea gleei părintești e mai puternică decât cel mai ospitalier alt pământ. Glasul celor din mormânturi mai poruncitor, decât al celor vii.

Astfel, după șapte ani de odihnă provizorie, rămășițele lui Andreiu Bârseanu pornesc să-și găsească așezarea definitivă, neturburată, sub poalele Tâmppei, peste care s'a înălțat și avântat spiritul și sufletul său o vieță întreagă, în preajma școlilor pe care le-a slujit cu iubire și devotament incomparabil, lângă promenadele pe cari ani și ani și-a purtat gândurile și simțirile, la un loc cu cei mai apropiați: ai săi și cu cei mai buni Brașoveni.

Academia Română a ținut să fie de față la solemnitatea acestei exhumări și transportări cu aceleași sentimente de pietate și care înalta instituțiune a onorat întotdeauna și în toate împrejurările pe foștii ei membri. Ca reprezentant al ei, fie-mi îngăduit să relev cu acest prilej, ca omagiu adus memoriei lui Andreiu Bârseanu, câteva din elementele de ordin moral ale vieții sale, în cuvintele pe cari le scriam acum șapte ani, la moartea sa.

Și anume: o superioară conștiință a datorii față de societatea și de neamul din care făcea parte, — o totală lipsă de prezumție pentru ceea ce îndeplinea în folosul acestei societăți și acestui neam, — o exemplară seriozitate în toate lucrările sale, dela cele mai mari și mai importante până la cele mai mărunte și mai neînsemnate...

Iată-l tânăr profesor, acum aproape cincizeci de ani, la Școalele noastre medii din Brașov. Cu frumoasa și solidă cultură pe care generația sa a avut parte să și-o însușească la liceul de sub direcția lui Ion Meșotă (unchiul său) și la Universitățile germane, pe când nu erau încă în vigoare restricțiile maghiare, — cu darurile intelectuale și sufletești, cu cari natura îl înzestrase din prisos, — cu farmecul ce răspândea în jurul persoanei sale, el devine, curând, curând, unul din cei mai distinși, mai prețuiți și mai iubiți dascăli ai tinereții.

A tradus și prelucrat cărți de lectură, bună și aleasă, pentru tinerime, a reeditat și întocmit însuș manuale de școală, a cules și publicat literatură populară selectă, a scris versuri lirice și naționale, pline de simțire și de frumusețe, a făcut studii literare, a redactat reviste de educație, a colaborat la gazete populare, a condus societăți studențești de lectură, a luat parte activă la lucrările corporațiilor școlare și bisericești, societăților culturale și naționale, nerefuzând nici un fel de serviciu și lucrând, ori unde cu buna dispoziție, cu încrederea și entuziasmul ce-l caracterizau și cari nu l-au părăsit niciodată până la sfârșitul vieții.

A devenit, după zece de ani de o astfel de devotație și rodnică activitate, o ilustrație a corpului profesoral dela

școalele române din Brașov — a căror monumentală monografie a și scris-o din prilejul serbării cincantenarului fundațiunii lor — și, în acelaș timp, o reputație solid stabilită și general recunoscută, a societății române brașovene. Ușor i-ar fi fost deci să răzbată în lumea mare, în care alții mai tineri mai puțin valoroși și meritoși decât dânsul, răzbătuseră, dacă n'ar fi fost lipsit, cum ziceam, de totala prezumție pentru ceea ce izbutise să înfăptuiască și pentru ceea ce ajunsese să reprezinte, ca urmare a împlinirii conștiințioase a datoriiilor ce-și impusese.

Iar când în apogeul maturității și activității sale, i-au venit recunoașterile, mari și onorătoare, pe care nu le-a căutat, dar a trebuit să le primească, — când Academia Română l-a ales membru activ în locul lui Ios. Vulcan (1908) și când „Asociațiunea“ — din al cărei despărțământ dela Brașov făcuse, ca conducător, un despărțământ model pentru întreaga Transilvanie — l-a chemat întâi la postul de vicepreședinte (1905), apoi la acel de președinte (1911), în scaunul în care șezuse un Șaguna, un Cipariu, un Bărișiu — Andreiu Bârseanu a rămas acelaș. Căci construcția sa sufletească așa de echilibrată și concepția sa etică așa de solidă nu puteau fi alterate sub influența unor situațiuni și demnități, cari în viața mult regretatului defunct n'aveau să schimbe altceva decât doar locul nouilor sale îndatoriri — Brașovul cu Sibiul.

Ce fel și-a îndeplinit Andreiu Bârseanu postul de încredere pe care conașionalii săi i-l impuseseră, o cunoaștem cu toții. Modul cum organiză adunările generale ale „Asociațiunii“ și deșteptă interesul public pentru ele, tactul și seriozitatea cu care conducea desbaterile, autoritatea și avântul cu care își exprimă convingerile și sentimentele în cuvântările de tot felul ce trebuia să țină cu astfel de ocazii, dădeau acestor adunări caracterul unor adevărate sărbători și mari manifestații naționale. Adunarea jubilară dela Blaj, din 1911, condusă de Andreiu Bârseanu, va rămâne, în această privință, memorabilă pentru toate vremurile. Asemenea ultimele adunări prezidate de dânsul la Oradea-mare și Sighet, marcând începuturile noiei faze de reorganizare și activitate a „Asociațiunii“ de care numele său va fi legat pentru posteritate. A purtat așa dar sus, tot mai sus, steagul culturii române, ca demn și vrednic urmaș al marilor săi predecesori, în rândul căroră Andreiu Bârseanu s'a dus acum să-și ia loc cuvenit și binemeritat în Panteonul culturii noastre naționale.

Dar, deși și dedicase activitatea ultimilor ani cu totul „Asociațiunii“, când a venit, după zilele de entuziasm și

mărire națională ale Unirei, opera mare și grea a împlinirii ordinii publice în noul Stat român, Andreiu Bârseanu, din acelaș sentiment conducător al întregii sale vieți, a înțeles că e o datorie pentru dânsul să pună în serviciul organizării învățământului național marea și bogata sa autoritate și experiența didactică. N'a pretins pentru aceasta, posturi înalte, pe care negreșit le-ar fi putut avea, cum le-au avut atâția din cei mai tineri, ei s'a mulțumit cu un loc modest, cu postul de director regional al învățământului la Sibiu, post pe care l-a îndeplinit ca tot ce a făcut în trudnica sa viață, cu aceeaș conștiințiozitate și devotament. N'a cruțat nimic, nici chiar sănătatea sa șubredă și sdruncinată de multă vreme, ca să-și facă și aici datoria. întreaș, spre a vedea cât mai curând învățământul nostru organizat și consolidat. A murit așa cum a început cariera sa politică — ca dascăl în serviciul școlii române, ca luptător în ogorul culturii naționale.

Înceind aceste considerațiuni și aprecieri asupra operei lui Andreiu Bârseanu făcute spre a pune în evidență, cum ziceam câteva din elementele de ordin moral pe care s'a clădit și susținut această operă, nu ne putem opri să nu scoatem la iveală constatarea ce se desprinde în chipul cel mai firesc din ea pentru toți cei ce o cunosc mai de-aproape. Arareori bărbat, care să se fi ridicat numai și numai prin muncă stăruitoare și onestă și prin merite reale și unanim recunoscute, la posturile și demnitățile cele mai mari și mai însemnate fără să le fi căutat, fără să le fi râvnit măcar. Și iarăș, arareori om, care, ajuns odată la astfel de posturi și demnități să le fi știut purtă și reprezentă cu mai multă râvnă și conștiințiozitate, cu mai multă jertfă de sine și devotament, cu mai multă podoabă și cinste.

Fie această constatare, pentru societatea noastră de azi, pentru tinerime îndeosebi, un memento, care s'o ducă la concepții de viață mai ideală, asemenea aceleia a bărbatului ilustru și bine meritat, ale cărui rămășițe, tocmai pentru aceasta le însoțim astăzi cu sentimente și cuvinte de sinceră iubire și adâncă recunoștință, la locașul său veșnic din Brașov unde, lângă mormântul nemuritorului bard al imnului nostru revoluționar dela 1848, își ia acum loc și poetul care a răscollit, înălțat și entuziasmat sufletul generațiilor dinaintea războiului Unității noastre naționale: cu al său plin de avânt: Pe-al nostru steag...

AL. LAPEDATU.

Andreiu Bârseanu

de I. U. Soricu.*)

Pe omul, a cărui pomenire o prăznuim astăzi, l-am cunoscut cu toții. A trăit între noi, a muncit între noi și ni-a vorbit futurora, așa cum un dascăl conștient de menirea lui, conștient de valoarea lui, știe să trăiască, să muncească, să cuvinteze.

Pomenirea lui, atunci când nu l s'a uscat încă țărâna de pe mormântul ce-l cuprinde în sânul ei ce ne va încăpea odată pe toți, își are însemnătatea ei în lumea noastră școlară, care trebuie să-și făurească idealul nu atât după predicile, pe cari zilnic le aude, cât după exemplele vii, pe pe care le vede.

Pentru a ne da seama de ce a însemnat Andreiu Bârseanu în viața noastră aici în Ardeal, e destul să aruncăm o privire cât de fugitivă asupra felului în care s'a scurs această viață în ultima jumătate de veac.

După entuziasmul național din epoca absolutismului austriac, grație căruia poporul nostru abia scăpat de jugul iobăgiei, își putu înfiripă o seamă de instituții, cari să-l ajute în desvoltarea lui, au urmat acele decenii de decepții de lovituri date sistematic ființei noastre naționale de către cei ce ne voiau moartea. A urmat o crâncenă luptă politică, pentru purtarea căreia s'au angajat toate puterile, toate energiile de cari dispunea neamul nostru românesc.

Munca pe terenul culturii naționale e din ce în ce mai redusă, generații întregi se ridică din școli străine cu sufletul și mintea înstrăinate de năzuințele de înălțare ale poporului nostru, forțele creatoare ale acestui popor trec tot mai mult dincolo de hotare spre a nu mai reveni. Acest pământ al Transilvaniei rămâne tot mai părăginit în personalități creatoare de cultură românească.

Și doar această cultură națională este singura garanție a vieții unui neam. Numai prin ea trăiește și numai

*) Discurs ținut la serbarea școlară „Andreiu Bârseanu“ în 1 Octombrie 1922, la liceul de fete din Sibiu.

atât trăiește, cât este capabil de a o creia. Toate celelalte calități ale sale nu prețuiesc nimica în fața istoriei, dacă forța lui creatoare de cultură se epuizează. Și el dispăre din rândul popoarelor fără de nici o pagubă pentru progresul general al omenirii. Și el se pierde în uitare, fără de nici un regret din partea nimănuia.

Soartea aceasta voiau să ni-o croiască dușmanii noștri. Și poate ar fi reușit, dacă îngerul protector al acestui neam românesc n'ar fi insuflat unei serii întregi de personalități simțul generos al jertfirii de sine, al renunțării de dragul de a stă în slujba culturii noastre naționale.

Ce răsplată putea să dea neamul nostru sărac și oropsit unor astfel de fii ai săi? O modestă parohie de preot la țară, un nevoiaș directorat la o bancă fără de capital, o catedră de dascăl plătită cu un salariu ce întrecea în modestie pe acel al vardiștilor din marile orașe ale țării ungurești. Și dacă s'au găsit personalități, cari să-și vadă suprema fericire în munca, pe care o vedeau rodind pe ogorul culturii acestui popor — recunoștința noastră trebuie să se întoarcă plină de evlavie întru preamărirea jertfei lor. Căci, renunțând la bunurile materiale atunci când focul tinereții lor poate le-ar fi reclamat, ei au putut la încheierea vieții lor pământești să exclame cu bătrânul Horațiu: „Mi-am ridicat monument mai trainic decât arama și decât piramidele matestoase“. Și aveau dreptate. Căci din lunga serie de nume cari în ultimele decenii au fluturat pe buzele tuturor, majoritatea, impunându-se pe altă, cale decât prin munca culturală, au fost înmormântate fie în uitare completă, fie în indiferență. Nimeni nu mai pomeneste astăzi numele atâtor mărimi ocazionale, pe cari mulțimea setoasă de spectacole și de gălăgie le-a aclamat pe vremuri cu entuziasm. Numele unui Augustin Bunea trăiește însă în respectul tuturor. Căci satisfacerea intereselor de o clipă ale unei societăți din partea unor singuratici, poate da naștere entuziasmului care este tot atât de durabil. Pentru un neam cu pretenții de adevărată viață însă nu are valoare decât produsul care, pornit din generozitatea altruismului, este menit să lumineze și să încălzească generații după generații.

Am pierdut în ultimii ani mii și sute de energii, și dacă durerea noastră a fost mare pentru prietenia ce ne legă de cei dispăruți, pentru dragostea ce le-o purtam, pentru legăturile de sânge ce ne uniau cu dâșii — aceasta a rămas o durere a noastră personală, o durere a neamului ce-și vede pe cei mai buni ai lui căzând în fața loviturii nemilostive. Golul lăsat de ei însă, atunci când ocupațiunile lor zilnice îi angajau la altceva decât la munca culturală, a fost mult mai ușor de umplut. Golul lăsat însă de un Alexandru Bogdan vedem că nici azi, nici multă vreme nu va putea fi completat prin altă persoană.

Din această serie de oameni, cari, cu toate greutățile materiale ce au avut să le întâmpine în decursul carierei lor, au rămas în slujba culturii naționale, este și dascălul Andreiu Bârseanu, a cărui pomenire ne-am adunat să o prăznuim astăzi cu cinstea, pe care urmașii o datoresc înaintașilor ce le-au deschis și le-au descurcat cărarea către lumină.

L-a revindecat viața politică cu sbuciumările ei, cu cheltuelile ei de energie de multe ori pentru cauze de importanță îndoelnică. La revendicat arta, acest joc sacru dar necruțător pentru cine nu știe cum să se apropie de el. L-a revendicat lupta care angajază la aplicarea, ea și la primirea loviturilor. Lumea politică l-a reclamat ca bărbat politic, căutând să se folosească de darul lui de a se exprima clar și de multe ori cu eleganță, totdeauna cu un îngrijit de măsurat tact. Știința, în domeniul căreia vor atât de mulți să se impună — l-a deschis largi ușile Academiei. Poezii l-au reclamat ca al lor. Până și finanțarii atât de prozaici în preocupările lor, au avut pretenția de a-l înregistra între cei de o teapă cu dâșii, mândrindu-se a-l avea în fruntea cutărei asociații de întreprinderi sau între membrii direcțiunii cutărei instituții pecuniare.

Cu toate acestea Andreiu Bârseanu a fost și a rămas toată viața lui dascăl și numai dascăl. A trăit între noi ca dascăl, s'a dus dintre noi ca dascăl.

Dacă a lucrat în domeniul poeziei, această poezie, departe de a concretiza un suflet străin de preocupările de viață ale poporului său, eră crainicul, care chemă for-

tele unui neam la contribuția mare și sfântă a jertfei pentru asigurarea ființii sale. Poezia lui nu va urmări numai acea emoție estetică, ce-i dă independență și aripi să sboare în jurul întregului rotogol al pământului, ci legându-se de soarta și de nevoile poporului românesc, va rămâne aici pe pământul acesta udat de lacrimi și de sânge, încălzit de nădejdea de mai bine și luminat de visul de veacuri așteptat a-și lua întrupare. Ea va căuta să se facă înțeleasă de ceice, trăind într'un stat ce-i dușmăneă, aveau numai îndatoriri și singurul drept de a muri pentru călăii lor. Ea va fi povățuitorul lui, purtătorul cuvântului bun și dătător de credință, îndrumătorul pe calea cunoscută de experiența atâtor neamuri, cari au reușit în decursul istoriei să se ridice și să se impună prin unire, prin muncă și jertfă.

Pe-al nostru steag e scris unire,
Unire'n euget și'n simțiri...

va spune poezia lui, repetând cuvintele lui Murășanu. Și după această afirmare va eși la iveală în strofa următoare dascălul, care, punând de o parte goarna care chiamă, trezește și aprinde sufletele, va da lămuririle celor cari au nevoie de ele și cari trebuie să și le întipărească în sufletul lor cu căldura muzicii lui Porumbescu:

Acela'n luptă grea se teme
Ce singur e rățăcelor,
Iar noi, uniți în orice vreme,
Vom fi, vom fi învingători!

Conștient de răul ce ne scurmă și amenință să ne doboare, cunoscând leacul tămăduitor, el îl va spune neamului său, recomandându-l cu aceeaș căldură a dascălului, care-și dă seamă de valoarea rodului seminței aruncate de dânsul în pământul bun din sufletele celor cărora li se adresează:

Cu armele științei
Inarmă-ți mintea ta,
Ea singură române
De chin te va scăpa!

Ce este în aceste versuri decât sfatul dascălului care vede că împrejurările politice nefiind prielnice neamului său, există un alt domeniu, o altă împărăție, în care vre-

melnicii stăpâni nu mai pot dispune și nu mai pot tercriză, unde domnește adevărul, unde favoritismul n'are ce căută, unde exploatarea din partea forței brutale este streină, unde renegarea este disprețuită: Este împărăția culturii și a științei. Stăpâni pe această împărăție, stavilele puse de dușmani în calea noastră se vor surpă ușor, lanțurile se vor fărâma, norii grei se vor sparge și soarele libertății va răsări strălucitor pentru aceia, despre cari lira lui cântă:

Cufundat în întuneric
Greu gemea un brav popor,
Noapte grea-i eră trecutul,
Viitorul negru nor.

Și în adevăr, numai grație înarmării cu armele științei trecutul a fost desgroțat. De acolo din studiul stăruitor a răsărit mândria cu originea noastră, argumentele tari ale aspirațiilor noastre și tăria jertfei, care ne-a adus la limanul pe care nu-l știm prețui în de-ajuns.

E dascăl Andreiu Bârseanu în munca ce o depune pentru aranjarea colecției de poezii populare, pe cari le recomandă străinătății ca mărgăritare ale sufletului unui neam oropsit și le pune la îndemâna cetitorilor de carte românească, izvor de cunoaștere a sufletului, izvor de mândrie cu puterea de întruchipare a frumosului. Dacă Andreiu Bârseanu n'ar fi lucrat în domeniul frumosului nimic decât aranjarea acelor nemuritoare „Doine și Strigături din Ardeal“ și el ar fi rămas în literatura noastră, ca primul ce și-a dat osteneala să aleagă din comoara bogată a sufletului Românilor ardeleni acele accente de duiosie, de francheță, de dragoste de viață ce respiră din întreaga colecție studiată cu atât entuziasm de Ion Urban Iarnik.

Opera lui de căpetenie în domeniul cercetărilor trecutului este opera aceluiaș dascăl, care prin studiul lui urea să dea generațiilor ce vor veni o pildă strălucită de binecuvântată năzuință spre lumină a înaintașilor, cari, neputând duce ei o viață senină din punct de vedere național, jertfesc totul spre a ridica școli, din cari să iasă părtașii adevăratei vieți naționale. Istoria școalelor românești din Brașov, acest focar de cultură și simțire româ-

nească, este opera care chiamă, care îndeamnă și care dă pildele strălucite ale bătrânilor pentru tineretul ce ușor ar putea fi ispitit de preocupări deșarte, nevrednice pentru vieța noastră ca neam.

La aceste școale din Brașov de altfel s'a desfășurat întreaga lui activitate didactică, plină de bogate rezultate, cari i-au asigurat stima și recunoștința din partea celor luminați prin cuvântul și îndemnul lui și i-au dus în lumea românească faima de neîntrecut maestru în expunerea diferitelor chestiuni, de un educator cum puțini au chiar și neamurile cu o cultură mai veche, cu tradiții înrădăcinate de muncă pe terenul instrucției publice. Aici, pe acest tărâm al muncii altruise, ce-și găsește mulțumirea în supravegherea de fiecare zi a desvoltării și îmbogățirii sufletului tineretului, și-a adunat Andreiu Bârseanu zi cu zi, cias cu cias frunzele de laur, una câte una, până când anii și generațiile recunoscătoare crescute în școala, la care el a propovăduit, i-au alcătuit din ele coroana frumoasă, pe care cel mai înalt institut de cultură ce-l avem, Academia Română, i-a așezat-o pe frunte și i-a făcut loc între nemuritorii ei. Acest fapt însă nu i-a luat calitatea de dascăl, pe care el și-a manifestat-o cu tenacitate până în ultimele zile ale vieții lui. El a rămas dascăl și nu pe academician îl pomenim astăzi, ci pe dascălul care s'a istovit ani îndelungați, s'a cheltuit pe sine ca să îmbogățească în cunoștințe și în caracter tineretul, căruia i-a fost dat să înfrunte vijelia, pe care o cunoaștem și care a avut partea de a se bucura de cel mai sfânt și mai scump triumf. Sărbătorim amintirea lui, căci avem datoria de a ne întoarce cu prinos de recunoștință față de toți aceia cari au veghiat la creșterea fiilor neamului nostru, cari i-au armat cu armele științii și ale caracterului în lupta cea grea și spinosă a vieții. Este datoria noastră de a ne aminti cu recunoștință de toți acela cari prin munca lor, prin prudența și tactul lor, au știut să se impună nu numai conaționalilor, ci și străinilor. Spre nenorocul nostru asemenea personalități avem foarte puține, căci puține nume ale noastre au trecut dincolo de barierele vieții noastre sărace în manifestări de ordin superior.

Intre aceştia Andreiu Bârseanu este cel dintâi care prin atitudinea lui a ştiut să cucerească nu numai inimile şi dragostea elevilor săi, ci şi o deosebită consideraţie din partea personalităţilor culturale ale popoarelor, cu cari împreună locuim pe acest pământ binecuvântat al Ardealului al acelui Ardeal, care i-a inspirat motivele celor mai de căpetenie bucăţi ale sale:

Frumos te-a mai împodobit
Părintele cerese,
Ardealul nostru mult iubit,
Scump leagăn pământese.

Această stimă generală l'a ridicat la cel mai înalt grad, la care aici în Ardeal putea ajunge un Român în slujba culturii naţiei sale. A fost ales preşedinte al Asociaţiunii pentru literatura română şi cultura poporului român, căreia i-a adus însemnate servicii prin felul cum a condus-o înainte de marele războiu, prin isteţimea cu care a ştiut să o strecoare prin valurile ridicate de furtuna războiului, care a dat prilej duşmanilor, ca în numele ideei de stat unitar unguresc să se năpustească asupra tuturor focarelor de cultură românească. A suferit şi el zilele grele ale pribegiei înspre interiorul ţării ungureşti. Şi când Justiţia universală şi-a rostit verdictul, când ziua cea mare a sărbătorii celei drepte a sosit, s'a întors mai plin de vigoare şi de avânt, punându-se şi de astădată în fruntea tuturor mişcărilor cu caracter cultural. A organizat festivalurile şi conductele, cu cari am prezentat omagiile noastre celor ce s'au aruncat în faţa morţii ca să desrobiască acest Ardeal. A fost sufletul tuturor manifestărilor bucuriei noastre după unirea tuturor celor de un sânge şi de-o lege.

Dar şi de data aceasta, în aceşti ani de adevărată reîntinerire a acestei energii ce se cheltuisese în cea mai frumoasă muncă: aceea a luminării unui neam, sufletul lui de dascăl nu şi-a găsit mulţumirea decât în munca, la care fusese învăţat şi pe care, de n'ar fi iubit-o, n'ar fi avut nevoie să o reia, nu numai ca îndreptător al dascălilor mai tineri, ci efectiv, ca dascăl conferenţiar la şcoala militară, care pregăteşte conducătorii oştilor ce ne garantează această nouă Românie atât de pizmută de vrăşmaşii de tot felul.

Moartea, care nu cruță nimica, pare că și ea a avut respect de acest om, pentru care școala făcea parte din ființa lui însași. L-a făcut cu toată cruzimea ei, concesiile de a-l lăsa, să-și termine anul școlar și l'a dus din mijlocul nostru pe vreme de repaus școlar, când munca pe terenul instrucției este suspendată, când în salele de cursuri nu se mai aude freamătul glasurilor de argint, nici cuvântul îndrumător al educatorului, când împrejurimile sunt văduvite de viața tânără, plină de credință și avânt a tinerețului dornic de lumină. Este înduioșătoare această coincidență, ca pe vreme de vacanță, când copiii și dascălii părăsesc școala și pornesc în călătorie de repaus nu de studii, el dascălul, care se mândrea cu mai mulți elevi pregătiți de el pentru a servi cauza neamului nostru, să plece în călătoria cea lungă, de unde nu mai este întoarcere, unde pe el care n'a vrut să știe ce este repausul, — îl așteaptă acum repausul de veci.

Muncitorii pe acelaș tărâm, pe care el a muncit și glorie și-a câștigat, cuvine-se să ne întoarcem cu cinste către munca lui cea binefăcătoare și, acum la începutul noului an școlar, să ne gândim cu respect la binele pe pe care această muncă l-a săvârșit pentru neamul nostru.

Cum l-am eunoscut.

Pe când învățam eu la liceu, respectul elevilor față de profesori era infinit mai mare ca acuma. Abia îndrăsniam să le trecem pe dinainte.

Dintre toți purtam însă un respect deosebit unui profesor tânăr, brunet, binefăcut, cu favorite scurte, care de multeori sa plimbă tăcut pe aleele din Groaver. Nu-l aveam profesor. Dânsul predă limba română la reale și comerciale. Dedeam însă cu ce venerație se apropiau de el chiar colegii dânsului mai vârstnici, iar conșcolarii noștri dela reale ne asigurau că este un profesor eminent. Cu ocazia unei festivități școlare l-am auzit în fine vorbind. Atunci mi-am dat seama de ce-l venerau pe Andreiu Bârseanu. Avea o voce dulce și captivantă, timbrul puțin voalat din

cauza unei răgușeli, care par'că nu voia să cedeze. Limba pe care o întrebuițã, expresiunile de cari se folosiã, erau așa de alese încât ne fermeca. Dorbiã despre lucruri mari, cari pe noi copiii ne interesau mai puțin, cu toate acestea limba aceea frumoasă și sonorã, ne captivã ca o muzicã plăcutã. Atunci îmi ziceam în mintea mea de copil:

„Oare de ce nu o fi Bârseanu, profesor de limba română la gimnaziu, nu la reale?”

Socoteam eu că cei din gimnaziu ar fi avut mai multă nevoie să audă o limbă așa de frumoasă. N'au avut însă parte nici realiștii de o fectire preã îndelungatã. Într'o bună zi se răspândi vorba, că Andreiu Bârseanu s'a bolnăvit așa de rău, de o boalã de gât, încât este nevoit să-și părăsească acum cariera de profesor, unde trebuia să vorbească mult și cu însuflețire. Între noi școlarii s'a lășit vestea că Andreiu Bârseanu s'a dus la Reichenhall, unde i s'a făcut operație la gât și i s'a pus un gâtlej de argint. Apoi eu i-am pierdut urma. Ajuns profesor la Iași, cu greu puteam să capăt știri despre întreaga mișcare culturală din Ardeal.

L-am revăzut în vara anului 1919 la cel dintâiu congres al membrilor corpului didactic din România întregită.

În timpul marelui rășboiu mondial se refugiaserã în Capitala Moldovei, dăscălimea de toate gradele de prin toate ținuturile locuite de Români. Acolo la Cercul profesorilor s'a zãmislit ideia unei Asociații Generale a tuturor membrilor corpului didactic din România Mare.

Acolo la Iași s'a ținut cel dintâiu congres al tuturor dascălilor din țară.

În ziua de 12 Iulie 1919, sala Teatrului Național ajunsesese neîncăpătoare să cuprindã într'ansa pe frașii de pretutîndenii. Ca președinte al adunării a fost proclamat venerabilul și valorosul octogenar Petre Poni, iar ca vicepreședinte Andreiu Bârseanu, care a condus cu demnitate toate desbaterile congresului.

Când s'a suit la tribună ca să aducã congresiștilor salutul frașilor Ardeleni, mă întrebam cu îngrijorare cum va puteã să domine sala un om, cu o voce stinsă și cu gâtlejul de argint. Când a început însă să vorbească cu o

voce sonoră și respicată, a dispărut și pentru mine legenda gătlejului de argint. E adevărat că vocea sa vibră ca cel mai nobil metal, dar e vocea unei inimi curate, unei minți ascuțite a unui suflet distins. S'a înfiorat întreaga sală când a rostit mișcătoarele cuvinte : „Am venit, doamnelor și domnilor, să vă aducem tributul recunoștinței noastre pentru tot ce ați făcut pentru liberarea noastră și pentru triumful ideii de Unitate națională; pentru jertfele de muncă devotament, ce le-ați adus, ca visul hrănit de veacuri de neamul nostru mult încercat, să se poată înfăptui; pentru semințele sănătoase ce le-ați aruncat cu dărnicie, în cursul vremurilor în sufletul generațiilor tinere, ca să aducă acum roade așa de îmbelșugate. Am venit de astădată între Dvs. nu pe furiș și răsleți ca în alte vremuri, ei mândri și cu fruntea ridicată; am venit frați la frați, ca oameni liberi în țară liberă și întreg tă“.

Desbaterile congresului au fost neînchipuit de furtunoase; ventise dăscălimă din toate provinciile libere și desrobite. Unora li se dedea pentru întâia dată prilejul de a-și spune cuvântul liber, nestingheriți de baioneta jandarmului. Trăiți sub alte regimuri, aveau mentalități cu totul deosebite.

Numai o autoritate morală și o voință de fier ca a lui Andreiu Bârseanu a fost în stare să coordoneze toate părerile, să canalizeze toate voințele.

Ascultând pe oratori foarte mulți la număr, aveai uneori impresia că te găsești într'un labirint și din starea haotică ce domnea în sală se desprindea ca prin farmec, o luminiță călăuzitoare, eră părerea clar-văzătoare a lui Andreiu Bârseanu.

Și a trecut dela congresul dela Iași o bucată de timp. Și l-am întâlnit pe Andreiu Bârseanu, ca Director regional al Învățământului din Ardeal. Mă așteptam să găsesc în el pe omul autoritar investit cu puterea rangului ce-l ocupă și am aflat în el un prieten al dăscălimii, care ca un frate mai mare sfătuia și îndrumă pe fiecare dintre noi, dând dovadă de o abnegație și modestie care te dezarmă.

Iată de ce dispariția acestui suflet, de elită, a fost o pierdere ireparabilă pentru școala și cultura românească.

CONSTANTIN SPOREA.

Grăiește Marea

P O E M

de

Andreiu Bârseanu

Membbru al Academiei Române

Ședința dela 19 Maiu 1919.

Grăiește Marea Dunării bătrâne :
— „Ce freamăt vine oare din spre munte?
El crește tot mereu... Sânt zile crunte
Din nou colò, în văile române?

Și valul tău, ce tocmai îmi sosește,
Par'că-i mai cald, ca ori-când altădată ;
Mai iute vii, dar'unda-ți nu-i turbată,
Ce s'a 'ntâmplat?... Mai grabnic povestește !”

Și 'ncepe Dunărea : — „Chiar ca și tine,
Și eu am fost cuprinsă de mirare,
Văzând că unda crește tot mai tare
Și dinspre munți ea tot mai caldă vine.

Copiii 'ntreb : pe Tisa cea bălaie
Și Mureșul voinic, Oltul năvalnic,
Pe Prutu-adânc, Siretul cel sburdalnic :
Ce vești mi-aduc, fiorul să mi-l taie ?

Și într'un glas răspunsu-mi-au copiii :
— Colo 'n Carpați e o minune mare,
Nu-i sgomot de rășboiu, ci-i sărțătoare ;
Din ochi se varsă unda bucuriei.

E praznic mare 'n Dacia străbună :
Copiii ei răsleți se regăsiră
Și 'n caldă 'mbrățișare-și juruiră
Pe veci să viețuiască împreună.

*Și biata mamă plânge fericită,
Văzând odraslele-i iar' lângă sine
Scăpate din robiile străine ;
Că'n vremuri vechi, iar' casa întregită.*

*Ah, iată mândra, dulcea Bucovină,
Și Basarabia instreînată,
Cu câtă dragoste acuma cată
La mama cea de fericire plină!*

*Și saltă viu Moldova cea frumoasă,
Recunoscând pe-a sale surioare ;
Mai blândă soarte-avut-a ea subț soare,
Unită cu Muntenia mănoasă.*

*Și-Ardealul cel cu plete aurite,
Bănatul cel bogat, vioiu și gureș,
Crișana dalbă, mândrul Maramureș,
Cum strâng la piept surorile iubite!*

BCU Cluj / Central University Library Cluj
*Și'n urma lor fii și nepoți o sumă :
Munteni bălani, câmpeni pârlîți de soare,
Tot cete vin la vatra 'ncăpătoare,
Înconjurând pe fericita mumă.*

*Și-o horă mândră larg 'acum se 'nceinge
Cu chiot și cântări : hora frăției,
Înlănțuind cuprinsul României
C'un cerc vrăjit, ce nu se poate 'nvinge.*

*Vuiesc de strigăt vesel munți și dealuri,
Și clocotesc câmpiile întinse ;
Iar' danțul cel frățesc ce se încinse,
Acum ajuns-a pân' l-a' noastre maluri".*

*Și cât e de haină Neagra Mare,
Ea valuri spumegoase-și imblânzește,
Iar' sfântul soare sus pe cer s'oprește,
Privind cu drag româna sărbătoare.*

.

La praznicul măreș, sfântă dorință,
Din patru părți, Români veniți cu toții:
Visul străbun, noi, fiii și nepoții,
Aievea îl vedem luând ființă.

Veniți și voi din sferele senine,
Strămoși trecuți pe plaiul veșniciei;
Voi ați urzit serbarea bucuriei...
Locul d'intâiu pe drept vi se cuvine!

Urmat de oști, vino 'mpărat Traiane,
De-ți vezi colonii-aduși pe Istru'n vale;
Vino și tu, viteze Decebale,
Nu te-or lovi cohortele romane!

Dați mâna amândoi, legând frăție:
Ai voștri strănepoți de mult sânt una;
Din vechi dușmani, ei, pentru totdeauna,
Un neam au încheșat, odraslă vie.

BCU Cluj Central University Library Cluj

Și tu 'mpărate Aureliene,
Pe o clipă lasă ți azi mausoleul:
Cu Goșii n'ai să te mai lupți ca leul,
N'ai să mai treci hotare dunărene.

Iar' voi, pribegi din Dacia 'n risipă,
Ce 'n sân de munți abia-ați aflat scăpare,
Amenințați de cetele barbare,
Din juga voastră vă opriți o clipă.

Pe lângă vieață, două scumpe-odoare
Voi ați păzit: limba și sfânta lege...
Și iată, până azi ambele 'ntrege
Noi le păstrăm, și-or fi neperitoare!

Veniți, voi cneji și voevozi de plaiuri,
Ce-ați înfruntat furtunile turbate;
Condus de voi, Românul neam străbate
Veacuri de groază, mult cumplite-alaiuri.

*Ridică-te din valea someșană
Tu Gelu, domn viteaz, rănit în luptă...
Trufia venetică azi e ruptă.
Glade, te-așteaptă vișa bănățeană!*

*Din Târnova treziți-vă la vieață
Voi, frați viteji, tu Petre și Asane ;
Sdrobite gem ordiile dușmane,
Pe Pind și pe Carpați nu mai e ceață!*

*Ș'acum pășiți voi, descălicătorii :
Tu, Radu-Negru, și tu, Dragoș Doamne ;
Cu bucurie, ca la nunți în toamne,
V'așteaptă toți, nepoții și feciorii.*

*Din Făgăraș și dela Maramureș
Voi, strâmtorați, trecurați grabnic munții,
S'au înmuiat dușmanii voștri, crunții,
Și tremură cumplit de-al nostru iureș.*

*Vă 'nșiruiți, mari Voevozi de țară,
Cu sfințici grei la braț, isteți la minte ;
Ocrotitori ați fost moșiei sfinte,
Apărători de lege și hotară.*

*Vin' Mirceo, mare Domn dela Rovine,
Și Vlade cel grozav, temut de-o lume ;
Alături cu voi pasu-și îndrume
Blând Alexandru, purtător de bine.*

*Podoabă fii l'a noastră sărbătoare,
O, mare Domn viteaz și sfânt, Ștefane.
Ca pleava pulberat-ai oști dușmane,
Moșia-ți apărând cu brațul tare.*

*Sămânța de viteji, ce-ai aruncat-o
În jurul tău, și astăzi mai trăiește ;
În strănepozi virtutea-ți odrăslește
Și 'n grele vremi s'arată falnic,... ia'to*

Veniți și voi, moștenitori de fală,
Tu, Neagoe, cu sufletul cucernic,
Blând la povește și la rugă smernic ;
Tu, Rareș, învârtește-ți mândra pală !

Ivește-te din groapa dela Turda,
Tu, Domn măreș, vestit în vitejie,
Și ca goniți de-o cruntă vijelie
Dușmanii vor fugi ca de leu ciurda.

Spre Alba-lulia din nou te 'ndreaptă,
Și ginteă 'ntreagă fi-va fericită,
Când va luci coroana întreită,
Pe fruntea-ți așezată cu-a ta dreaptă

Străjeri măririi tale toți ne-om face,
Trădarea va fugi din a ta cale,
Traiu vecinic fi-va făptuirii tale ;
Putere 'n lume nu-i a o desface.

Ca frații buni veniți voi împreună
Ce'n lupte ași trăit a voastre zile :
Tu, Basarab Matei, și tu, Vasile,
Poporului vestiți, cum legea sună.

Din Țarigrad te 'ntoarce, Brâncovene
Ce ți-ai văzut, gemând, uciși copiii,
Legea păzind. Tu glas dă bucuriei :
Au înviat pe plaiuri dunărene !

Domol pășiți, voi, Doamne și Domnițe :
Măreață Olteo, vrednică Despină,
Tu, Teofană, Stanca cea blajină ;
Din soiu ales răsar nobile vițe.

Veniți și voi, câți ași purtat condeiu,
Trecutul povestind, ca să se știe,
Vechi cronicari, bătrâni cu inimi vie,
Voi obliciți trecutul și temeiu.

*Tu, Vornice Grigorie Ureche,
Și tu, Miron Costin, Ion Niculce,
Isteț la sfaturi și cu vorba dulce,
Veniți cu Cantemir, de vișă veche.*

*Și voi arhieriei, stâlpi ai credinței,
Unirii de-azi dați binecuvântare :
Tu, Varlaame cel cu nume mare,
Și Dosofteiu, cald slujitor științei.*

*Iviți-vă, ai libertății crainici,
Falnice Horia, cel zdrobit pe roată,
Tu, Tudore, cu olteneasca gloată ;
Intors-au roata vremii duhuri tainici.*

*Tu, lancule, opreșteți tristul fluer
Ce cântă doina unui neam ce pierе
Azi Moșii tăi au ziua de 'nviere ;
Răsună munți-ți dragi de-un falnic șuier.*

*Sculați, apostoli ai redeșteptării,
Cârlova, tu profetic Murășene,
Tu, bard dela Mircești, Bolintinene,
Bălcescu-apus pe plaiu 'nstrăinării.*

*Cu-ai voștri soți veniți toți împreună
Și intonați cântarea bucuriei,
Văzând cum crește 'n câmpul României
Al vostru sad, virtutea cea străbună.*

*Lăsați și voi mormintele cu cruce,
Ostași căzuți pentru neafârnare :
Azi neamul nostru 'ntreg cu 'nduioșare-
De voi cu drag aminte își aduce.*

*Vin, Șonțule, și tu Mărăcinene,
Voi, ce-ați urecat a Griviței redute ;
Desfaceți vă graiurile mute...
Chemați ortacii'n plaiuri ardelene !*

*Voi, cei culcați subț proaspătă țărână,
Visând și-acuma visul de 'ntregire,
Vă deșteptați!... E mândră 'nfăptuire
Ce voi doreați în inimă română.*

*Voi, Praporgescule și Dragalina,
Sculați la trâmbița de libertate!
Al vostru imn cu fală azi străbate
Din Dunăre și până'n Bucovina.*

*Voi toți veniți la hora de frăție,
Cu dragoste privind cum merge rându-i,
Din inimi calde binecuvântându-i
Pe cei legați de-acum pentru vecie.*

*Și tulnice sună-vor de pe creste:
Ga Om, pe Retezat, Ceahlău, Ineul,
Să aple'n ceruri însuși Dumnezeu
De-a biruinții noastre mândră veste.*

*Falnic se 'nalță-a Daciei cetate;
Pe dragostea de neam ea e clădită,
Și'n veci de veci va fi nebiruită,
Cât caldă fi-va inima de frate!*

Sibiu, Ianuarie 1919.

Discursul de deschidere

ținut la adunarea generală a „Asociațiunii“ din Șimleu, în
7 August 1908, de viceprezidentul *Andrei Bârseanu*.

Onorabilă Adunare generală!

Pentru a doua oară se întrunește însoțirea noastră culturală în aceste locuri istorice, unde odinioară a răsunat tuba romană, când vulturii dela Tibru își luaseră sborul, ca să sfăștie bălaurii daciei și astfel să pună temelie poporului românesc.

Punând piciorul pe pământul acesta elastic, fără voia noastră ne simțim transpuși cu 18 veacuri înapoi și pare

că vedem înaintea ochilor noștri sufletești cohortele romane înaintând biruitoare sub conducerea centurionilor și tribunilor militari, vedem aquila romană înălțându-se triumfătoare pe ruinele satelor și orașelor dacice, pe Dacul cerbicos ingenuchiat de Romanul învingător; vedem apoi cum numeroși coloniști din diferite părți ale vastului imperiu, guvernat de metropola dela Tibru, se așează în câmpiile lipsite de locuitori ale provinciei de curând cucerite, cum se ridică sate și orașe nouă în locul celor dărâmate, cum se înalță valuri de apărare și se croiesc tabere întărite, cum se aștern drumuri nouă, dintre care unul ajunge dela Istru până la Porolissum, în părțile acestea de miază-noapte ale frumoasei provincii, cuprinse de marele împărat. Admirăm genul roman, care nu se mulțumește a cuprinde numai aceste frumoase ținuturi, ci caută totodată a le face părtașe culturii romane. Câmpiile se acoper de lanuri bogate; munții încep a răsună de loviturile băieșilor, cari caută a scoate la iveală comorile ascunse înlăuntrul pământului; orașele se împodobesc cu temple, băi, teatre și amfiteatre; meseriașii întruniți în colegii își lucrează cu hărnicie meseriile lor; mercatorii schimbă mărfurile provinciei cu ale neamurilor învecinate; luntrașii plutesc cu sare, grâne și lemne pe undele gălbui ale Marisului, ale Tisei și ale vecinului Samus; argentarii din piețele târgurilor abia răzbesc a schimbă monedele, care curg din toate părțile lumii; preoții aprind jertfe pe altare și înalță imnuri de laudă Zeilor nemuritori, cari au revărsat atâta imbelșugare peste „Dacia fericită“.

Dar iată, că nori negri încep a se arăta din toate părțile. O furtună cumplită se pornește din miază-noapte și din răsărit. Neamuri nouă, dornice de pradă, năvălesc asupra provinciei înfloritoare. Intreagă împărăția romană se clatină. Impărații îngroziți retrag legiunile dincoo de Dunăre și atunci neamurile străine, întocmai ca un potop, se revarsă asupra Daciei romane. Câmpiile sunt pustiite, orașele și satele prădate și dărâmate până la pământ, cultura romană e nimicită, iar bieții coloniști sunt siliți a-și căută scăpare în sânul munților și în urma lor, cum zice poetul:

„Cade-o noapte întunecoasă,
Noapte oarbă, fioroasă
Ca fundul pământului,
Ca taina mormântului“.

Iar după veacuri întregi, când lumea începe a se mai liniști, când întunerecul începe a se mai împrăști și când păstorii dela munți se coboară iarăș la șes, ca să îngrijească din nou agri părintești, iată că alte neamuri au luat stăpânirea ținuturilor locuite odinioară de strămoșii lor, se ridică clase nouă de oameni, cari iau conducerea țării în mâinile lor, se fac legi nouă, și urmașii domnilor de odinioară ajung aproape robi în pământurile strămoșești. Și robia aceasta ține iarăș veacuri îndelungate, veacuri de suferințe și de întunec, până când un vânt nou începe a bate prin lume, vântul mântuitor al libertății, care sfarăcă lanțurile, împrăștie negura întunerecului și face din robul umilit om conștient de demnitatea ființei omenești.

Iată, cum locurile clasice, în care ne aflăm, ne-au făcut, cu voie fără voie, să aruncăm o privire asupra trecutului poporului nostru.

Trist și dureros a fost acest trecut și nu odată în cursul lui a fost în cumpănă chiar existența neamului nostru. Și dacă eu toate acestea Românul a putut trăi ca Român până în ziua de astăzi, păstrându-și numele său strămoșesc, obiceiurile sale deosebite, portul său caracteristic și mai presus de toate aceea comoară nestimată, moștenită din moși din strămoși, care-l deosebește de toate celelalte neamuri împrejmuitoare și care este cea mai strălucită dovadă a originii sale nobile: *limba românească*, are a mulțami, pe lângă vâncioșia elementelor, din care a fost plămădit, credinței sale nestrămutate în Dumnezeu și conștiinței obârșiei sale alese, conștiință, care nu l-a părăsit nici când și care l-a dat putere, să înfrunte primejdțiile cele mai mari.

Dar, pe lângă credința în Dumnezeu, trăinicia și statornicia, dovedite în cursul atâtor veacuri, încă o însușire caracteristică a însoțit poporul nostru în tot trecutul său atât de vișoros și aceasta este: *dorul său de lumină, năzuința sa spre învățătură*.

În timpurile mai vechi ale iobăgiei, când școala era un privilegiu al claselor stăpânitoare, când știința era o îndeletnicire mărginită la un număr restrâns de oameni, singurul loc de învățătură al Românului era biserica, care-l mângăia cu sfintele sale învățături în necazurile sale, îl întăria în clipele de desnădejde, și față de care tocmăi pentru aceea se alipia din ce în ce mai mult.

Îndată ce însă sosiră vremuri mai bune, îndată ce pe tronul țării se urcară domnitori cu suflet bun și luminați, cari lăsară să pătrundă o rază de lumină și la iobagul încătușat, dorul de învățătură prinse rădăcini adânci în inima Românului și în toate părțile țării începură a răsări, întocmai ca seara stelele pe cer, una câte una acele școluțe acoperite cu șindrili, cu paie sau cu stuf, în care se învăța carte românească de copiii țăranilor români, la început fie și numai Bucoavna, Ceaslovul și Psaltirea, cu slovele lor cirilice. Iar, după ce ideile de libertate și egalitate răsărite în țările Apusului, pătrunseră și în văile umbroase ale Carpaților, după ce iobăgia se desființă și o viață nouă părea că începe pentru popoarele din această frumoasă țară, setea de lumină se aprinsese și mai mult în inimile Românilor, așa încât istoria poporului nostru din ultimele două veacuri nu este altceva, decât *năzuința dela întunec spre lumină, lupta nobilă a unui popor pentru înălțarea din umilința trecutului prin știință, prin învățătură, prin cultură.*

Și câte jertfe, câte silințe nobile, câtă abnegațiune se depuseră în această luptă pentru lumină!... Mille de școli populare, de care dispunem astăzi, cele câteva școli secundare de băieți și de fete, institutele pentru pregătirea preoților și învățătorilor, feluritele însoțiri culturale — sunt tot produsele acestui dor de înaintare prin lumină, prinosul adus de neamul acesta de iobagi pe altarul culturii și care va forma pentru totdeauna cel mai înalt titlu de glorie al lui.

Nu din prisosul averilor feudale, adunate de veacuri, s'au făcut toate acestea, nici din comorile stoarse dela alții, ci din *obolul fostului iobag, pe care mulți îl țineau până eri alaltăeri incapabil de o idee mai înaltă și de un sentiment mai ales, din sudoarea vărsată de el pe ogorul dă-*

tător de hrană, din opintirea aproape supraomenească a brațelor lui, din filerul văduvei, pe care Mântuitorul Christos l-a prețuit mai mult, decât banii de argint și de aur, vărsați eu îngâmfare de cel bogăți în vistieria bisericii.

Cu toții cunoașteți povestea populară despre „Prâslea cel voinic și merele de aur“. Când Prâslea voiește să iasă de pe tărâmul celălalt, cel întunecat, la lumină, cu ajutorul Sgripsoroaicei, pe aripile căreia se află și căreia îi făgăduise, că-i va da în sborul ei o sută de bucăți de carne, ca să nu slăbească din puteri și când tocmai aproape de gura peșterii uriașe i-se sfârșește carnea și este gata să cadă iarăș în întunec, el nu se mai gândește mult, ci scoate paloșul din teacă și taie o bucată de carne din coapsa lui, pe care o dă Sgripsoroaicei.

Poporul român, în năzuința sa de a se ridica din întunec la lumină, nu arareori a făcut întocmai ca Prâslea — cu singura deosebire, că bucată de carne n'a fost tăiată din coapsă, ci din pieptul său. Și, dacă istoria viitoare va fi în adevăr nepărtinitoare, va trebui să recunoască cu laudă aceste jertfe pline de abnegațiune, aduse de poporul nostru pentru înaintare prin învățătură, iar cronicarul viitorului va trebui să completeze pe contimporanul lui Mateiaș Corvinul, zicând: „Se pare, că poporul acesta nu s'a luptat atât pentru viață, cât pentru păstrarea limbei și a culturii sale naționale“.

Un produs al năzuinței acesteia spre lumină este și însoțirea culturală, în numele căreia ne-am adunat astăzi aici. Intemeiată înainte de aceasta cu 47 ani, ea a fost menită de urzitorii ei sprijinirii tinerei noastre literaturi naționale și răspândirii învățăturei în straturile cele mari ale poporului.

Cu deosebire scopul din urmă l-au avut în vedere fericiții întemeietorii ai însoțirii noastre și în privința aceasta „Asociațiunea“ a și izbulit a făptui câte ceva în restimpul de aproape o jumătate de veac, de când viețuiește.

Eră vorba de împlinirea unei datorii frățești, de replotirea unui împrumut din partea fruntașilor noștri față cu masa cea mare a neamului.

Poporul nostru, din fericie, nu cunoaște deosebirea de clase sociale. Cu toții noi cărturarii am răsărit din aceeaș colibă țărănească: unii mai curând, alții numai în timpul din urmă. Singura deosebire între noi poate fi, că unii ne-am hrănit în copilărie cu prescură de grâu curat, iar alții cu pâne neagră de secară, dar ambele frământate de aceeaș mână harnică a țăranei române și dospite cu acelaș aluat.

Imprejurările și poate și hărnicia personală, ne-au făcut pe unii mai învățați, mai avuți sau mai cu vază decât pe fratele nostru, rămas la coarnele plugului. Nu trebuie însă să uităm, că pentru a ajunge la învățătura, la averea și la vaza, de care ne bucurăm astăzi, părinții, sau dacă nu ei, moșii noștri au jertfit aproape tot avutul lor, ba adeseori și-au tras chiar și bucătura dela gură, numai ca să ne vadă „domni“ și să putem duce o viață mai ușoară, — cum judecau ei cu mintea omului mâncat de iobăgie, — lăsând astfel de cele mai multeori în lipsă pe frații noștri de acasă, rămași și mai departe în suman și în opinci.

Ar fi un păcat strigător la cer, dacă am da uitării aceste jertfe și dacă nu am căută să întoarcem fratelui nostru dela țară, aceea ce părinții noștri au luat dela el, ca să ne poată crește pe noi!

Deaceea între cărturarii noștri și între săteni nu poate să fie nici o deosebire de interese, nici o deosebire de aspirațiuni. Cu toții suntem fiii aceleiaș, familii, vaza unuia este vaza tuturor, binele unuia este și binele celuilalt, iar durerea orișicărui din membrii familiei se resfrânge asupra familiei întregi.

Cu toții am răsărit din aceeaș tulpină, deși unele ramuri au rămas mai jos, iar altele s'au înălțat mai sus; toate însă se hrănesc din acelaș suc dătător de viață, supt din pământ de aceleași rădăcini. *Când aceste rădăcini se vor putrezi, sau se vor uscă, întreg arborele este amenințat cu peire.*

Tot din aceleași motive nu pot fi deosebiri nici în ceea ce privește caracterul culturai noastre naționale. Cultura noastră nu poate fi decât una și aceeaș, întemeiată pe însușirile caracteristice ale poporului nostru. Literatura

noastră, dacă vrea să rămână originală, trebuie să se hrănească din concepțiunile poporului și să-și îmbrace produsele în gratul vorbit de el. Arta noastră va produce lucruri de preț, numai sprijinindu-se pe motive păstrate în popor. Altfel amândouă nu vor fi altceva, decât niște imitațiuni fără nici un preț, niște plante șubrede, care vor fi culcate la pământ de cel mai mic vântisor.

În viața practică, precum și în cea intelectuală, pătura cărturărească nu se poate desface de grosul poporului nostru, dacă nu vrea să ajungă o floare fără rădăcini, un vas fără cârmă, un chip înșelător, ca apa morților, care se pare că trăiește un minut, pentru ca în al doilea să dispară fără nici o urmă.

Așa au judecat înaintașii noștri și cu gândul de a ajuta pe cei mulți, de a lumina pe cei lipsiți de învățătură, de a povățui pe cei rămași în întunec, de a crea o cultură trainică națională, au înființat această însoțire culturală. Frații mai mari, mai ieseși și mai cu dare de mână s'au însoțit între dânșii, ca să vie în ajutorul celor mai mici, mai neajutorați și mai lipsiți și astfel cu toții împreună să sprijinească vatra părintească și să susțină vaza familiei celei mari românești din această țară.

Deaceea „Asociațiunea“ nici nu este o însoțire restrânsă a câtorva oameni cu aceleași indeletniciri, ci este tovărășia tuturor aceloră, cari poartă în inima lor dorul pentru înaintarea neamului românesc din această frumoasă patrie, iar adunările generale ale ei sunt serbări ale întregii obști românești, zile mari, serise cu roșu pentru ori și care Român cu inima la loc.

Zile de bucurie sunt aceste adunări pentru fiecare fiu adevărat al poporului nostru, dar totodată zile de meditațiune, de reflexiune și de reculegere. Cu prilejul lor fiecare Român de ori și ce stare și cu ori și ce poziție socială este dator a-și pune mâna pe inimă și a judeca serios, dacă și-a făcut pe deplin datoria față de frații săi de aceeaș limbă și de acelaș sânge.

Tu, preot român, ești dator a-ți da seama la zile mari, ca cea de astăzi, dacă ai învățat cu destulă râvnă pe poporeni tăi cuvântul lui Dumnezeu, dacă i-ai îndemnat cu

cuvântul și cu făpta la dragoste frățească, la pace și la ajutor împrumutat; dacă ai mângăiat pe cel întristat, ai întărit pe cel cuprins de desnădejde, ai povățuit pe cel nedumerit, ai îndreptat pe cel răfăcut, ai dat ajutorul celui strâmtorat și tuturor acestora le-ai sădit în inimă iubirea de Dumnezeu, de neam și de țară? — Tu, dascăl român, trebuie să te întrebi, dacă ai sămănat între odraslele încredințate îngrijirei tale sămânța adevăratei științe; dacă ai deprins pe școlarii tăi, prin pilda ta, cu adevărul nefățurit, cu entuziasmul neprefăcut, cu dragostea de muncă făcătoare de minuni, cu iubirea deaproapelui și cu puterea de a-și stăpâni patimile și pornirile și a-și îndreptă voința spre tot ce e nobil, frumos și bun? — Tu, om al legilor, să-ți dai seama, dacă ai învățat pe frații tăi să trăiască în bună înțelegere unii cu alții, dacă ai împăcat pe cei învrăjbiți, ai apărat pe cei nedreptățiți și în genere prin lucrarea ta ai căutat să iasă biruitoare dreptatea și adevărul? — Tu, învățăcelul lui Aesculap, întreabă-te, dacă ai sfătuit pe cei mai puțin pricepători, cum să-și păstreze sănătatea, dacă ai alergat la timp în ajutorul celor bolnavi și dacă ai întrebuițat toată știința ta pentru restabilirea sănătății lor sdruncinate? — Tu, om al condeiului și prieten al Muselor, gândește-te, dacă ai dat neamului tău, tot ce putea aștepta dela tine, dacă ai fost în adevăr preot neșovăitor al adevărului și al frumosului, dacă prin scrisele tale ai propagat între frații tăi iubirea de neam, de patrie și de libertate? — Tu, pricepătorule în ale banilor, judecă, dacă prin lucrarea ta ai contribuit la întărirea materială a neamului tău, dacă împrumutul dat fratelui tău a fost în adevăr spre binele lui, sau doară l-a înecurat și mai rău și l-a apropiat de totala ruină? Tu, plugar cu carte, dă-ți seama, dacă ai învățat pe frații tăi mai puțin luminași, cu pilda, cu cuvântul și cu scrisul, cum să-și îngrijească mai bine țarinile, cum să-și păzească vitele, tovarășele sale de muncă, și peste tot, cum ar putea să aibă mai mare folos din munca sa atât de grea și adeseori atât de slab răsplătită?

Doi, femeilor dela oraș și în genere acelea, care ați avut parte de mai multă învățătură, nu pregețați a vă în-

trebă, dacă ați sfătuit pe surorile voastre, cum să-și îngrijească pe copilașii lor, podoaba lor cea mai prețioasă și speranța de mâne a poporului nostru, cum să-și conducă gospodăria lor și cum să dea mână de ajutor soților lor în purtarea greutăților zilnice?

Iar noi toți, membrii ai acestei „Asociațiuni“, să ne întrebăm, dacă am făcut în cursul anului, tot ce puteam face în cadrele ei spre binele și înaintarea neamului, din care facem parte.

Dacă răspunsul, ce ni-l vom da la aceste întrebări fiecare pentru sine și toți împreună, va fi mulțămitor, să ne bucurăm împreună cu bucuria aceluia, care și-a împlinit datoria; iar de cumva conștiința noastră ne-ar spune că n'am făcut tot ceea ce se putea aștepta cu drept cuvânt, delă noi, ba chiar am dat cu totul uitării datoria noastră, să ne recunoaștem greșala și să ne propunem cu hotărâre în inimile noastre a o îndreptă pe viitor.

Așa numai vor fi adunările noastre niște serbări în adevăr înălțătoare, așa vor fi ele niște prilejuri de reculegere și de îmbărbătare în năzuințele noastre spre lumină și spre progres.

Lăsând la o parte orișice preocupare, fiecare din noi să ia parte la aceste adunări cu inimă curată, cu hotărârea de a da pentru binele obștesc tot, de ce e capabil sufletul său și inima sa, cu sfințenia, cu care ne apropiem de altarul dumnezeesc, ca să primim Sfintele Taine ale înfrățirii creștinești.

Deviza noastră într'o adunare de însemnătatea celei de astăzi trebuie să fie: *Totul pentru cultura noastră, totul pentru asigurarea viitorului neamului nostru!*

Și această deviză trebuie siglată fără întârziere cu faptele noastre.

Aceasta o pretinde delă noi originea noastră, trecutul poporului nostru, suferințele seculare, îndurate de strămoșii noștri, pentru a ne putea lăsa ca moștenire limba și naționalitatea, jertfele aduse de bărbații mari ai neamului nostru, demnitatea noastră de oameni și interesul bine priceput al patriei noastre mult iubite.

Și fiindcă este vorba de bărbații mari ai neamului nu cred să pot încheia mai bine vorbirea mea, decât reamintind câteva din cuvintele marelui dascăl, pe care l-a dăruit Sălagiul poporului nostru, care formează gloria Românilor din acest ținut și dela nașterea căruia se împlinesc totemai o sută de ani.

„Cultura fiecărui popor astăzi e măsura fericirii și a siguranței lui, doară mai mult decât a fost oare când“...

„Iată ce însemnătate are *limba națională* la toate gințile: ea regulează mișcările vieții la toate, ca creerii mișcările trupului; le însușește și le înalță, dacă o stimează cum se cade. Lipsa ei le duce la barbarie, dacă nu știu să se servească cu ea. Numai în brațele ei crește arta și știința, numai cu aripile artei și științei zboară industria și negoțul, numai în aceste grădini înflorește fericirea națiunilor“...

„*Aceea ce este apa pentru pești, aierul pentru sburătoare și pentru toate viețuitoarele, ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creșterea plantelor, vorba pentru cugetare, aceea e naționalitatea pentru oricare popor; într'ânsa ne-am născut, ea este mama noastră; de suntem bărbați, ea ne-a crescut; de suntem liberi, într'ânsa ne mișcăm; de suntem vii, într'ânsa trăim; de suntem supărați, ne alină durerea cu cântecele naționale; prin ea vorbim și astăzi cu părinții noștri, cari au trăit înainte de mii de ani. Naționalitatea e îndemnul cel mai puternic spre lucrare pentru fericirea genului omenesc. Pe care nu l trage inima a lucra pentru a națiunii sale glorie și fericire, acela nu e decât un egoist pentru umanitate, pe care e păcat, că l-a decorat natura cu formă de om. Naționalitatea e libertatea noastră cea din urmă și limanul salutei noastre viitoare“.*

Inchinându-mă memoriei bărbatului, care a rostit înainte cu 60 de ani aceste adevăruri, declar adunarea generală a „Asociațiunii“ din anul acesta de deschisă.

Ioan Lăpădatu.

Discurs comemorativ, ținut Miercuri în 25 Martie v. 1898, în sala festivă a școalelor centrale române gr.-or. din Brașov, de prof. **Andrieu Bârseanu**.

Onorat public!
Iubită tinere!

Astăzi se împlinesc douăzeci de ani, de când a închis ochii pentru totdeauna unul din cei mai harnici profesori ai școalelor noastre, un scriitor talentat și productiv, un Român de inimă și unul din cei mai vrednici și mai simpatiei membri ai societății noastre din Brașov. Bărbatul acesta vrednic, a cărui moarte prea timpurie a fost regretată așa de mult de întreg poporul nostru și îndeosebi de școalele noastre și de publicul român din Brașov, a fost *Ioan Lăpădatu*.

Generațiunea mai în vârstă își mai aduce aminte de bună seamă de figura simpatică a lui Ioan Lăpădatu; mulți dintre cei de față îl vor fi având încă viu pe răposatul și mult regretatul profesor și poet înaintea ochilor lor susleșteși: cu statura lui înaltă, cu fața blăjîină și de obicei veselă, cu fruntea frumos boltită, cu ochii senini și plini de viață, cu părul blond ca spicul grâului, cu glasul dulce, dar totodată și expresiv, cu gesturile vii, făcute nu numai din mâni, ci adeseori cu întregă partea de sus a trupului. Mulți din cei de față își vor fi reamintind cu plăcere emoțiunile produse în sufletul lor la cetirea scrierilor lui în versuri și în proză, sau la auzul cuvintelor, ce se strecurau curate ca mărgăritarul din buzele lui frumos arcuite. Dar generațiunea mai nouă și cu deosebire tinerețea studiosă de astăzi, n'a avut de unde cunoaște pe distinsul dascăl și scriitor de odinioară. Din cele vreo câteva scurte notițe biografice și bibliografice, răspândite prin manualele de istoria literaturii naționale și poate din unele împărtășiri fragmentare despre persoana și lucrările lui Lăpădatu, auzite dela cei mai în vârstă, tineretul nostru cu greu își va putea face o idee, chiar și numai aproximativă, despre valoarea bărbatului, dela moartea căruia se împlinesc astăzi

20 de ani și care, după-cum am amintit mai sus, a fost atât de regretat și atât de jelit de aceia, cari l-au cunoscut.

Deaceea am crezut, că nu voi face un lucru de prisos, dacă voi încerca să schițez înaintea D-Voastră în câteva trăsături icoana sufletească a bărbatului, în amintirea căruia ne-am luat vote a Vă întruni aici pentru câteva minute; dacă voi căuta să Vă fac cunoscute datele de căpetenie din viața lui, ideile și sentimentele, de care a fost condus, câtă vreme a petrecut între noi și cu deosebire gândirile și simțirile, ce ni le-a lăsat pentru totdeauna în scrierile sale, astăzi, din nenorocire, prea puțin cetite și cunoscute.

În acest chip, cred, că vom putea serba mai cu vrednicie aducerea aminte de acest bărbat; în acest chip, după a mea modestă părere, vom putea aduce într'un chip mai potrivit prinosul nostru umbrei valorosului scriitor și dascăl, răposat acum 20 de ani.

Cine a fost așa-dară Ioan Lăpădatu, cum a trăit el și ce a lucrat în viața sa?

I.

Ioan, sau după-cum se numea în copilărie, Onea Lăpădatu, s'a născut în 6 Iulie 1844 în Colun, un mic sat din apropierea Sibiului, așezat pe țârmurile drept al Oltului. Părinții săi au fost Alexe Lăpădatu, econom de frunte din comuna vecină Glâmboc și soția sa Ana, de naștere din Colun, unde, după-cum am amintit, a văzut micul Ioan sau Onea pentru întâia- dată lumina zilei. Anul copilăriei i-a petrecut Ioan Lăpădatu în comuna Glâmboc, alergând cu copii de seama lui pe dealurile dimprejurul acestui mic sat, sau ieșind la marginea bătrânului Aluta și privind la undele lui turburi, cum trec lin, dar fără zăbavă, înaintea. După- ce se făcu mai mărișor, el începù să dea mână de ajutor părintelui său, ca toți copiii sătenilor noștri, la purtarea economiei: îl însoțea pe tatăl său la plug, la strânsul bucatelor și al fânului, și din când în când ducea la pășune turma de oi a părintelui său, care era fruntaș între economii din Glâmboc.

Carte a început a învăța Ioan Lăpădatu mai întâiu în comuna părintească și apoi nu peste multă vreme a fost dat la școala germană din apropiata comună Hozman. Terminând și cursul de aici, tatăl său, care era om, ce e drept, cu puțină cunoștință de carte, dar cu minte sănătoasă și cu mult bun simț, îndemnat și de preotul catolic din Hozman, care observase talentul și râvna de învățatură a tânărului școlar, tatăl său, zic, îl duse în Sibiu, unde, după ce făcù clasa a treia și a patra primară, tânărul Ioan intră în vârstă de 14 ani în gimnaziul romano-catolic de stat, pe atunci cu limbă de propunere germană și după-cum spun aceia, cari cunosc împrejurările de mai înainte ale acestui gimnaziu, provăzut cu puteri didactice excelente.

La gimnaziu Ioan Lăpădatu a fost unul din școlarii cei mai eminenți.

Îți saltă și acum inima de bucurie, când, răsfoind programele școlare din anii 1860—70 ale gimnaziului, despre care e vorba, unde școlarii din diferitele clase sunt petrecuți după locațiune, vezi numerii din frunte tipăriți cu litere compacte, ocupați de obicei de tineri români, partea cea mai mare băteji de țărani, îmbrăcați, cel puțin în clasele inferioare, cu suman și cu cioareci și flinuți cu merrinde aduse în traistă de acasă, dar harnici la învățatură și îndeobște cu purtările cele mai bune.

Și Lăpădatu, după-cum am amintit, era unul din școlarii cei mai de frunte. Între colegii săi el avea un singur emul, și acela Român, pe Nicolae Cocoradă din Merghindeal, unul din cei mai buni prieteni ai lui Lăpădatu, dar din nenorocire răposat prea de timpuriu, ca student în medicină.

Lăpădatu își îndeplinea cu cea mai mare scumpătate datorințele sale de școlar, deși o mare parte din timp trebuia să o întrebunțeze ca instructor la elevi din clasele mai inferioare, căci tatăl său, deși era cu oarecare dare de mână, totuș n'avea putere, să-l susțină cu cheltuiala sa timp de zece ani de zile în Sibiu. Dar cu toate greutățile materiale, ce avea a le întâmpina, Lăpădatu nu se mulțumiă numai cu urmărirea conștientă a materiilor propuse în clasă, ci căută a-și înmulți cunoștințele și pe

cale particulară, prin lectură. Anume el căută în prima linie a suplini pe calea aceasta o lacună, de care aveau și au să sufere toți acela, cari cercetează școli străine: lipsa unei cunoștințe mai amănunțite a literaturii române și a istoriei poporului românesc.

Printr'o lectură continuă și atentă a cărților românești de aceste materii, ce-i puteau stă la dispoziție, Lăpădatu știu să delătore pe deplin lacuna, despre care e vorba, așa încât la terminarea cursului gimnazial el avea frumoase cunoștințe atât din literatura, cât și din istoria românească.

Autorii săi favoriți români se par a fi fost: A. Muzeșianu, D. Bolintineanu și D. Alecsandri. Influențat de scrierile acestor autori și mai cu seamă de poeziile lui A. Muzeșianu, Lăpădatu începù a se încerca să compună însuși versuri românești, dintre cari unele au fost date la iveală în ziarul „Familia“ încă de pe la anul 1866.

În vacanțe Lăpădatu se îndreptă spre casă, adeseori însoțit de doi-trei dintre colegii săi. Aici petreceau împreună la stână, se scăldau în Olt, sau cutreerău comunele de prin împrejurime. Afară de aceea Lăpădatu își făcuse de timpuriu o deprindere, care avea să fie de mare însemnătate pentru dezvoltarea sa ulterioară. Anume îi plăcea încă de copilăndru, să fie cu luare aminte la vorbele sătenilor, din mijlocul cărora ieșise și în mijlocul cărora petrecea, ascultă cu plăcere la poveștile sau pildele spuse de vre-un bătrân sau vre-o bătrână, urmăria cu băgare de seamă obiceiurile populare și-și însemnă adeseori doinele, pe care le auzia cântându-se, sau strigăturile, pe care le rostiau cu veselie flăcăii în focul jocului. Acestea l-au făcut să cunoască modul de eugetare al săteanului nostru și i-au ferit stilul de întorsăturile străine, de care n'au putut scăpa cei mai mulți dintre scriitorii noștri, contemporani cu Lăpădatu.

În vara anului 1868 Lăpădatu termină cursul gimnazial în vârstă de 23 ani.

Încotro avea să se îndrepteze el acum?...

Dorința lui cea mai ferbinte ar fi fost, să urmeze mai departe studiile la vreo școală superioară și anume ar fi

voit, să se specializeze în studiile literare și filozofice, către care se simția atâta de atras.

Dar de unde mijloacele materiale de lipsă, ca să poată cercetă cursurile vre-unei universități, căci, după-cum am am spus, părinții săi n'aveau putere să-l susțină cu cheltuiala lor la gimnaziul din Sibiu, necum în străinătate la vreo școală superioară!

Lăpădatu însă nu-și pierdù curagiul, ci hotărî, ca deocamdată să-și îndrepteze pașii spre București, unde știa, că se va putea susține mai cu înlesnire ca airea și unde în gândul său spera, că mai târziu tot poate că va găsi vre-un sprijin, cu ajutorul căruia să fie în stare a cercetă și vreo școală superioară din străinătate.

La București se duse Lăpădatu încă în August 1869 și, ca să se poată susține, intră ca instructor la o familie cu dare de mână de aici. Prin înfățișarea sa simpatică, prin atestatele sale excelente și prin câteva încercări literare, mai cu seamă versuri, pe care le publicase în „Familia“ și în „Albina Pindului“ redactată de Gr. H. Grădăraș, sub conducerea lui D. Bolintineanu, precum și în ziarul „Traian“ redactat de dl B. P. Hașdeu, el atrase în scurtă vreme asupra sa atențiunea mai multor bărbați de distincțiune din capitala României, cari hotărîră a-i înlesni continuarea studiilor. Astfel în toamna a. 1868 Lăpădatu fu trimis de societatea „Transilvania“ la Paris, ca să-și continue studiile după pofta inimii sale, ascultând cursuri de literatură și de filozofie la institutele superioare de învățământ de aci.

Iată-l așadară pe fiul de țăran din Glâmboacă în capitala Franței, în această uriașă metropolă plină de străluciri, reședință a artelor și a științelor, dar totodată cuib primejdios de ademeniri pentru inimile tinere și fără experiențe, pentru oamenii cât de cât slabi de înger. Dar Lăpădatu a mers și pe strălucitele bulevarde ale Parisului, ca și pe modestele strade ale Sibiului, drept spre țanta sa, care eră înmulțirea cunoștințelor sale, adăparea spiritului său din bogatele izvoare, ce-i stau deschise înainte, fără să asculte la glăsurile de sirene, ce le auzia șoptind atât de ademenitor în dreapta și în stînga. Lăpădatu nu și-a uitat de sine și de datorințele sale nici în noul Babilon de pe

malurile Senei, ci și aici, ea și în Sibiu, și-a văzut serios de lucru și a fost unul din studenții cei mai conștiențioși.

„Îndată (dupăce a ajuns în Paris) se puse serios pe lucru“, zice răposatul Ioan Bozoceanu în cuvântarea, ce a ținut-o la înmormântarea amicului și colegului său. „Numai acela care l-au văzut la lucru, își pot face o idee despre râvna, cu care căută să profite, cât se poate mai mult și mai bine, de luminile, ce le răspândeă focarul inteligenții și culturii unui mare popor. Atunci uită el totdeauna de mizeriile vieții materiale, cu care avea să se lupte și aici, ea și la gimnaziu“.

Cursurile, pe care le-a urmat Lăpădatu în Paris, au fost mai cu seamă cele de filologie clasică, de istorie, de literatură franceză și de filozofie. „La colegiul Sainte Barbe“, spune Bozoceanu, care a studiat în același timp cu dânsul în Paris, fiind și el burstier al societății „Transilvania“, „a ascultat pe dl Vacherot, la colegiul de Franța cu deosebire pe Philarète Chasles, la Sorbonne a ascultat filosofia dela Caro și Paul Janet, literatura franceză dela Saint-Marc-Girardin și Taillandier, istoria critică dela Egger etc.“

Încercările literare le continuă el și în capitala franceză, scriind un număr însemnat de bucăți în versuri, unele adevărate poezii, care văzură lumina zilei, în „Familia“ dlui Dulcan și în „Traian“-ul dlui Hașdeu.

În Paris rămase Lăpădatu până în Septembrie 1870, când în urma izbucnirii războiului francez-german, capitala Franței, eră în ajun de a fi împresurată de trupele victorioase germane. El se îndreptă spre capitala Belgiei, Bruxelles, unde își continuă studiile universitare până în vara a. 1871, când jăcù examenul de doctor în litere și filozofie la Universitatea de acolo cu succes strălucit.

Așadară Lăpădatu eră acuma om format în toată puterea cuvântului, acuma eră în stare să pună talentele sale, zelul său învâpăiat, frumoasele sale cunoștințe în serviciul poporului, din sânul căruia eșise și pe care-l iubiă așa de mult.

Cu diploma de doctor în buzunar, sănătos la trup și plin de comori sufletești, se întoarse el acasă din strălătatate, gândindu-se, ce carieră să îmbrățișeze, ea să poată fi mai folositor poporului românesc?

La început se cugetă, să se așeze în Sibiu și să înființeze o foaie literară, căci îndeletnicirea cu lucrările literare i se făcuse oarecum a doua natură. Dar deschițându-se concurs la gimnaziul nostru din Brașov pentru o catedră de filologie clasică, Lăpădatu hotărî, să concureze la această catedră, la care și fu chemat imediat din partea Eforiei noastre școlare.

Astfel Lăpădatu se făcù în toamna anului 1871 brașovean și în Brașov rămase el până la moartea sa.

Chiar dela prima sa pășire în mijlocul societății române din Brașov, Lăpădatu făcù asupra tuturor cea mai bună impresiune. Imi aduc aminte ca acum, cu cîtă însufleșire a fost primită vorbirea sa de inaugurare, ținută la sărbătoarea Sf. Sofii din a. 1871. Mic și mare ascultă cu admirațiune cuvintele noului profesor. Toți erau uimiți de elocința lui și de bogatele lui cunoștințe. Lacrimi de bucurie străluciau în ochii multora, mai cu seamă ai bătrânilor, și când oratorul termină vorbirea sa de cuprins literar, o salvă puternică de aplauze făcù să răsune această frumoasă sală; toți, fără deosebire, se îmbulziau să-l felicite pe noul profesor, care în câteva momente electrizase și cucerise întreg publicul, ce eră de față. Pare că îl văd și acum pe răposatul protopop Ios. Barac, cum, după această vorbire, s'a apropiat de Lăpădatu și l-a îmbrățișat zicându-i: „N-ai umblat de geaba la școalele cele mari din Paris!“

Dintre toți însă mai entuziasmați eram noi școlarii, cari priviam cu admirațiune și cu iubire pe noul profesor și ne simțiam mândri și ferteți, că școala noastră își câștigase o asemenea putere.

Și iubirea aceasta a școlarilor l-a însoțit pe Lăpădatu până la sfârșitul vieții sale, căci el eră un adevărat dascăl, un adevărat luminător al minților tinere și în același timp un adevărat prietin și părinte al tinerimei.

Ca profesor Lăpădatu eră un model de conștientiozitate și de exactitate în purtarea oficiului său. Inzestrat cu cunoștințe de tot frumoase în specialitatea sa, provăzut dela natură cu darul de a putea împărtăși cu înlesnire și altora ideile și convingerile sale, având o fire veselă și

atrăgătoare, el eră pare-că menit a influința asupra inimilor tinere și a deschide înaintea ochilor școlariilor săi cercuri tot mai largi în domeniul științelor și al literaturii. Cu un cuvânt, pe lângă cunoștințele sale temeinice, individualitatea sa fericită îl făcea pe Lăpădatu adevărat dascăl, adevărat luminător și povăzitor al tinerimei.

N'am avut faricirea a fi școlar al lui Lăpădatu mai multă vreme. Afară de un curs de limbă și literatură franceză, eu nu l-am cunoscut decât ca conducător al Societății de lectură a studenților, în care calitate a funcționat în anii 1875, 76 și 77. Dar și numai la ședințele acestei societăți conduse de dânsul m'am putut convinge, ce putere didactică excelentă eră Lăpădatu, cât de bogat eră izvorul cunoștințelor lui și cu câtă măiestrie știă el să împărtășească și pe alții din comoara nesecată, ce și-o agonisise. Colegii noștri însă din clasele, în care Lăpădatu eră mai mult ocupat, nu aveau cuvinte din destul să laude zelul și învățătura lui și să ne povestească, despre progresele în cunoștințe, pe care le făceau sub conducerea noului profesor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„O oră de limba latină sau elină sub conducerea lui Lăpădatu“, îmi spuneă mai zilele trecute unul din școlarii de odinioară ai răposatului dascăl, cari l-au avut ca profesor din cl. I—VII. liceală, „eră o adevărată plăcere“.

„La explicările sale Lăpădatu căută totdeauna să aducă în legătură trecutul cu prezentul. La explicările din mitologie dânsul ne aduceă aminte de poveștile, datinile și superstițiunile poporului nostru; întocmirile de stat din vechime le asemănă cu cele de astăzi; vederile persoanelor și modul de exprimare din cele două mari și vechi poeme ale lui Homer, din Iliadă și din Odissee, le asemănă cu modul de judecată și de exprimare al poporului nostru țaran“.

Față de școlarii săi Lăpădatu eră bun de inimă, comunicativ, știind însă în același timp să-și susțină totdeauna autoritatea cuvenită.

Dar nici nu aveă lipsă dânsul de sforțări extraordinare, ca să-și valideze în clasă autoritatea de profesor. Școlarii se uitau ca la un luceafăr la profesorul lor și cu

toții se feriau de a-l supăra cu ceva. Dacă totuș din când în când se ivia câte un caz de neglijență sau chiar de petulanță, era deajuns un singur semn, o singură vorbă din partea lui Lăpădatu, și vinovatul stă să intre în pământ de rușine și de părere de rău.

Ca conducător al societății de lectură a studenților, Lăpădatu îndreptă atențiunea tinerilor conduși de dânsul cu deosebire în două direcțiuni: Mai întâiu îi făcù să înțeleagă frumusețile literaturii noastre populare și însemnătatea ei pentru dezvoltarea literaturii culte și al doilea căută a-i dedă cu studierea istoriei poporului românesc, pe care dânsul o cunoștea atât de bine. Dânsul ne îndemna, să ne îndeletnicim cu tot dinadinsul cu cefirea cronicarilor și a altor izvoare ale istoriei noastre mai vechi și totodată ne recomandă, să adunăm povești, poezii, proverbe și credințe din gura poporului, păstrându-le întocmai după-cum le-am auzit.

Să fii văzut hărnicie pe băieții noștri, mai cu seamă din clasele mijlocii, la adunarea diferitelor produse din literatura populară! O seamă de povestași, unii de tot buni, se iviră dintr'odată în mijlocul nostru; cele mai frumoase doine și strigături ardelenesti începură a se auzi în ședințele Societății noastre, desfătându-ne pe toți și umplându-ne de admirațiune pentru autorul lor: poporul român.

Afară de aceea Lăpădatu căută să ne deă îndrumările de lipsă și în privința diferitelor compozițiuni în proză și în versuri. El cetia cu indulgență lucrările noastre, le analiza, arată părțile cele bune și cele rele, și în genere unde vedeă oarecare scânteie de talent, căută s'o încurajeze.

Așa era Lăpădatu ca dascăl și fiind astfel, nu e de mirare, că școlarii îl stimau, îl iubiau, îl adorau chiar.

Față de colegii săi Lăpădatu era în genere conciliant și prevenitor; cu toate acestea își știa validită totdeauna individualitatea sa, ținând cu tenacitate la idelle și la convingerile sale. Pentru stabilirea adevărului trebuie să constat, că în câteva rânduri Lăpădatu a venit chiar în conflict cu unii din colegii săi; conflictele acestea însă, după a mea părere, își aveau izvorul cu deosebire în divergența de opinii, ce există între școala franceză, de care se

țineă Lăpădatu și între cea germană, la care aparțineau cel mai mulți dintre colegii lui. Dar aceste conflicte n'au ajuns niciodată așa de departe, încât colegii să se paralizeze unul pe alții în acțiunile lor, spre paguba institutului, în serviciul cărui se aflau. Cel puțin Lăpădatu eră unul din oamenii, cari își știu supune totdeauna ambițiunea proprie față cu interesul general.

Dar numai ea profesor știă Lăpădatu să-și facă datoria, ci el a fost în același timp un membru vrednic al societății române din Brașov și al societății române în genere.

În Brașov Lăpădatu a funcționat mai multă vreme ca secretar al comitetului bisericesc din Cetate, a fost unul din cei dintâi membri fondatori ai „Asociațiunii pentru sprijinirea învățăceilor și sodalilor români dela meserii“ și a luat parte activă la diferitele întruniri literare, sociale și chiar politice. Înzestrat cu un talent oratoric pronunțat, el eră ascultat cu plăcere la întruniri și părerile lui erau aprobate.

Dar activitatea lui nu s'a mărginit numai în Brașov, ci Lăpădatu a stat în legătură și cu frunzașii din împrejurimea acestui oraș, cu deosebire din Săcele, de unde a fost atât prima soție a lui, Victoria Verzea, fiica răposatului paroh Eremie Verzea, cu care a trăit împreună din 1872 până în primăvara a. 1875, cât și a doua soție, Amalia Circă, cu care a viețuit până la moartea sa și dela care a avut doi gemeni, astăzi tineri de bună speranță. Afară de aceea Lăpădatu a luat parte și la mai multe adunări de interes general românesc, cum a fost adunarea din Deva a „Asociațiunii transilvane“, din vara a. 1874, unde dânsul a ținut un frumos discurs „Despre cultura poporului“.

Așa a trăit Lăpădatu, lucrând din răspuțeri, cu cuvântul și cu condeiul, pentru progresul intelectual, moral și material al poporului român, — și trăind astfel, oricine poate înțelege, că dânsul eră iubit și stimat de toți aceia, cari îl cunoștiau. Toți priviau la dânsul ca la un pom frumos și plin de vieață, dela care toți erau deprinși să culeagă roadele cele mai frumoase și credeau că vor mai culege încă multă vreme, — când un vânt turbat s'a năpustit cu

putere asupra lui și l-a culcat la pământ pe neașteptate. Eră vântul rece al morții, căruia Lăpădatu îi căzù jertfă, spre cea mai mare jale a tuturor aceloră, cari au avut fericirea de a-l cunoaște, în ziua de 25 Martie a. 1878.

Dar înainte de a vorbi de ultimele zile ale vieții sale, să aruncăm o privire asupra lucrărilor literare ale bărbatului, în amintirea căruia ne-am adunat astăzi aici și să cercetăm, întru cât se poate, cu această ocaziune, valoarea acestor lucrări.

II.

Deși a murit tânăr, Lăpădatu a lăsat după sine un număr însemnat de lucrări în versuri și în proză. Cele mai multe din acestea însă sunt împreună știute îndiferitele foi, la care a colaborat dânsul din adolescență până la moartea sa. Puține numai dintr'ânsele sunt adunate în cele două cărți-cele, pe care le-a dat Lăpădatu la iveală în Brașov: una intitulată: „*Încercări în literatură*“ și tipărită în a. 1874; a doua publicată sub numele: „*Asupra situațiunei*“ și tipărită în a. 1877.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să ne ocupăm puțin cu cea dintâiu din cele două cărți-cele, în care se află 39 bucăți în versuri și o dramă în trei acte, intitulată „*Tribunul*“ și să vedem, ce valoare au lucrările cuprinse într'ânsa.

Și anume mai întâiu să cercetăm, ce valoare au versurile lui Lăpădatu.

S'au găsit oameni, cari au contestat aproape orișice valoare estetică bucăților în versuri ieșite din peana lui Lăpădatu și din care numai o mică parte sunt cuprinse în colecțiunea despre care e vorba.

Deși Lăpădatu însuș în modestia sa caracteristică scrie despre versurile sale: „In fața neproductivității literare de astăzi, în fața lipsei de puteri extraordinare, nu trebuie acuzate și condamnate mediocritățile, dacă cutează să pășească din când în când pe arena deșartă de atleți. Iubească-se numai adevăratele talente, arate-se genile, și noi pigmeii vom reintră lute și degrabă în obscuritate“.... deși așadară el însuș se consideră pe sine „pigmeu“ pe câmpul poeziei, totuș nu se poate nega, că el a avut un

talent poetic destul de remarcabil și că, cu deosebire între poeții noștri, ai celor de dincoace de Carpați, el ocupă un loc de frunte.

Cele mai multe din bucățile în versuri ale lui Lăpădatu sunt poezii lirice. Sentimentele, pe care le exprimă ele, sunt în prima linie iubirea de patrie și de neam, amorul și compătimirea față cu cei lipsiți și asupriți.

„Amorul, patria și jalea“, zice dânsul în aceeași prefață, „mi-au fost și-mi vor fi cele dintâi izvoare de inspirațiune; dar ele nu m'au împiedecat și nu mă vor împiedeca niciodată de a căuta și alte fețe, ale situațiuni în firea și inima omului. Soartea orfanului și a sclavului va rămâne nedespărțită de cugetările mele“.

În genere poeziile lui Lăpădatu nu sunt lipsite nici de sinceritatea simțirei, nici de căldura expresiunii, nici de voiciunea expunerii.

Câteva din bucățile lui în versuri, ca: *La un oșel din an. 1848*, *Liliecii*, *Orfanii*, *Părul de aur* (aceste două din urmă introduse și în antologiile noastre școlare), *Dumnezeul nostru*, *Năframa Doamnei*, *La griji*, scrisă în 1875, după moartea primei sale soții, când poetul eră grozav de abătut și publicată în numărul prim al foaiei ilustrate „*Albina Carpaților*“, — și, poate, în prima linie admirabila viziune tinerească: „*Vitejii Daciei*“, scrisă în 1869 și publicată în analele societății „*Transilvania*“, dar neintrodusă în colecțiunea „*Încercări în literatură*“, din motive politice, — sunt poezii în toată puterea cuvântului și de bună seamă vor ocupa încă multă vreme un loc de onoare în literatura noastră poetică, deși Lăpădatu în modestia sa eră mulțumit, ca feșii fantaziei sale să găsească în literatura română un loc cât de retras, — după exprestunea lui: fie măcar și după ușă.

Drama „*Tribunul*“, publicată mai întâiu în „*Familia*“ și apoi reprodusă în „*Încercări în literatură*“, este o încercare, după a mea părere, nereușită.

Subiectul ei este acesta: Teodor, fiul unui tobag român, este secretarul lui László, prefectul unui comitat din Ardeal. László l-a crescut de mic copil, l-a dat la școală pe cheltutala lui, crezând că va face dintr'ânsul un renegeat.

Dar s'a înșelat amar în socoteala sa. Teodor eră Român, cu trup și cu suflet și începându-se mișcările din a. 1848, el însuș se puse, — deocamdată pe sub ascuns, — în fruntea Românilor, ce erau gata a ridică armele. Dar viitorul tribun aveà o relațiune de dragoste cu Terezia, fiica prefectului, care deasemenea îl iublà din adâncul sufletului. De aici se nasc diferite complicațiuni, în urma cărora tribunul cade jertfă, bănuît fiind de oamenii săi ca trădător, deoarece voià să ia în căsătorie pe o unguroatcă.

După cum vedeți, motivul este foarte bine ales, invențiunea este fericită; nu tot astfel însă executarea.

În lucrarea lui Lăpădatu, acțiunea nu se petrece atât pe scenă, cât afară de scenă, așa încât cele mai multe lucruri numai li se povestesc privitorilor și nu li se înfățișează înaintea ochilor, după-cum trebuie să se petreacă într'o dramă; caracterele sunt slab dezvoltate, dialogurile sunt preà lungi, cuvintele de multeori nu se potrivesc cu pozițiunea persoanelor, în gura cărora sunt puse... Cu un cuvânt, atâtea defecte, care nu pot califică lucrarea „Tribunul“ de dramă reușită.

Trec la a doua din cãrticelele lui Lăpădatu, de care am amintit mai sus și care poartă titlul de: „*Asupra situațiunei*“. Cãrticeica aceasta cuprinde mai mulți articoli de conținut social și pedagogic, reproduși din foaia politică „Orientul Latin“, redactată în Brașov în anii 1874 și 1875 de dl Teofil Frâncu și la care Lăpădatu eră unul din primii colaboratori, „colaboratorul primar“, după-cum figurează el până în Martie 1875 pe numerii apãruși în foaia de gestiune.

Cartea „*Asupra situațiunei*“, cuprinde niște expuneri de idei, deși ocazionale, însă și astăzi de un preț netăgăduit și care, după a mea modestă părere, ar trebui celtită și răsctită atât de tineri, cât și de bătrâni; atât de bărbați, cât și de femei.

În această carte își expune Lăpădatu vederile sale, rezultatul cugetărilor sale asupra mai multor chestiuni de cea mai mare însemnătate pentru poporul nostru, atât în ceea ce privește vleața lui culturală, cât și cea socială.

Cărticica „Asupra situațiunei“ cuprinde:

a) In despărțământul „Poporul și viteața socială“: Situațiunea și îndreptarea ei; Impoporarea orașelor; Moralizarea poporul; O literatură pentru popor; Expozițiuni pentru popor; Viteața la orașe; Muzica națională;

b) In secțiunea „Școala și învățământul“: La chestiunea învățământului nostru poporal; Un cuvânt în interesul învățământului și al educațiunei; La chestiunea conferințelor învățătoarești; Maghiarii și școalele române;

c) Sub numirea „Foișoare“: Noi și părinții noștri; Servilismul; Educațiunea sexului frumos și cum să fie mamele?

Din conspectul acesta puteți vedeă, în câte direcțiuni erau îndreptate privirile lui Lăpădatu, când eră vorba de binele și înaintarea poporul românesc, pe care el ar fi voit să-l vadă cât mai curând alătura cu popoarele cele mai înaintate ale Europei.

Și toate articolele, ale căror nume l-am amintit mai sus sunt scrise cu acel entuziasm nesecat ce caracterizează întreagă ființa lui Lăpădatu; cu acea pricepere, cu acel curaj, cu acea sinceritate și cu aceea iubire de adevăr, ce răsuflă din fiecare pagină scrisă de dânsul; sunt scrise în acea limbă energică, cu țăsătură neaoșă românească ce e caracteristică tuturor scrierilor răposatului poet și profesor.

Atențiunea lui Lăpădatu este îndreptată în prima linie asupra poporul dela țară, care formează marea majoritate a neamului nostru și pe care dânsul l-a iubit cu toată căldura nobilului său suflet, căutând pe toate căile să-l lumineze, să-l ridice, să-l aducă la conștiința de om, vrednic a se bucură de toate drepturile, ce se cuvin ființei omenești.

Față cu clasa de sus, cu așa numită „inteligență“, Lăpădatu este în multe locuri destul de aspru. El iă de repetite-ori în pleasna biciului pe pantalonarii eșiți din mijlocul poporul țăran, cari nu vor să mai știe de pătura socială, din care au ieșit.

In articolul prim, intitulat: „Situațiunea și îndreptarea ei“, dupăce autorul constată, că poporul nostru suferă cu

deosebire de două rele: de lipsa de învățătură și de sărăcie și după ce ajunge la concluziunea, că aceste rele se pot delătură numai printr'o instrucțiune temeinică și prin îmbrățișarea meseriilor, se oprește mai cu seamă la mijlocul acesta din urmă și se exprimă în modul următor:

„ — Păcat de Românii noștri că nu se dau la meseriile... Tot așa ne văierăm și ne bocim noi cești „intelenți“, noi oamenii cei cu capul mare. — Păcat, zău! Dar de noi și mai păcat, căci prea puțin ne trudim, pentru a deschide ochii poporului. Iar să ne punem mâna pe inimă și să ne întrebăm, oare făcutu-ni-am noi datoria în astă privință?... Nu, nici măcar pe departe. E misiunea, o măreață misiune a omului luminat, a luă de mână pe cei neștitutori și a-i conduce, arătându-le binele, ferindu-l de rău. Așa trebuie să fi lucrat demult; dar ni-a mai plăcut a pierde verile certându-ne și defăimându-ne, decât a purtă grijă de bietul opincar, pe care-l vedem astăzi pe alocurea la sapă de lemn și-l auzim fluerând a sărăcie“.

În articolul „Moralizarea poporului“, Lăpădatu se exprimă astfel:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Popoarele nemorale se pot asemăna cu acei pomi, cari, deși stricați la trunchiu și roși la rădăcină, totuș mai produc un timp oarecare fructe bune și frumoase. Dar ce folos?... O vijelie violentă la tot momentul ar fi în stare să-i doboare, frângându-i în acea parte a trunchiului și a rădăcinii, de unde a dispărut măduva cea dăătoare de viață, lăsând în urma ei putregaiul“.

Și încheie cu următoarele cuvinte:

„Noi ne mirăm de buna stare și de înflorirea altor popoare; ni-ar plăcea să fim ca ele. Vedem ce fac ele, pentru ca să fie cum sunt... și totuș — o Doamne, ce nepăsare condamnabilă! — preferim a stă cu mâinile în sân și a așteptă timpuri mai bune.“

Dar timpurile mai bune oamenii și le fac!

Noi încă ne vom face pe ale noastre mai bune, numai să ne moralizăm atât pe terenul vieții familiare, cât și pe acela al muncii. Când fiecarele din noi se va simți îndemnat a-și împlini cu scrupulozitate datoriile prescrise de scopul vieții familiare; când toți părinții români vor

îngriji cu scumpătate de creșterea morală a copiilor lor; când fiecare va fi la lucrul său de dimineața până seara, unul cu plugul, altul cu instrumentele, al treilea cu condeiul, încă altul cu cuvântul, — atunci rar vom mai vedea pe Român petrecând zile întregi prin birturi; atunci nu ne va mai rămâne timp nici pentru desbinări și certe, nici pentru petreceri și plăceri de acelea, care ruinează agnisițele, fără să aducă vre-un folos; atunci ne vom simți mai puternici și mai demni, decum ne simțim astăzi. Nu ne vom mai teme de pieire în fața oricărui pericol, ce ne amenință.

Atunci vom putea zice cu tot dreptul: „Românul nu piere!”

În articolul „Viața la orașe”, găsim următorul frumos și instructiv pasagiu:

„Scopul vieții orășenești nu este de-a întrebuința tot timpul liber de afaceri pe seama acelor petreceri, în serviciul acelor plăceri, cari nu țântesc decât la satisfacerea unor poște deșarte și momentane. Nime nu vă v'a zice, să nu ești la preumblare, să nu frecvențați balurile și teatrele; nu vă v'a zice iarăș nime, să nu intrați prin cafenele și ospătării. Dar să vă gândiți mai întâi la părțile serioase ale vieții orășenești, iară petrecerile cele de tot felul să nu vină decât în urma urmelor; să nu vină decât atunci, când distracțiunea e legitimă și la locul ei, când o reclamă și corpul și mintea și inima ca un mijloc de recreațiune. Împlinirea datorințelor trebuie pusă mai presus de orice plăceri, de orice distracțiuni.

Voi oameni noi, provinciali deveniți abia de ieri, de alaltăieri orășeni, căutați în jurul vostru și luați aminte! Uitați-vă bine la fizionomia vieții sociale din orașe și deosebiți partea ei cea serioasă de cea frivolă! Observați bine cele ce se petrec în jurul nostru și spuneți: ce vedeți?

Dedeți, că în viața orășenească predomină mai ales ideea concentrării și a raporturilor intime între singuratici membri ai societății. De aci însoțirile și reuniunile de tot felul pentru scopuri de utilitate, de filantropie de cultură și chiar de petreceri inocente. Astfel de reuniuni, făcând abstracțiune dela scopul ce-l urmăresc, mai

obțin și alte rezultate îmbucurătoare: ele apropie pe singuraticii indivizi unit de alții, le dau ocaziune de-a se cunoaște mai bine, de-ași cunoaște puterile și de-ași schimba ideile, de-a se lega mai strâns între sine și de-a trăi în intimitate uniti cu alții, comunicându-și păsurile, dându-și ajutor uniti altora. Niște rezultate ca acestea ar trebui să încurajeze pretutindenea formarea de reuniuni.

La noi însă nu prea au trecere astfel de însoțiri. Noi Românii trăim pe la orașe mai cu totul izolați și înstrăinați uniti de alții. Privim cu nepăsare la ceea ce fac alte neamuri în această privință, lăudăm și admirăm mișcărilor lor sociale, — cu toate acestea noi la rândul nostru mai de loc nu ne simțim îndemnați a face întoemai.

Să te mai miri apoi, că ne lipsește mai cu totul simțământul finerii laolaltă, al concordiei, că inimile noastre nu se aprind mai nici odată de acel foc divin, care se numește dragostea între frați și amici. Noi ne întâlnim adese ori pe strade și trecem nepăsători uniti pe lângă alții. Abia ne dăm bună ziua, fără însă, ca să ne întrebăm și de sănătate. — Și cum să fie altfel?... Ne-am văzut odată, de douăori la cafenea, într'o grădina publică, la bal și la teatru. Atâta e totul; mai încolo n'avem de-a face uniti cu alții, n'avem pentru ce să stăm de vorbă, căci n'avem ce vorbi!

Cine nu vede oare, că un astfel de mod de a trăi la oraș nu e cel mai bun, nu e cel adevărat?

Trebuie să strângem mai tare legăturile de sânge și de frățietate în jurul nostru; trebuie să dovedim prin fapte, că ne cunoaștem și recunoaștem ca filii ai unuia și aceleiași națiuni. Să ne însoțim deci în tot chipul și pe toate terenele vieții sociale; să aducem între noi concordia, pacea și buna înțelegere; să învățăm a ne stimă și a ne iubi uniti pe alții, să ne întrunim risipitele puteri spre scopuri comune și de comun folositoare!

O antiteză cât se poate de reușită cuprinde foisoara „Noi și părinții noștri“, în care generația nouă, umblată pe la școli, este pusă față în față cu generația veche, trăită în greutăți, cu mai puțină învățătură, dar cu mai multă inimă. Antiteza aceasta, care-ți aduce aminte de Epigonii

lui Eminescu și de contrastul înfățișat în satira III-a a aceluiași nemuritor poet, deși poate s'a cam învechit, în timpul celor 23 ani, de când a fost scrisă, totuș cuprinde niște pasaje așa de admirabile, încât nu mă pot stăpâni de a nu vă comunica două trei pagini dintr'ânsa:

„Necărturarul cum erau, părinții noștri au înțeles, totuș că regenerarea unei națiuni numai cu sacrificiul extraordinar se poate face; ei nu dat s'au înapoi dela nici un fel de sacrificiu, numai să-și ajungă odată scopul dorit. Se încordară cu o rezoluțiune fără exemplu, rupseră lanțurile sclăviei și prin foc și prin sânge puseră piciorul pe calea mântuirii. Prin purtarea lor din 1848 părinții noștri au dat lumii cea mai învederată dovadă, cumcă „virtutea romană“ nu se stinsese în piepturile lor.

„Nu numai în reputarea biruințelor se arătară mari părinții noștri, ci și în modul, cum s'au știut folosi de dănsesele. Dupăce își eluptară o nouă pozițiune politică, dupăce cererile lor se încuviințară, dânsii îndată începură a se convinge, că pentru a putea conserva cele câștigate, au cea mai mare nevoie de-a se lumina. Ei bine știau, că egala îndreptățire cu celelalte națiuni va rămânea numai literă moartă, dacă Românii nu se vor grăbi să învețe carte pentru a o realiza. Dreptaceea fără întârziere se apucară de creșterea noastră, a cărturarilor de astăzi. Și nu cruțară nici un sacrificiu și nici o osteneală pentru a înălța dela coarneaule plugului o generațiune cultă, carea să continue opera lor prin toate mijloacele, pe care civilizațiunea le pune în serviciul omului.

„Școalele străine se umplură ca prin farmec de copiii foștilor iobagi, din cari părinții voiau „să facă oameni“, — după clasica expresiune a poporului. Cu sudori de sânge ni-au procurat bieții părinți resursele pentru studiu și de multeori și-au vândut din vite și pământuri, ca să ne treacă și prin universități.

„Astfel se întâmplă, că în restimpul de două decenii să iasă între Români aceea seminție de oameni culți, cari se numește ea însăși pe sine „intelligență“. Astfel am ajuns noi dela suman și dela anterie și până la elegantul frac de salon.

„In decursul întâmplărilor din a. 1848 și 1849 părinții noștri, atât dincoace, cât și dincolo de munți, erau cuprinși de admirațiune pentru cărturarii de atunci. Și într'adevăr, cărturarii de dincolo învățau pe Români, ca ei să trăiască înșiși prin sine, făcându-și ei înșiși legile și lepădându-se de orice influință străină. Cărturarii români de dincoace iarăș învățau pe popor la înțeles și pretutindeni, luminându-l despre drepturile, ce i se cuvin, despre modul, cum trebuie să-și croiască soarta pe viitor.

„De aci strigătele înfocate ale părinților noștri după *domni de Român*. — Și ce înțelegea poporul prin domni de Român? ... Înțelegea judecători, advocați și tot felul de funcționari din sângele său, ca să lupte, ca și conducătorii din 1848, pentru drepturile și interesele sale, să facă dreptate bietului țaran, apărându-l de strâmbătățile străinilor; mai înțelegea poporul prin domni de Român și preoți, dascăli învățați, cari să lățească învățăturile între Români.

„Iar dincolo de munți, părinții noștri, roși de fanarionism, ciocoism și de veneticii străini, simțiau trebuința fiilor poporului și ai patriei în toate ramurile vieții sociale; aveau nevoie de cărturari neaoși români, cari să le îmbunătățească soarta, să-i apere de ingerința consulilor așa-numiți protectori și de asupririle din partea Turcilor.

„Din aceste puține deslușiri se pot cunoaște așteptările și speranțele, pe cari părinții noștri le puneau întru noi, când ne duceau la școală.

„Să vedem acum, cine suntem noi, ce facem și cum realizăm dorințele generațiunei-mame?

„In cele două decenii de după 1848 noi întreprinserăm o adevărată cruciadă pe terenul culturii. Nu numai în patrie, ci mai în toate țările Europei ne făcurăm cunoscut zelul înfocat de a progresa prin știință. Universitățile Austriei, Germaniei, Franciei și Italiei se familiarizară într'un timp foarte scurt cu numele de Român și nu putură a nu recunoaște eminentele noastre însușiri și deosebita noastră capacitate în diferitele ramuri ale învățăturilor.

„Astfel iată-ne astăzi o generațiune de oameni culți și învățați. Nici un titlu nu ne lipsește, pentru ca să putem figura cu tot dreptul în concertul popoarelor civilizate. Câți

doctori în drepturi, în științe și filozofie! Câți preoți și dascăli învățați!... Dincolo și dincoace avem destui funcționari, avocați și profesori; avem chiar oameni erudiți, cari ar putea face minuni cu condeiu.

„Dar ce sunt toate acestea față de așteptările părinților noștri?... Alta ne este misiunea, alte ne sunt datorițele. — Noi mai întâiu de toate ar fi să imităm pe Bărnuzi și pe Câmpineni întru apărarea drepturilor și a intereselor poporului nostru; ar fi să ne înaintăm literatura și să sporim întru toate *cultul naționalității*.

„Ce facem?

„Ne-am moleșit cu totul prin modul traiului; am pierdut cea mai eminentă însușire a părinților noștri, însușirea de a îndura suferințele. Cine nu mai știe suferi, acela fuge de luptă și apoi fără de luptă nimic nu se poate apăra. Traiul comod și lupta sunt doi poli opuși, cari nu se pot atrage, ci numai se resping.

„Cauzele noastre naționale se află într'o stare din cele mai critice; drepturile câștigate cu nespusele trude și cu prețiosul sânge al părinților noștri sunt atacate din toate părțile... Poporul, adecă părinții și frații noștri, sunt striviți de sarcini, sunt expuși la tot felul de strâmbătăși.

„Noi nu sărim întru apărare, căci *nu voim a ne periclita existența*. Mai preferim a ne alipi lângă puternicii zilei, a urla cu lupii, decât a-i combate, a-i alunga dela turmă... Lăsăm în pace, numai să fim lăsați în pace; ne uităm cu nepăsare la sdrențele, ce curg de pe popor; ascultăm cu inimă împietrită la țipetele desperațiilor; surâdem la imputările, ce ni se fac.

„Dar tarăș să nu fim prea riguroși, afirmând, că noi nu facem absolut nimic. Facem și noi câte ceva: ne certăm unii cu alții pentru lână de capră, ne imputăm unii altora ambițiuni, patimi, nelucrare. Va să zică, facem și noi ceva, — n'am fi mai făcut!

„Mai mira-ne-vom apoi, dacă poporul nostru nu mai fantazează și astăzi pentru „domni de Român“ ca odinioară? Mai mira-ne-vom, când auzim pe bietul sătean afirmând, că Românul e mai rău decât străinul? — N'avem cuvânt

d'a ne miră, ei trebuie să zicem întru noi: drept are poporul!

O Doamne, ce distanță între noi și între părinții noștri!...

Cu multă cunoștință de cauză și cu colorii vii este zugrăvită și boala servilismului, de care au suferit așa de mult strămoșii noștri în urma vitregității timpurilor și pe care parecă am moștenit-o în mare parte și noi, generațiile mai tinere. Lăpădatu ar fi voit, să vadă odată mântuit poporul nostru de această boală dejositoare și pe toți Românii, cărturari și opincari, păstrându-și demnitatea de oameni liberi în toate împrejurările vieții.

N'am, în sfârșit, cuvinte de ajuns, să recomand onor. mele auditoare cele două articole finali din cărticeica, despre care e vorba, întitulate: „Educațiunea sexului frumos“ și „Cum să fie mamele?“ — În aceste articole Lăpădatu dă mamelor române, sub forma atrăgătoare de conversațiune, cele mai sănătoase sfaturi și învățăături asupra datoriiilor lor de mame și în privința modului, cum au să crească pe pe fiii și îndeosebi pe fiicele lor.

Am ajuns la ultima întreprindere literară a lui Lăpădatu, la foaia beletristică „*Albina Carpașilor*“, pe care o înființă și pe care o conduse din 18 August 1877 până în 25 Martie v. 1878.

Altă întreprindere, cu care se ocupase creerul său neobosit în anii 1876 și 1877, anume scoaterea la lumină a unei *biblioteci pentru copii*, a rămas nerealizată. Din lucrările menite pentru această bibliotecă s'au păstrat numai povestirile neterminate: „Candit, copilul sărac“ și „Mira, fată de împărat“.

Am spus în partea primă a vorbirii mele, că Lăpădatu avea dorința, încă de când și-a terminat studiile universitare și s'a întors acasă, să înființeze o foaie literară, condusă de dânsul. Dorința aceasta a lui se împlini în vara a. 1877, când Lăpădatu se înțelese cu răposatul director de bancă Disarion Roman din Sibiu, să scoată împreună o foaie ilustrată pentru familii, fiind cel din urmă editor, iară Lăpădatu redactor. Noua foaie avea să poarte numirea de „*Albina Daciei*“. Acest nume însă, în urma unei opreliști ministeriale, trebui să se schimbe în „*Albina Car-*

pașilor“. Redacțiunea foaiei celei nouă, care eșă odată pe săptămână în mărime de 1¹/₂ coale de tipar, își avea reședința în Brașov, iară tipărirea se făcea în Sibiu.

Da să zică, Lăpădatu eră acum și profesor și redactor.

El săltă de bucurie, întocmai ca un copil, văzându-și vechia dorință împlinită și se apucă de noua meserie cu acel zel, cu acel devotament, pe care-l dovedia față cu toate întreprinderile sale.

Și în adevăr, noua foaie și corespunse tuturor așteptărilor. Sub conducerea lui Lăpădatu „Albina Carpaților“ eră una din foile noastre cele mai bine redactate, dacă nu cea mai bună foaie pentru familie, ce am avut-o până acum. În această foaie publică el patru nuvele istorice din trecutul poporului român, intitulate: *Amor și răzbuțare*, *O tragedie din zile bătrâne*, *Moartea lui Asan* și *O dușmănie cu bun sfârșit*, câteva poezii, două schițe de călătorie (Bărgănuș și Pe Dunăre), biografiile câtorva din bărbații noștri cei mai însemnați, mai cu seamă scriitori, și alte lucrări mai mărunte și de mai puțină importanță. El se află în toiul activității și-și făcea cele mai frumoase planuri pentru viitor, când un oaspe neașteptat îl cercetă, un oaspe care nu-l mai părăsi până la ultima lui răsufare.

Eră o boală gravă de plămâni, contractată în urma unei răceli, care îl cuprinse pe la începutul lui Noemvrie anul 1877.

Dar Lăpădatu nu eră omul, care să se deă plecat așa de ușor. Deși greu bolnav, el nu voia să-și părăsească ocupațiunile sale. El urmă mai departe cu redactarea foaiei sale, cu toate sfaturile medicilor și ale amicilor săi, cari îl îndemnav, să lase deocamdată toate grijile la o parte; scrisese cu cele mai mari sforțări narațiunea „O dușmănie cu bun sfârșit“, pe care și-o schișase de mai nainte și, văzând că boala ține timp preă îndelungat, chemă la dânsul în câteva rânduri pe școlarii din clasele superioare, se informă de progresele, ce le fac în studiile sale, și așa bolnav, cum eră, le dete diferite îndrumări folositoare.

În decursul lui Decemvrie boala părea, că se mai domolise. Eră însă liniștea apăsătoare, ce se observă înaintea unei furtuni, care apoi izbucnește cu atât mai grozav.

Pe la începutul lui Februarie a. 1878, țin minte, că l-am cercetat pe Lăpădatu, pe care-l stiam și-l iubiam foarte mult, de când îl cunoscusem mai de aproape în Societatea de lectură. El se află în pat și eră grozav da slăbit. Ochii-i erau căzuți în fundul capului și cuprinși de o strălucire suspectă; obraji-i erau supși și acoperiți cu două pete roși, caracteristice ftisicilor; cu un cuvânt starea lui sanitară eră dezolată, așa încât îți eră mai mare mila de dânsul. Cu toate acestea Lăpădatu nu mi se plânse cu nici un cuvânt. Dimpotrivă el căută să mă mângâie de pierderea ce o suferisem cu câteva zile mai înainte și, când îmi luat rămas bun dela dânsul, îmi adresă cuvintele: „Așa e lumea. Se premenește mereu. Să ne facem datoria noi, cari ne aflăm în viață!“

În 25 Martie v., la nouă ceasuri dimineața, urmă catastrofa. Steagul negru arborat pe acest edificiu vestia tuturor, că școalele române din Brașov au pierdut un profesor harnic, poporul român un scriitor distins și un fiu devotat al său.

Înmormântarea s'a făcut în 27 Martie. Eră o zi posomorită. Picături mari de ploaie amestecată cu fulgi de zăpadă cădeau din cerul cernit, când cortegiul funebru intră în cimitirul din Groaveri și de aici în capela din mijlocul acestui cimitir, unde se țină slujba de înmormântare. Ochii tuturor celor de față erau scăldați în lacrimi. Toți: bătrâni și tineri, Români și străini, regretau pe acela, care se depărta pentru totdeauna din mijlocul lor în etate numai de treizeci și trei de ani și jumătate.

Rare-ori s'au rostit în vreo cuvântare funebră cuvinte mai adevărate, ca acelea, pe care le-a spus Ven. părinte Bart. Baiulescu înaintea stierului lui Lăpădatu:

„Deși timpul, cât s'a aflat în mijlocul nostru, zise dânsul, a fost foarte scurt, totuș a ajuns, pentru ca să țin încântați de calitățile sale. Prin însușirile inimii sale atrase iubirea nu numai a școlarilor, a colegilor și a onorațiilor, ci a tuturora, cari l-au cunoscut. Prin temperamentul său cel blând, curat de orice egoism, de orice pasiune, încântă și atrăgea pe fiecare. Cu sinceritatea lui cea liberă de orice prefacere câștigă încrederea tuturor. Concordia

între frați eră idealul său. Pe lângă acestea a excelat prin două însușiri deosebite: Zelul său național și activitatea sa până la jertfă. — Școlarii lui îl vor ținea drept stea conducătoare, iar contemporanii săi vor istorisi ca de o raritate despre activitatea lui extraordinară“.

Mai finu amicul și colegul lui Lăpădatu, Ioan Bozocanu, acum răposat și dânsul, un călduros discurs, din care am reprodus mai sus câteva pasagii; vorbi și unul dintre studenți și acum rămășițele meritatului dascăl și scriitor fură așezate spre vecinică odihnă în mormântul, unde zac și astăzi și care mai târziu a fost însemnat cu un modest obelisc.

Astfel a fost sfârșitul bărbatului, despre care mi-am luat voie a vă vorbi și pe care, dacă a-și voi să-l aseamăn cu vreunul din oamenii mari de mai nainte ai neamului nostru, nu l-aș putea asemăna mai bine, decât cu Nicolae Bălcescu. Aceeași simțire vie și curată, același entuziasm pentru măritrea neamului românesc, același interes față cu trecutul poporului nostru, aceeași iubire față țaranul român, aceeași activitate neobosită, aceeași măiestrie de a mână condeiul. Afară de aceea amândoi și-au încheiat cursul vieții la vârsta de 33 ani.

Un om de inimă, un idealist în cel mai nobil înțeles al cuvântului a fost Lăpădatu și de aceea cuvinese, ca memoria lui să o păstrăm vie încă multă vreme și viața lui s'o înfățișăm generațiunilor tinere ca pildă pentru viitor.

Indeosebi școala noastră trebuie să-și aducă aminte cu fală, că la altarul ei a slujit un bărbat vrednic ca Lăpădatu, al cărui chip va fi o podoabă pentru oricare din sălile ei.

Că ați binevoit a contribui cu obolul D-Voastră pentru procurarea acestui chip și ați avut indulgență să mă ascultați până în sfârșit, Dă mulțămesc din inimă.

Câteva observări cu privire la propunerea studiului istoriei.

Istoria este învățătoarea omenimei, și dacă nu va fi astfel, o parte mare din vină o poartă învățătorii ei.

Herbart.

Unul din studiile cele mai însemnate ale învățământului primar și mediu este studiul istoriei. Însemnătatea acestui studiu s'a recunoscut încă în timpurile cele vechi ale Romanilor, dară, cu deosebire în ultimele trei veacuri, el a început a ocupa un loc din ce în ce mai însemnat, mai întâi în cercul studiilor medii și apoi mai târziu și în al celor primare. Insuși marele reformator Luther atrase atențiunea contemporanilor săi asupra însemnătății studiului acestuia, recunoscând meritele acelora, cari caută a lăși printre popor și printre tinerime cunoștința trecutului omenimei. Iată cum se exprimă dânsul asupra acestei chestiuni: „Istoria nu este altceva, decât aducerea aminte, arătarea lucrurilor și judecăților dumnezeiești, cum el (D-zeu) susține, domnește lumea și mai cu seamă pe om, îl împedecă, îl pedepsește și îl onorează, după-cum adevărată merită pedeapsă sau răsplată. Deaceia, scriitorii ei sunt oamenii cei mai folositori și cei mai buni dascăli, încât nici odinioară nu pot fi îndestul cinștiți și lăudați, nici odinioară nu li se poate mulțami în destul. Dară pentru aceea se și cere, ca istoricul să fie om sdravăn, cu inimă de leu, care să poată scrie adevărul fără frică.

Și oare în ce constă însemnătatea studiului, despre care e vorba; ce ne face, ca să jertfim pentru dânsul o parte așa de considerabilă din timpul atât de scump, în care avem a introduce pe copil și pe tânăr în cercul numărărilor cunoștințe, ce se cer astăzi dela fiecare om?

Istoria pe deoparte satisface acea nobilă curiozitate înăscută în fiecare om de a cunoaște lucrurile din trecut, năcazurile și bucuriile moșilor și strămoșilor săi, fazele prin care au trecut deosebitele întocmiri, întâmplările bune și rele, care au contribuit la progresul sau regresul celor

de mai naintea sa; pe de altă parte prin evidența, în care ne expune legătura între cauze și efecte, prin numeroasele exemple de fapte bune și rele împreună cu rezultatele lor, prin modelele de caracter ce le prezintă pe fiecare pagină, prin varietatea de situațiuni, în care ne arată viața deosebiților bărbați, ea lămurește judecata, nobilitează simțirile, întărește voința, înlesnește formarea caracterului și face pe copil cunoscut cu deosebitele întâmplări și peripecii, la care este expusă viața fiecărui om.

Istoria este „conștiința omenimei“, după-cum o numește pedagogul Kehr, și totodată cea mai bună școală pentru formarea caracterului, pentru însușirea unor principii morale bune și pentru deșteptarea și nutrirea sentimentului de patriotism.

Interesul pentru cunoștințele istorice este înăscut în fiecare tânăr; aceasta va trebui să o constate ori și cine a petrecut mai multă vreme în societatea copiilor, ori și cine-și va aduce cu credință aminte de frumoșii ani ai copilăriei sale.

„Natura“, zice celebrul Diesterweg,*) „ne dă pentru îndeletnicirea cu studiul istoriei niște îndrumări, care merită toată băgarea de seamă. Despre ce-i place mai mult bărbatului, femeii, tinărului și fecioarei să i se spună, să i se povestească, decât de aceea ce s'a întâmplat înaintea lui în apropiere sau în depărtare; ce-i place să asculte mai mult decât despre chipul în care s'a format și s'a dezvoltat neamul omenesc, popoarele și despre aceea ce au făcut și au pățit moșii și strămoșii lui. Chiar la popoarele primitive se găsesc legende și tradițiuni despre începutul și întâmplările neamului omenesc. Cea mai veche și pentru noi cea mai sfântă carte se începe cu povestiri istorice și astfel pentru milioanele de oameni, cari o întrebuințează, se face în învățământul religiunii un început istoric. O aparițiune foarte însemnată pentru crescători și învățători!

Nu numai la cei creșeuți, ci și la copii se arată împărtășirea, interesul, despre care e vorba. Copilul de șase

*) Rheinische Blätter (1835 Decemberheft, pag. 304), citat în Kehr „Praxis der Volksschule“.

ani stă răzimat de genunchiul moșului său, care a fost militar și a luat parte la mai multe lupte și ascultă cu gura căscată la nemeșteșugita povestire a bătrânului. El nu se mai poate sătura de a ascultă aceste povestiri. Sau să intrăm într'o școală dela țară, unde învățătorul împărtășește cu simțământ și inspirațiune simple povestiri din istorie. De-o săptămână întreagă așteaptă copilașii cu nerăbdare această oră. Acuma ei sunt cu totul cuprinși de povestirea învățătorului, ochii și urechile lor sunt ațintite spre dânsul, în clasă domnește o tăcere adâncă, răsufiul bieților băieți par'că a încetat. După cum este povestirea, ochii lor se umple de strălucire, sau lacrimi udă obrajii lor. Imediat ei sunt în stare a reproduce cele istorisite și în această reproducere se arată evident imprestunea ce a produs-o povestirea asupra inimii lor. Acestea sunt, învățătorule, clipitele, în care ai în mâinile tale cheia sufletului și inimii școlarii tăi; deschide poarta, un câmp frumos și roditor se întinde înaintea ta, aruncă semințe bune și de bună seamă el va da roduri însufite!“

Deși însă natura a sădit în inimile tinere un interes așa de viu pentru întâmplările de mai nainte, deși învățătorul istoriei este întâmpinat de școlarii săi cu atâta bucurie și râvnă de știință, totuș sunt niște condițiuni, niște cerințe ale științei pedagogice, fără a căror îndeplinire, învățătorul, în loc să nutrească acest interes și să facă ca să se desvolte din ce în ce tot mai mult și să aducă la timpul său roadele dorite, poate să cauzeze scăderea lui, răcirea lui totală chiar, așa încât timpul cel scump întrebunțat pentru studiu, despre care e vorba, să fie pierdut aproape înzadar. *Meșteșugul propunerii studiului istoriei nu constă atâta în deșteptarea interesului elevilor pentru acest studiu, cât mai mult în nutrirea, în cultivarea dispozițiunii înăscute.*

Ei bine, ce trebuie să facă învățătorul sau profesorul, care voiește să corespundă pe deplin chemării sale; cum trebuie să procedă el, ca școlarii săi să simtă totdeauna un viu interes pentru studiu istoriei; ce măsuri trebuie să ia el, ca îndeletnicirea cu acest studiu să aibă în adevăr rezultatele așteptate?

Rândurile următoare au de scop a răspunde la aceste întrebări.

1. Este evident, că, dacă un învățător vrea să împărtășească școlarilor săi o parte oarecare din materialul istoric, dacă vrea să provoace într'înșii interes pentru acest material, trebuie ca el însuși să cunoască cât se poate de bine lucrurile, despre care vrea să povestească; trebuie ca el însuși să se simtă atras de studiul, pe care-l propune. Învățătorul trebuie să fie în stare a-și da seama despre legătura ce există între deosebitele întâmplări, să știe, care este cauza și care este efectul, să se străduiască a înțelege într'un mod corect, care a fost mersul omenimei și ce a pricinuit progresele și regresele ei. Fără aceste cunoștințe învățătorul nu are la îndemână decât un material mort, și se înțelege, că nici școlarilor nu este în stare a le împărtăși altceva decât tot numai un material mort. Un astfel de material însă nu va fi în stare a atrage pentru mai multă vreme interesul școlarului, cu deosebire după ce acesta va fi mai înaintat în etate. Iată ce-și va mulțumi încătuva curiozitatea, învățăcelul își va întoarce capul cu desgust dela acea înșirare seacă de întâmplări, numeri și nume. În chipul acesta istoria nu-și va putea ajunge nici când scopul ei, nu va putea deveni nici decum „învățătoarea omenimei“, după-cum o numește marele filozof și pedagog citat în fruntea acestor observări. Dela faptele concrete nu putem aștepta multă învățătură, deoarece acestea s'au întâmplat sub anumite împrejurări, care acum cu greu se mai pot repeta. Adevărata învățătură a istoriei constă în cunoașterea mersului omenimei, în aprecierea scopului nizuințelor ei, în recunoașterea lucrurilor eterne, permanente, care merită să fie urmărite cu cea mai mare stăruință și a nălucirilor momentane, care au fost în stare a orbi pentru câtuva vreme ochii mulțimei, iară după aceea au dispărut cu repejune, lăsând în cea mai mare învălmășală și întristare pe cei înșelați.

Un dascăl, care se îndeletnicește cu istoria numai ca să-și poată procura cele de lipsă pentru viață, nu va putea nutri în nici un chip atragerea școlarilor săi față de obiectul, pe care-l propune. „Învățătorul“, zice Kehr,*) „care

*) Praxis der Volksschule, Gotha 1869, pag. 212.

nu are pricepere pentru marea dramă a istoriei lumii, care nu vede spiritul lui Dumnezeu în conducerea popoarelor, care nu are înțelegere pentru soarta omenimei, care nu se poate inspira la privirea exemplelor mari de moralitate, poate se potrivește, ca „să dea ore“ și „să țină școală“, dară nici într'un chip ca să fie dascăl de istorie!“

Numai dacă va fi izbutit a atrage privirile școlărilor săi asupra lucrurilor pomenite mai sus, va putea zice învățătorul, că a asigurat pentru totdeauna interesul lor pentru studiul istoriei, că a deșteptat într'ânșii o adevărată simpatie pentru acest studiu.

II. S'a zis mai sus, că prin feluritele modele de caracter, ce ni le prezintă și prin numeroasele exemple de fapte bune și rele, împreună cu rezultatele lor, istoria poate să aibă influințele cele mai binefăcătoare asupra formării caracterului și pentru însușirea unor principii morale bune.

Ei bine, cum va putea învățătorul istoriei să contribuie la deștigarea unei linii de conduită pentru viața ulterioară a școlărilor, cum va putea el să atragă și din acest punct de vedere atențiunea, interesul elevilor săi asupra studiului, ce-l propune?

Negreșit, va zice cineva, prin nimica nu va putea profesorul sau învățătorul să piaronească mai tare băgarea de seamă a ucenicilor săi asupra exemplelor celor mari de virtute, ce ni le prezintă istoria, decât printr'o expunere clară, călduroasă a vieții bărbaților iluștri, prin arătarea evidentă a părților celor bune, care trebuie imitate și prin accentuarea părților slabe, care formează, așa-zicând, umbrele din icoanele desfășurate înaintea privirilor elevilor.

Este însă aceasta destul? Nu se mai cere oare nimic *de la învățător*, ca imaginile prezentate elevilor să facă o impresiune permanentă asupra inimii lor? Este *persoana învățătorului* cu totul tot indiferentă, când e vorba de o înrâurire asupra caracterului, asupra direcțiunei morale în viața ulterioară a școlărilor?

Orășteine va judecă lucrul acesta cu seriozitatea cuvenită, va trebui să recunoască de bună seamă, că atunci, când este vorba de o înrâurire asupra caracterului școlărilor, de o captivare pentru totdeauna față de figurile cele

mari istorice, o expunere oricât de clară, oricât de călduroasă nu este de ajuns, ci că rezultatul depinde în mare parte dela persoana învățătorului, dela armonia ce trebuie să existe între însușirile sale personale și între însușirile, asupra cărora voințe să atragă atențiunea învățăcelilor.

Zadarnic va accentua el exemplele cele mari de sta-tornicie, pe un Cajus Fabricius, pe un Ion Huss, pe un Martin Luther, dacă școlarii săi vor ști, că el este om șo-văitor; zadarnic va lauda el pe un Aristide, pe acelaș Fa-bricius pomenit în rândul celor de mai nainte, pe un Re-gulus ca exemple de iubire de patrie și de desinteresare față de persoana proprie, dacă învățăcelii îl vor cunoaște ca pe un om preocupat de interesul său personal; zadarnic va arăta niște modele de cumpătare și de viață simplă ca un Quintus Cincinnatus, ca un Manius Curius, ca vi-teazul popor al lui Lycurg, dacă el însuși va fi cunoscut ca un om necumpătat. Elogiile lui vor fi numai niște vorbe goale, care cel mult vor întrefine pentru câteva momente pe elevi, dară nici decum nu vor fi în stare a exercita o înrăurire permanentă asupra lor.

Personalitatea învățătorului este un punct însemnat în întreagă educațiunea și instrucțiunea, la propunerea istoriei însă ea este de cea mai mare importanță.

Să vedem acum care sunt recerințele mai obiective ale științei pedagogice, care este, într'un cuvânt, metodică cea mai potrivită pentru propunerea studiului, despre care e vorba?

a) Ca la toate studiile, așa și la propunerea istoriei *alegerea materialului* este una din chestiunile cele mai în-semnate și totodată din cele mai grele. Este lesne de în-țeles, că dacă vom prezenta școlarului lucruri care trec peste gradul lui de pricepere, care nu stau în legătură cu cercul lui de cunoștințe, în loc să producem interes pentru studiul, ce-l propunem, vom produce numai neplăcere și indiferentism. Ar fi lucrul cel mai nepotrivit, dacă d. e. unui copil de zece doisprezece ani, în loc să-i înfățișem niște simple povestiri, în care să se oglindească viața vreunei persoane istorice însemnate, sau fazele cele mai de căpetenie ale unei întâmplări hotăritoare, ne-am apuca

să-l arătăm din fir în păr, care au fost combinațiunile strategice din cutare sau din cutare războiu și ce pertractări diplomatice au premers unei păci oarecare. Tot astfel am greși, dacă în loc de-a desluși unui tânăr complicațiunile interne și conexiunile deosebitelor întâmplări, ne-am mărgini la povestirea lucrurilor principale și la comunicarea unor legende sau tradițiuni, care pe el nu-l mai interesează.

Etatea școlarilor și gradul lor de dezvoltare este primul punct, pe care trebuie să-l aibă în vedere învățătorul la alegerea materialului de învățământ în genere și prin urmare și la alegerea materialului din studiul istoriei. El nu trebuie să uite, că copilul se simte atras mai cu seamă de povestiri vioale, care au o mare influență asupra fantaziei lui, pe când tânărul, junele, are lipsă de material pentru eugetat, de material, asupra căruia să-și poată face numeroasele sale reflexiuni. „Învățământul istoriei“, zice Teodor Vogt, „să fie astfel, ca copilului să-i dea ca nutremânt pentru fantazie povestiri simple dar călduroase; băiatului) întâmplări, fapte palpabile; junelui mai întâi, întrucât este de lipsă, aceleași fapte, însă astfel încât spiritul lui să fie în continuu ocupat și apoi alte materii, la care reflexiunea să prevaleze faptele reale“.**)*

Mai departe trebuie să aibă considerare învățătorul și față de *sexul* acelora, cărora le propune studiul în chestiune. Copila se interesează de multe lucruri, cărora băiatul nu totdeauna este în stare a le da însemnătatea cuvenită. Așa d. e. copila ascultă cu mare plăcere, când i se povestește despre întocmirile casnice în deosebitele timpuri și la deosebite popoare, despre soarta femeilor, etc. Totodată copilelor trebuie să li se aducă exemple de moralitate mai cu seamă femei ilustre, căci viața acestora o vor înțelege ele mai bine și aceste modele de virtute vor face asupra lor mai mare impresiune.

„Ca să o liberăm pe copilă de legăturile unei mode adeseori înjositoare și să o ferim de superficialitate“, zice

*) Așa am tradus cuvântul „Knabe“.

**) Jahrbuch des Vereins für wissenschaftl. Pädagogik, 1880, citat în Ruseh: Methodik des gesch. Unterrichts, Wien 1884, pag. 18.

H. Keferstein***). „îi înfățișăm un șir de femei distinse. Pe acestea nu le căutăm numai pe tronuri, ci și în toate cercurile vieții sociale, ne oprim ceva mai mult la femei singuratice, care sau au crescut oameni mari — pe fiii lor, — sau și-au făcut un nume pe câmpul artelor și al științei, pe al descoperirilor și al invențiilor, ca martire pentru religione, ca modele de caritate, ca părtășe însemnate la vreo reformă socială sau chiar la acțiuni politice.

Învățătorul sau profesorul este dator să țină socoteală la alegerea materialului din studiul istoriei și de *împrejurările, sub care trăiesc școlarii*, de ocupațiunea predominantă a părinților lor, precum și de caracterul și de mentrea școlii, în care propune. Nu este nici decum greu de înțeles, că pe copiii de plugar îi va interesa într'un mod deosebit cunoașterea relațiilor, sub care au trăit agricultorii în timpurile mai vechi, referințele între nobil, și lobagi, îndatoririle acestora și alte lucruri de acest fel. Băiatul meșteșugarului va fi doritor să cunoască întocmirile de odinioară ale meseriașilor, societățile lor și obiceiurile observate în aceste societăți; iară al neguțătorului relațiile comerciale de mai demult, articolii de negoț, modul de transport, căile de comunicație etc. Totodată nu este de lipsă a adăuga, că într'o școală militară va trebui a se da preferință lucrurilor privitoare la instituțiile oștășești, într'o școală comercială lucrurilor comerciale, într'o școală teologică privirilor religioase din deosebitele timpuri și la deosebitele popoare etc.

În fine, învățătorul nu trebuie să uite, ca să dea însemnătatea recerută *istoriei națiunii*, din care face parte împreună cu școlarii săi, istoriei țării, în care trăiește împreună cu aceștia. El este dator a o face aceasta, nu numai ca să pregătească pe școlarii săi pentru viața ulterioară de cetățeni ai statului, în care trăiesc, ca să-i facă buni patrioți, ci mai vârtos din motivul psihologic, că copiii se simt atrași mai întâi de lucrurile privitoare la trecutul patriei lor, la trecutul pământului, pe care au trăit și în care se odihnesc moșii și strămoșii lor. Lucrurile acestea trebuie

***) Citat în Rusch: Methodik des gesch. Unterrichts pag. 9.

să li se facă cunoscute mai întâi și ele să le servească apoi ca un termin de comparațiune, ca un punct de mănecare pentru istoria celorlalte țări și popoare. Ori și ce altă procedură ar fi nenaturală și prin urmare greșită. Tot asemenea învățătorul nu trebuie să uite a da atențiunea cuvenită *istoriei culturii*, fazelor prin care a trecut partea pașnică a vieții omenești, până când a ajuns în stadiul, în care se află astăzi. Neglijându-se această parte atât de însemnată a istoriei, instrucțiunea în acest studiu ar fi cu totul unilaterală și prin urmare tabloul, ce și l-ar face școlarii despre dezvoltarea vieții omenești, ar fi fals, greșit, necomplet.

Peste tot în ceea ce se atinge de alegerea materialului din studiul în chestiune, i se dă învățătorului în linii generale directiva necesară prin planurile de învățământ, ce există în fiecare stat. Mai în toate statele europene, clasele primare se mărginesc la istoria patriei și din cea universală iau numai părțile, ce stau în strânsă legătură cu a patriei. O pertractare sistematică a istoriei universale se face numai în școalele medii, care în unele țări au două cursuri de istorie, în altele însă numai un curs. Totodată în cele mai multe din școalele medii se tratează încă odată istoria patriei, acuma însă într'un mod mai științific. În țările, unde lipsește acest nou curs de istorie națională, se tratează istoria universală „cu deosebită privire la istoria patriei”. Școalele speciale: de comerț, de meserii etc. își au, se înțelege, programele lor deosebite;

b) În ceea ce privește însuși modul de propunere al studiului, despre care e vorba, deosebim următoarele metode:

1. Cu privire la modul de expunere a materialului istoric, metoda biografică și metoda pragmatică; 2. cu privire la expunerea succesiunii deosebitelor întâmplări, metoda cronologică, sineronică și cea regresivă. Afară de acestea mai însemnăm metoda grupelor, metoda geografică și metoda comparativă.

La metoda biografică materialul istoric se grupează împrejurul unor persoane distinse, împrejurul unor caractere mari, care au avut o influență decizătoare asupra im-

prejurărilor din timpul lor, care, așa zicând, au însemnat cu numele lor epoca, în care au viețuit. Vieța acestor persoane se descrie cu colorile cele mai vii, se arată lucrările, pe care le-au provocat sau la care au luat parte, se expun împrejurările și starea de cultură, în care se află societatea, în mijlocul căreia au trăit persoanele în chestiune. Se înțelege, că la o astfel de procedare nu poate fi vorba de o istorie sistematică, ci numai de povestiri, de tablouri din istorie.

Metoda pragmatică este în mare parte contrarul celei biografice. Aici nu se pune atâta pond pe descrierea vieții unor persoane singuratice, cât mai mult pe arătarea întâmplărilor celor mari istorice, care au contribuit la schimbarea relațiilor în societatea omenească și pe studierea cauzelor, ce au produs întâmplările, despre care e vorba, precum și a urmărilor, ce le-au avut aceste întâmplări. Căutarea nexului logic între deosebitele întâmplări istorice este scopul principal al acestei metode. Persoanele singuratice nu mai sunt privite ca provocatoare ale evenimentelor, ci dimpotrivă vieța lor, faptele lor sunt subordonate acestora.

Cu privire la modul de înfățișare a succesiunii deosebitelor întâmplări am amintit metodele: cronologică, sincronistică și regresivă. La metoda cronologică lucrurile se expun unul după altul, întocmai cum s'au întâmplat în decursul timpului într'un loc oarecare, pe când metoda sincronistică caută a ne arăta simultaneitatea întâmplărilor, caută a ne expune la un loc evenimentele, care s'au întâmplat în acelaș timp, însă în țări și la popoare deosebite. Pe când însă aceste două metode proced dela lucrurile, ce s'au întâmplat în timpurile cele mai vechi și vin încetul cu încetul până la cele din timpul de față, metoda regresivă are ca punct de mănecare lucrurile din prezent și dela acestea pornește înapoi, căutând să arate, ce a pricinuit cutare și cutare lucru și apoi la rândul său, care a fost cauza lucrurilor sau întâmplărilor, care mai înainte au fost considerate însuși ele drept cauze.

Este întrebarea acum, care din aceste metode este mai consult să o întrebuițăm la deosebitele cursuri de

istorie, dacă voim, ca acest studiu să fie în adevăr înțeles și ca școlarul să simtă totdeauna un viu interes față de dânsul?

Nu se poate tăgădui, că la expunerea materialului istoric școlarul din clasele inferioare, copilul, se simte atras într'un mod deosebit de persoanele, care au avut un rol însemnat în istorie, care au determinat așa zicând, mersul diferitelor evenimente. Întâmplările seci, neînsoțite de provocatorii și de conducătorii lor, nu au pentru copii farmecul, ce li se dă, dacă sunt legate de viața câtorva persoane însemnate. „Persoana“, zice A. W. Grube,*) „este punctul, dela care pornește întreaga istorie și la care se întoarce din nou. Eroul trebuie să fie astfel înfățișat școlarului, încât să-i vorbească la inimă, atunci și mințea școlarului va putea să înțeleagă cu înlesnire faptele eroului“.

Va să zică, metoda biografică s'ar părea, că este cea mai potrivită pentru începători. În adevăr, nimic nu este în stare a deșteptă mai mult interesul copiilor, ca un șir bine alcătuit de tablouri, în care să fie înfățișate cu colorile cele mai vii faptele și modul de viață al persoanelor celor mai istorice; totodată nimica nu este în stare a exercită o mare influință morală asupra inimilor celor fragede, copilărești, ca tocmai un asemenea șir de tablouri. Cu toate acestea și metoda, despre care e vorba, are unele defecte, unele scăderi, care nu trebuiesc trecute cu vederea. Anume nu tot materialul istoric, nu toate evenimentele însemnate se pot așeza pe lângă o persoană oarecare. Sunt timpuri, în care nu putem găsi o persoană mai marcantă, o persoană, sub figura căreia să fim în drept a grupa întâmplările petrecute într'insele. Lucrurile relative la aceste timpuri ar trebui să rămână cu totul necunoscute elevilor, dacă ne-am ținea strict de biografii și nu am concede ca acestea să fie întregite în vreun fel. Întregirea aceasta s'ar putea face, dacă d. e. am întrețese, unde este de lipsă, printre biografii câte un tablou, în care să se înfățișeze într'un mod plastic lucrurile, care nu ar putea fi

*) Charakterbilder aus der Geschichte und Sage. Leipzig, 1882. Einleitende Vorrede.

grupate pe lângă oarecare persoană istorică. Se înțelege însă, că numai acele lucruri trebuie alese și înfățișate, care în adevăr sunt caracteristice pentru timpul, din care datează și prin urmare care în adevăr merită să fie cunoscute de școlari:

O altă scădere a metodei biografice este, că ea ne prezintă numai niște tablouri din deosebitele timpuri, numai părți din istorie și nu ne dă o privire asupra tuturor evenimentelor mai însemnate, nu ne oferă un tablou al vieții omenirii întregi.

Defectul, despre care e vorba, s'ar putea evita, dacă învățătorul ar căuta să stabilească între deosebitele biografii pe lângă ordinea cronologică și oarecare legătură logică, dacă între deosebitele tablouri, ce le înfățișează școlarii, ar căuta să facă o punte de trecere, care să lege în câțva lucrurile dintr'o povestire cu cele expuse în tabloul de mai înainte. Oarecare pragmatism este de lipsă și la metoda biografică, căci altfel nu suntem în stare a înfățișa elevului ceva întreg, ci numai niște fragmente.

Metoda biografică astfel întregită se poate întrebuința cu succes nu numai în școlile primare, ci și la cursul inferior din școlile medii, deși la acest curs este de lipsă să se dea o mai mare atențiune deosebitelor evenimente, ca astfel să se adune materialul, să se facă preparațiunea necesară pentru cursul superior. Ca o pregătire pentru studiul istoriei, ca un mijloc pentru a ațâța interesul școlarii față de acest studiu sunt de mare însemnătate tradițiunile istorice, miturile. „Tradițiunile“, zice A. W. Grube, „trebuie să fie ușa, pe care școlarul are să pășească în templul istoriei; ele trebuie să fie uvertura, prima simfonie, ale cărei tonuri să pătrundă adânc sufletul și să-l umple de iubire față de studiul istoriei.“*)

Pentru cursul superior al școalelor medii, singura metodă potrivită este metoda pragmatică.

În cece se atinge de celelalte metode pomenite mai sus, unele din ele se pot folosi la tratarea unor anumite

*) Charakterbilder aus der Geschichte und Sage. Leipzig 1882. Einleitende Vorrede.

părți din istorie (ca d. e. metoda sincronistică la tratarea istoriei medii și nouă, în care popoarele nu se succed unele pe altele în dezvoltarea puterii lor ca în istoria veche, ei se ridică la însemnătate mai multe deodată), altele metoda regresivă, a grupelor, cea geografică și cea comparativă) la reperașirea materialului învățat.

c) Orice metodă am întrebuința la propunerea studiului istoriei, mijlocul, prin care învățătorul poate împărtăși elevilor săi materialul din acest studiu, este povestirea. Dela modul de povestire depinde cât se poate de mult gradul mai mare sau mai mic de atragere, de interes ce-l poate deștepta învățătorul la elevii săi față de studiul, despre care e vorba. Dacă povestirea va fi nimerită, dacă va corespunde recerințelor pedagogice, învățătorul de bună seamă va fi urmărit cu cea mai mare băgare de seamă de școlarii săi, interesul pentru studiul propus de dânsul este în mare parte asigurat; la cazul contrar rezultatele propunerii sale sunt de tot problematice, chiar dacă de altmintrelea ar satisface recerințelor amintite mai înainte chiar și dacă ar alege materialul istoric cât se poate de bine, chiar și dacă ar întrebuința metoda cea mai potrivită.

Ei bine, ce condițiuni se cer, ca povestirea învățătorului să fie în adevăr corespunzătoare; cum are să-și alcătuiască învățătorul istorisirea sa, ca elevii să o urmărească cu cea mai mare atențiune și să scoată dintr'ansa un adevărat folos?

La răspunsul acestei întrebări mă voi orienta după recerințele, ce le face pedagogul C. Kehr în scrierea sa „Praxis der Volksschule“ (Gotha 1869, pag. 212 etc.) unei povestiri istorice bune.

1. Povestirea să fie liberă și fluentă. Învățătorul nu corespunde recerințelor pedagogice, dacă cetește materialul, ce ar fi să-l istorisească, dintr'o carte oarecare. Ce stă în carte, în manual, sunt cuvinte moarte; numai ceea ce povestește învățătorul liber este vieață, are vieață și dă vieață. Pentru ca însă învățătorul să fie în stare a povesti cum-se-cade, se cere să se prepare acasă în scris și la început chiar să memorizeze cu glas tare cele ce are de gând să le împărtășească în prelegere școlarii. Cine nu

va face astfel, va simți în curând, dacă nu este cu totul lipsit de bunul simț, că propunerea sau merge grozav de încet și este seacă de tot, sau este încărcată cu fel de fel de fraze goale.

2. Povestirea să fie limpede și lămurită. La fiecare vorbă a învățătorului școlarul să-și eugete în adevăr înțelesul, pe care-l are această vorbă. Învățătorul nu trebuie să întrebunțeze cuvinte, care pentru copil nu sunt altceva decât niște sunete goale.

3. Povestirea să nu fie încărcată. Propozițiuni complicate, relațiuni încâlcite, fraze pretențioase și excursiuni depărtate, făcute numai și numai ca profesorul să-și arate învățătura cea multă, nu pot fi înțelese de băieți. Numai atunci poate fi sigur învățătorul, că școlarul l-a înțeles în adevăr și-l urmărește cu toată băgarea de seamă, când povestirea va fi precisă și bine rotunzită, vie și substanțioasă, simplă și plină de demnitate.

4. Povestirea să fie călduroasă. Această recerință nu stă nici decum în contradicere cu cerințele de mai sus, ca adecă expunerea învățătorului să fie cât se poate de limpede și lămurită și să nu fie încărcată. Copiii vor simți și din niște cuvinte simple, nemeșesugite, dacă inima învățătorului este în adevăr însuflețită de binele și de fericirea omeniei. Prin înduioșări prefăcute, prin fraze patetice și prin gesticulări exaltate dascălul nu poate face nici o ispravă.

5. Povestirea să fie credincioasă adevărului. Adevăr istoric, obiectivitate, depărtarea ori și cărei coloraturi subiective sunt unele din condițiunile cele mai însemnate, care se pun învățătorului de istorie. Este lucrul cel mai urât, când cineva, preocupat de spiritul de partidă sau de un confesionalism sau naționalism rău înțeles, caută a micșorâ sau a înegri lucrurile în adevăr bune și a scuză sau chiar a lăudă lucruri, care în adevăr au fost rele. În ceea ce privește adevărul istoric, învățătorul trebuie să se înalțe întocmai ca poetul peste toate partidele.

Cu privire la defectul, în care cad acei dascăli de istorie, cari voind să promoveze cu orișice preț simțul de patriotism, cutează a nesocoti adevărul, nu se sfiesc a în-

fășișă într'un mod fals faptele istorice, este de notat observațiunea cuprinsă într'o circulară a ministrului de instrucție francez din 27 Septembrie 1872 adresată profesorilor dela licee. „Profesorul“, se zice în această circulară,*) „trebuie să aibă ca scop a promovă iubirea de patrie, dară nu-i este iertat a falsifică faptele, pentru ca să poată ajunge la acest scop. Pe lângă aceea, că prima datorie a istoricului este a fi iubitor de adevăr, desiluziunile vor veni în curând și vor fi de tot funeste. Orișicare știință dă afară de învățătura sa specială și o învățătură generală și aceasta mai cu seamă istoria. Istoria trebuie să deă elevilor gust pentru exactitate și pentru adevăr. Când zice cineva într'un curs public, că n'am fost învinși la Waterloo este aplaudat; mai bine ar fi însă, dacă ar spune, că Francezii au fost învinși la Waterloo și ar căută, din ce cauză au fost învinși. Chiar dacă am meritat să fim învinși, să o mărturisim. Știința nu este poezie, istoria nu se poate socoti de roman; patriotismul este un simțământ serios și sfânt, care nu trebuie suseitat și susținut prin minciună. Profesorii de istorie sunt în fond profesori de morală și de filosofie“.

6. Povestirea să fie cât se poate de evidentă, de intuitivă. Aceasta s'ar putea numi cea mai de căpetenie recerință a unei povestiri în adevăr corespunzătoare. Numai dacă învățătorul se va pricepe să înfățișeze învățăceilor săi figurile istorice într'un mod atât de plastic, să expună deosebitele întâmplări cu atâta vioiciune, să schițeze starea lucrurilor atât de corect, încât să li se pară, că toate acestea le văd înaintea ochilor lor, numai atunci sufletul școlarilor va fi pătruns în adevăr de cele povestite, numai atunci lucrurile istorice vor prinde rădăcini în inimile acestora, vor fi în adevăr durabile. Evidența însă este de două feluri: externă și internă. Evidența externă privește lucrurile din afară, acțiunile figurile; cea internă are în vedere mișcările dinlăuntru, sentimentele, caracterele, ideile și motivele. Cea dintâi ne arată, ce lucruri s'au întâmplat; a doua, cum s'au întâmplat și cum s'au desvoltat aceste lucruri.

*) Citată în „Der Unterricht in der Geschichte“, Bericht von Dr. Em. Hannak, pag. 19.

Evidența externă nu trebuie desprețuită. La descrierea unei persoane este de dorit pentru o mai ușoară orientare, să se arate mai întâi — dacă este cu puțință — înfățișarea din afară a ei. După aceea se va arăta locul și timpul, în care a trăit persoana, despre care se tratează, și în fine se va expune activitatea ei, așa că copilul va vedea dacă a făcut lucruri bune sau lucruri rele, o va privi cu admirație, sau își va întoarce capul cu desgust dela dânsa. La o evidență externă va ajunge învățătorul, dacă printr'o expunere cât se poate de vioată va apropiă cât se poate de mult lucrurile istorice de privirile copilului, dacă va înfățișa lucrurile acestea astfel, încât imediat să fie cuprinse de mintea copilului. De mare folos sunt aici monumentele de sculptură și de arhitectură — unde se află, — chipuri bune istorice, poezii frumoase de cuprins istoric, hărți istorice bine lucrate etc. Lucrurile acestea înlesnesc evidența externă într'un grad de tot însemnat.

Cu mult mai însemnată însă decât cunoașterea externă a istoriei este cunoașterea lucrurilor interne, expunem relațiilor psihice, a caracterelor, sentimentelor, deciziunilor și motivelor. Aici trebuie să vorbească spiritul istoriei prin spiritul învățătorului către spiritul copilului. Această recerință o poate îndeplini învățătorul, numai dacă a pătruns în adevăr în spiritul istoriei și și-a câștigat facultatea de a fi tălmăciu între spirit și spirit. Aici are prilej învățătorul a pune în praxă cunoștințele sale psihologice. El trebuie să caute în sufletul școlarului punctele de mănecare de lipsă, să redeștepte experiențele de mai nainte ale copilului, simțirile lui, și peste tot să îndrepte privirile copilului asupra vlefii interne, psihice. Totodată însă învățătorul trebuie să fie cu cea mai mare băgare de seamă, să nu precipiteze lucrurile, să nu-i împărtășească școlarului relațiuni, pe care el nu le poate înțelege și în care sufletul lui nu se poate transpune cu ușurința recerută.

Pe lângă aceste condițiuni, ce le pune pedagogul german unei povestiri istorice corespunzătoare, mai putem adăuga și aceea, că în ceea ce privește anii și numele, învățătorul să caute a întrebuiți la propunerea sa numai lucrurile strict necesare, căci altfel numai va înmulți ma-

terialul sec, neatrăgător și în loc de a lumina pe școlari, după-cum de bună seamă este intențiunea sa, prin citarea prea deasă de numeri și de nume numai îi va confundă.

Intrucât i-a succes sau nu i-a succes învățătorului să atragă atențiunea elevilor asupra povestirei sale și să acomodeze materialul istoric conform gradului de pricepere al acestora, se poate vedea din chipul, în care școlarii vor fi în stare să reproducă cele povestite. Dacă reproducerea va fi corectă atât în privința cuprinsului, cât și a modului de expunere, învățătorul poate fi sigur, că vorbele sale n'au fost zadarnice, n'au sburat în vânt, ci au aflat băgarea de seamă necesară.

Va să zică, mijloacele cele mai potrivite pentru susținerea interesului elevilor față de studiul istoriei și pentru promovarea acestui interes sunt *pe lângă însușirile personale*, ce se cer dela fiecare dascăl de istorie: *o alegere a materialului istoric potrivită etății, sexului și împrejurărilor, sub care trăiește elevul; aplicarea unei metode acomodate gradului de dezvoltare al școlărilor și o expunere sau povestire corespunzătoare recerșinșelor pedagogice.*

Ca un mijloc eminente pentru promovarea interesului față de studiul, despre care am tratat până acum, mai putem aminti excursiunile la locuri de însemnătate istorică, la locuri unde s'a petrecut vre-un eveniment însemnat, unde se află ruine din trecut, unde se află înmormântat vre-un bărbat distins etc. Totodată va face învățătorul o impresiune deosebită asupra inimilor școlărilor săi, dacă cu prilejul aniversării vre-unei întâmplări însemnate istorice și anume cu deosebire din istoria patriei, nu va întrelăsă să recapituleze chiar și numai în liniamente generale momentele principale ale întâmplării respective. Luerurile împărțășite cu astfel de ocaziuni vor rămâneă neșterse în inimile școlărilor și vor contribui mai mult decât ori și ce la dezvoltarea sentimentului de patriotizm.

Ca încheiere îmi iau vole a observă, că dacă profesorul voiește să atragă într'un mod mai deosebit atențiunea școlărilor săi asupra studiului istoriei, dacă voiește a-i pregăti anume pe aceștia pentru cultivarea mai departe a studiului în chestiune, să nu întârzie a-i introduce în cunoa-

șterea și consultarea *izvoarelor istorice*, să-l învețe de timpuriu a se adăpa din acele fântâni neprețuite, din care cu cât gustă cineva mai mult, cu atât se simte mai tare atras, cu atâta simte în pieptul său o sete mai mare.

Dulce și atrăgătoare este știința. Păcat, când un bucatar nedibaciu — dacă mi-se permite această prozaică asemănare, — printr'o pregătire nepotrivită alungă pe aceia, cari se așează la masa ei plini de așteptare!

Brașov, August 1885.

ANDREIU BÂRSEANU.

Primul meu inspector în școala românească.

Personal n'am avut fericirea de a cunoaște pe Andreiu Bârseanu decât abia în toamna anului 1919, la începutul celui dintâiu an școlar sub imperiul românesc, când am ajuns profesor la liceul „Gh. Lazăr” din Sibiu. Din veste însă îl cunoscusem de mult. Prin anii 1903 și 1904 ca student în Budapesta eram bibliotecarul societății „Pătru Maior”. Ca atare aveam prilejul binevenit să-mi completez prin studii și lecturi particulare lacunele rămase în pregătirea mea de pe urma cercetării școlilor streine. În rafturile bibliotecii întâlneau destul de des opere de ale lui Andreiu Bârseanu. Mă recreiam la cetirea produselor-perle ale poeziei populare, colectate și comentate de dânsul în tovărășie cu amicul său U. Iarnik. Mi-se ridică inima cetind discursurile larg concepute, exprimate cu un avânt de vultur și având totdeauna un valoros și instructiv conținut, cari le rostia la adunările „Astrei”. Cântecul „Pe-al nostru steag” devenise un punct permanent la serbările și convențiile studențești. Apoi poemul „Grăiește Marea”, cea mai fidelă și sinceră expresie a mândriei naționale și a sentimentelor înălțătoare de cari eră pătrunsă toată suflarea românească în epoca marelui Unirii, acest măreț tablou al întregii noastre istorii cu suferințele,

sbuciumările și cu paginile sale de aur, mi-a fost una dintre cele mai impresionante și mai însuflețitoare lecturi dintre câte mi-s'au oferit în dulcea noastră limbă strămoșească. Afară de operele sale scrise, îl mai cunoscusem pe Andreiu Bârseanu și din povestirile foștilor săi elevi, cari mi-l prezentau cu o adevărată evlavie ca pe un model de dascăl devotat și însuflețit, dascăl care nu aplică nicicând, nici măcar cu graiul, mijloace represive, și totuș elevii săi se silesc din răspuțeri să-și facă datoria, deoarece a nu ști răspunde la lecțiile dânsului, socotită și simțită fiecare elev că e cea mai mare rușine.

În sfârșit, deodată cu întronarea regimului național, am avut norocirea de a-l cunoaște și în persoană, fiindu-mi cel dintâiu inspector în școala românească. Dl inspector-șef I. Bratu a sulevat în cuvântarea sa pronunțată cu ocazia exhumării, că slujba aceasta de conducător al învățământului unei regiuni, a fost prea modestă pentru personalitatea unui Andreiu Bârseanu. Afirmarea aceasta e deplin întemeiată. Și totuș trebuie să recunoaștem, că între împrejurările de atunci, poate că nicăiri n'ar fi putut presta servicii mai prețioase și mai durabile ca în această slujbă modestă. Lucrările de tranziție de la vechiul învățământ la cel național românesc, organizarea, aproape din temelii a noiei școli, impunea îndatoriri, pe cari nimeni nu le putea îndeplini cu atâta putere de muncă, cu atâta pricepere și competență ca dânsul, care cunoștea întregul teren vast al învățământului din diferitele provincii dinainte de războiu, precum și necesitățile ce se impuneau prin noua orânduire. Ca în toate însărcinările sale, astfel și ca inspector, Andreiu Bârseanu, cu tot timpul scurt cât a funcționat, a fost un strălucit model al îndeplinirii datoriei până la jertfa de sine, lăsând urme neperitoare în sufletele tuturor cari au avut fericirea de a lucra sub conducerea dânsului. Temeinte orientat până în amănunte în toate obiectele de învățământ, stăpân desăvârșit pe toate metodele didactice și principiile pedagogice, Andreiu Bârseanu era cel mai chemat mentor al corpului profesoral înjghebat din diferite elemente, unii veniți din vechiul regat, alții începători cu puține experiențe, iar alții trecuți de la fostele

școli cu limba de predare streină. În special acești din urmă îi vor fi veșnic recunoscători pentru poveștile și învățăturile primite dela ilustrul măestru cunoscător al limbii, literaturii, istoriei și geografiei române, povești cari erau cu atât mai binevenite, cu cât erau date într'un mod cu totul nepretențios, simțindu-se din ele doar' bunăvoința bazată pe o necontestată autoritate.

Inspecțiile sale și conferințele cari urmau erau adevărate sărbători, ocazii fericite pentru elevi de a-și arăta cunoștințele câștigate, iar pentru corpul didactic de a-și îmbogăți capitalul intelectual cu noul orientări și noul cunoștinți. Observările și aprecierile ce le făceau deschideau orizonturi, deșteptau îndemnuri spre o încordată activitate, stimulând ambiții, întărind pe cei descurajați. Criticile defavorabile niciodată nu le-am auzit expuse cu mai mult tact ca din gura lui Andreiu Bârseanu. Ajungea o aluzie fină spre a obține efectul dorit. Instinctiv simțeam greutatea cuvintelor sale, convingși fiind că orice face sau vorbește, nu voințește altceva decât binele și prosperarea școlii și a noastră a tuturor.

Nici de laude nu făceau economie unde le află la locul lor. Și un cuvânt de laudă auzit din gura lui Andreiu Bârseanu lăsa o impresie neștersă în sufletul celui vizat, căci „ea est demum incundissima laus, quae ab iis profectis eius, qui ipsi in laude vixerunt“.

Dihonia politică a turburat și activitatea rodnică a acestui suflet mare, chiar în preajma apusului vieții sale binecuvântate. Pigmei semidocși, cari n'ar fi meritat să-l atingă încălțămintele, au aflat de bine să-l înlăture, fără nici un motiv, dela modestul post care-l servise cu atât devotament și demnitate. Stăpâniți de o orbie semnificativă, în prostia lor își uitaseră minusculii și obscurii intriganți, că nu Andreiu Bârseanu era avizat la acel post, ci postul avea nevoie de ilustra sa personalitate. Pentru oricare țară civilizată ar fi fost o fală deosebită, a avea în serviciul școlii un astfel de talent distins, numai la noi s'au găsit Herostrați nemernici, cari numai pe calea aceasta și-au putut înscrie în istorie mizerabilul nume.

În discursul său menționat mai sus, dl I. Bratu spune că „deși ura nehibzuită l-a rănit sufletul, a înțeles să rabde în tăcere amărăciunea pricinuită“. Afiudinea aceasta de a suportă în tăcere nedreptățile și persecuțiile, e unul dintre criteriile specifice ale caracterelor alese, ale sufletelor mari și nobile.

Ce-i drept, căzând Herostrații dela locul pentru care s'au arătat atât de nevrednici, regimul următor a reîntegrat pe Bârseanu la modestul său post; de rehabilitarea aceasta însă regretatul nostru fruntaș nu s'a mai putut bucura mult timp. Pe lângă decepțiile amare mai abătându-se asupra sa și suferințe fizice, în urma muncii istovitoare de peste patru decenii, în curând și-a dat nobilul suflet în mâinile Creatorului, lăsându-ne ca scumpă moștenire icoana vieții sale, spre a o păstra drept model cu o sfântă pietate și spre a o imita, întrucât ne îngăduie slabele noastre puteri.

Dr. Z. German.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Exhumarea osemintelor lui Andreiu Bârseanu și înhumarea lor în cimitirul Brașovului.

S'au scurs șapte ani de zile dela moartea lui Andreiu Bârseanu, fără ca acest timp să fi putut șterge sau întuneca amintirea pioasă, pe care școalele și instituțiile conduse de dânsul l-au păstrat-o acestui mare apostol al culturii naționale.

Elevii școalelor noastre, luminați de euvântul cald al profesorilor conștienți de chemarea de educator, au comemorat, în fiecare an, amintirea lui Andreiu Bârseanu, întâiul director regional al lor. An de an se distribuiau școlarilor merițoși premii în bani și cărți din fondul înființat întru amintirea defunctului, iar profesorimea cu obolul său rupt din o leafă năcăjită, îmbogățită și augmentă fondul Andreiu Bârseanu, înființat de urmașul său în slujba de conducere a regiunii școlare, Sibiu, în scopul de a ajuta pe dascălii, cari doresc să facă călătorii de studii.

Eră, deci, firesc, ca îndată ce D-na Catinea A. Bârseanu a hotărît transportarea scumpelor rămășițe ale soțului ei și înhumarea lor în cimitirul Brașovului, Biserica, Astra și Școala, să caute mijloacele și chipul, în care să-și arate deplina și neîntunecata recunoștință față de acela, care ni-a închinat toată puterea sa de muncă, credinței și culturai românești.

Un comitet prezidat de I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului și compus din reprezentanții Astrei și ai școalelor din Sibiu și-au luat sarcina de-a organiza din această exhumare o frumoasă sărbătoare a recunoștinței.

În splendoarea unei zile senine de toamnă, în ziua Mucenicului Dumitru, s'a desfășurat ploasa serbare. În jurul stierului acoperit de eununile diferitelor școli și instituții culturale, s'au strâns delegații guvernului, Academiei, ai Bisericii și ai Astrei, au venit școalele, dăscălimba și aproape întreg publicul românesc al Sibiului.

Școalele din regiunea Sibiu au trimis delegații de profesori și de elevi și erau momente de înălțare sufletească atunci când aceste delegații se prezentau văduvei D-nei Catinea A. Bârseanu, ca s'o asigure că dăscălimba și școlărimba condusă și îndrumată de răposatul, a păstrat vie amintirea plină de recunoștință față de Andreiu Bârseanu.

I. P. S. Sa Mitropolitul nostru Nicolae, cu mare asistență, a oficiat un solemn parastas pentru odihna sufletului răposatului în Domnul A. Bârseanu.

Cântările funebre au fost executate de corul Academiei teologice.

După terminarea serviciului divin, prima cuvântare a ținut-o I. P. S. Sa Mitropolitul nostru Nicolae, înfățișându-ne marea personalitate a defunctului, inteligența rară, inima nobilă și prodigioasă activitate dezvoltată timp de 40 de ani pe toate terenurile noastre publice. Exprimând o preă frumoasă dorință oratorică: Să fie purtat, în mod sărbătoresc, trupul neînsuflețit al cântărețului imnului „Pe-al nostru steag e scris unire“ prin toate ținuturile României întregite, ca să însuflețească — prin prezența sa — inimile, ca să aducă aminte generației de astăzi, ce va să zică de-

votament pentru o cauză dreaptă, perseveranță pe cărări luminoase, idealism în mijlocul valurilor turbate de materialism.

Dl Cortolan Ștefan, prefectul județului Sibiu a arătat recunoștința guvernului pentru opera națională săvârșită de răposatul A. Bârseanu.

Purtătorul de cuvânt al Academiei a fost dl profesor universitar Al. Lăpedatu. Cuvântarea D-sale o reproducem în întregime în acest volum.

În numele Ministerului Instrucțiunii, dl inspectorul general V. Păcală, a adus prinusul de recunoștință față de întâiul director regional al învățământului secundar din regiunea Sibiu, arătând în cuvinte pline de căldură însușirile alese de dascăl, cu care D-zeu l-a înzestrat pe A. Bârseanu.

A urmat apoi cuvântarea dlui Dr. Gh. Preda, vicepreședintele „Astreii“ :

*

Onorată asistență!

În numele Asociațiunii culturale „Astra“, pe care marele dispărut Andreiu Bârseanu a servit-o credincios până la moarte, îmi iau permisiunea să exprim, odată cu respectuoase condoleanțe familiei și cele mai bine-meritate omagii omului bun, blând și modest, patriotului desăvârșit, eugetătorului profund, entuziastului apostol cultural, care, pe lângă alte fapte meritorii, a contribuit și la progresul Asociațiunii noastre, pe care a condus-o 5 ani ca vicepreședinte și 10 ani ca președinte.

Indemnând poporul ardelenese să practice în viața sa deprinderi intelectuale și morale bune, întreținând în sufletul acestui popor dragostea de neam și de țară, Andreiu Bârseanu știa că-l ajută să meargă sigur și în unire cu toți frații pe calea adevărată a civilizației și progresului. Dacă prin acest apostolat Andreiu Bârseanu răspundeă chemării sale sufletești, prin aplicarea lui conștiințioasă, rămâneă pe mărețul pedestal al muncii cinștite și altruiste, pe cara se înălțaseră înaintașii săi vrednici de laudă.

Pătruns veșnic de un acelaș ideal, încălzit mereu de aceeaș flacăară a culturii noastre naționale, Andreiu Bâr-

seanu a pășit în viață cu modestie, dar a pășit mereu înainte, ducând până la sfârșitul vieții, jertfe pentru cauza culturală a neamului.

Orice om imparțial, care a avut ocazia să cunoască și să urmărească activitatea sa, a putut aprecia calitățile și sacrificiile sale.

Deși fără avere, Andreiu Bârseanu a refuzat — pe tot timpul activității sale, — să primească dela „Astra“ și puținele avantaje pe care statutele acestei societăți culturale le acordă președinșilor ei. Când eră însă vorba de interesele „Astrei“, Andreiu Bârseanu nu șovăia să-și facă datoria, chiar cu sacrificiul sănătății, pot zice al vieții sale.

Imi amintesc de călătoria făcută în toamna anului 1921 cu ocazia adunării generale a „Astrei“ la Sighetul-Marmației. Circulația pe căile noastre ferate pe atunci nu eră încă normalizată, iar Andreiu Bârseanu mergea la adunare slăbit și anemiât de boală, cu glasul stins, dar cu mult entuziasm în suflet. În cursul destul de lung al călătoriei își repauză corpul pe băncile de lemn ale unui vagon de clasa III (singurul ce ni se pusese la dispoziție) și își răzema capul (în timpul nopții) pe sacul cu cărți ce aducea hrană sufletească fraților din orașul, unde urmă să aibă loc adunarea.

În tovărășia unui număr foarte restrâns de membri din Sibiu, Andreiu Bârseanu împărtășia, vesel și glumeț, greutățile voiajului, dornic de a ajunge acolo, unde-l chema datoria.

Deși suferind în ultimul timp, Andreiu Bârseanu a condus toate ședințele comitetului nostru cu tactul și înțelepciunea caracteristică. El a întâmpinat cu cuvinte măestriile și entuziaste pe toți (cari solicitau) idei și sfaturi înțelepte, răspândind veșnic un exemplu de muncă, cinste, abnegație și devotament.

Sforțările apostolatului său cultural sunt cu atât mai vrednice de laudă, cu cât au fost depuse în împrejurările grele pentru noi și țară. Căci, dacă înainte de războiu asprimea regimului maghiar împiedeca manifestările noastre naționale, după războiu vârtejul materialismului și mercan-

filismului cuprinsese sufletul unora, indiferentismul (pentru cele culturale și naționale) pe acelea ale altora și momentele erau din cele mai grele și mai potrivnice unei bune reușite în propaganda culturală.

Andrei Bârseanu însă nu disperă niciodată. El perseveră. El stimulează și cu același entuziasm, cu care a lucrat la pregătirea poporului înainte de războiu, a lucrat și mai târziu la întărirea și dezvoltarea lui.

Actele și faptele sale deci, ca și actele și faptele martirilor și eroilor neamului nostru, constituiesc dovada strălucitoare pentru întreaga lume, că un popor nu poate pieri cât timp are oameni, care știu să țină în suflet făclia dragostei de neam.

Cuvintele prevestitoare din imnul scris de el cu 30 ani înainte de războiu :

„Pe-al nostru steag e scris unire,

„Unire 'n euget și simțiri“.

au fost acele ce au contribuit să întărească și mai mult ideia unirii în sufletele noastre. Cu aceste cuvinte frații noștri au trecut Carpații, cu ele s'au cules laurii victoriei pe câmpul dela Mărăști, Mărășești și Oituz și ele vor rămâne pentru totdeauna în sufletele noastre, ca simbol al aspirațiilor noastre naționale și al cimentării noastre sufletești.

Astăzi, când brâul unirii (lucrat de atâția înaintași vrednici de laudă, printre cari numărăm și pe Andrei Bârseanu) îl vedem încins în jurul trupurilor noastre; astăzi când prin cuvintele rostite cu ocazia exhumării corpului acestui mare dispărut, ne-a fost dat să privim o clipă îndărăt la drumul străbătut de el și de atâția eroi și martiri ai noștri și să vedem greutățile biruinței lor, astăzi ni se lămurește bine ceea ce avem de făcut în viitor.

În fața corpului, care se transportă din glia orașului nostru pentru a repauză în pace în cavoul familiei din Brașov, în memoria actelor și faptelor din timpul vieții sale, în memoria dorinței pe care el a exprimat-o atât de bine în versurile sale, ar trebui să ne luăm un angajament sufletesc ca : mic și mare, tânăr și bătrân, femeie sau bărbat, dela locul nostru să lucrăm pentru a întări cât mai mult

acest brâu al unirii noastre sufletești și, având înaintea ochilor oglindă vieții lui Andreiu Bârseanu; umăr la umăr, cot la cot, să lucrăm pentru acelaș cult al cinstei, dreptății și adevărului, împodobind cât mai frumos testamentul ce ne este lăsat și contribuind ca el să fie cât mai demn transmis urmașilor.

Onorată Asistență,

Dacă pentru fiecare om venit pe lume viața este o luptă, în care pe lângă plăceri și suferințe, pentru acei ce luptă și se martirizează pentru neam, ca și pentru apostolii culturali, cari muncesc și se jertfesc în vremuri grele pentru acest neam, lupta este din cele mai acerbe și suferința din cele mai mari.

Și dacă recompensa muncii sau a luptei duse este în raport direct cu eforturile făcute, eforturile făcute de Andreiu Bârseanu ne impun datoria de a-i rezerva una din paginile glorioase ale cărții de aur a neamului nostru.

Asociația culturală „Astra”, recunoscătoare marelui dispărut, a publicat și va mai publica operele vieții sale. Această asociație, în unire cu biserica și școala (instituții, pe cari Andreiu Bârseanu le-a servit cu aceeaș credință și devotament) a luat inițiativa strângerii fondului necesar înălțării unui monument pe mormântul său.

Immortalizând opera vieții sale, — Asociația „Astra” dorește ca întreg poporul românesc să-l cunoască, să-l aprecieze și să-i păstreze recunoștința. Asociația dorește ca figura lui Andreiu Bârseanu să rămână pentru posteritate simbolul păstrător de idealuri și de fapte vrednice. Ea dorește apoi, ca în cultul unanim al frumoasei sale activități, în gloria vieții sale trecute, să se topească toate asperitățile și rivalitățile de ori unde ar veni, păstrându-se puternic numai ceea ce a dorit și el: credința și dragostea comună pentru binele și prosperitatea acestei țări.

*

Urmează cuvântul școalelor din regiunea Sibiu, rostit de dl Inspector-șef *I. Bratu*:

Ma! bine de șapte ani de zile s'au scurs pe albia nesfârșită a vremii de când, într'o zi de sfârșit de vară, rudenii

și prieteni, împreună cu întreg publicul românesc al Sibiului, au petrecut în drumul cel din urmă trupul neînsuflețit al lui Andreiu Bârseanu.

Reprezentanții înalți ai Bisericii, școlii și altor instituții culturale, cu ochii înlăcrimați și cu sufletul plin de jale, au venit să așeze în lăcașul de vecință odihnă pe acela, care viața sa întreagă și-a jertfit-o pe altarul iubirii de neam, împlinindu-și cu sfințenie datoria la postul ce îl destinase chemarea sa de profesor, sau încrederea obștei românești.

Simțiam cu toții că moartea lui Andreiu Bârseanu este o pierdere grea pentru școala și cultura românească, pentru întreaga viață publică a neamului și a Statului nostru și de aceea, la mormântul lui își împreună rădăcina jalei slujitorii credinței și bisericii, ai școlii și culturii, ai națiunii și patriei române.

Când lespedeau grea și rece urmă să acopere pentru totdeauna trupul neînsuflețit, pare că s'a desprins ceva din coșciugul ce se pierdea vederii noastre, pare că s'a sălășluit ceva în sufletul mulțimei cuprinse de jale și deodată, fără vreo înțelegere prealabilă, bărbați și femei, tineri și bătrâni, au intonat cântecul zămislit în frumosul suflet al celui dispărut,

„Pe-al nostru steag e scris unirea
Unirea în euget și simțiri“.

Prin goarna de chemare ale acestor versuri, cel dispărut dintre noi, ne trimite lumină din lumina gândului său înalt, dragoste povătuitoare din sufletul său mare, îndeplinindu-și astfel, încă odată, din pragul mormântului, chemarea înaltă, în slujba căruia și-a pus viața sa întreagă: de a fi dascăl luminat și îndrumător al neamului său.

Dascăl însuflețit de dragoste și credință, dascăl desăvârșit a fost Andreiu Bârseanu în tot timpul vieții sale.

Sufletul său era adânc pătruns de altruismul ce caracterizează pe dascăli mari; de aceea mistice dragoste, care nici când nu se stânge, ci vecinic luminează; care cu aceeași înțelegere surâde și virtuților și greșelilor; care nu cunoaște nici oboseala nici decepția, care sperează în-

totdeauna fără să-și piardă cândva nădejdea. Inima sa era plină de dragostea pestaloziană, care făcea ca bucuria altora să fie și bucuria sa; fericirea altora, fericirea sa; și în tot timpul să fie stăpânit de gândul progresului, pentru celee și-au pus încrederea într'ânsul.

Dascăl adevărat a fost Andreiu Bârseanu, chiar înainte de a urca pe catedră, încă în anii de student.

Poezia tinereții sale „Pe al nostru steag e scris unire“, care a devenit în curând imnul stăruințelor și mândriei noastre naționale, nu este cuvântarea frumoasă plină de dragoste și lumină a unui suflet de dascăl ales?

Dascăl bun, tubitor și conștiințos a fost Andreiu Bârseanu din primul moment când a urcat catedra, la care a fost chemat în 1881, la școlile din Brașov, ridicate și susținute din jertfa săracului și danile bogaților, conduse cu pricepere și dragoste de preoți și mireni, luminați și îndrumați de marele arhiereu Andreiu Șaguna.

Singurul mijloc prin care Andreiu Bârseanu disciplina pe școlarii săi era marea sa dragoste față de tineretul școlar. A nu ști răspunde la lecțiile lui Andreiu Bârseanu, era o mare rușine pentru elev. Nu dojenea pe nimeni ci se uită odată din ochii săi buni și blânzi, încât leneșul ar fi intrat în pământ de rușine. Ca să nu jignească pe omul acesta cu inima de aur, aproape sfânt în ochii elevilor, fiecare școlar își dădea toate silințele să-și îndrepte greșelile și să caute a nu le mai face. Nu a avut elev care să nu-i fi păstrat cel mai desăvârșit respect, cea mai adâncă recunoștință profesorului, care i-a dat lumină din lumina minții sale, dragoste din bogăția sufletului său.

Încă din aceste vremuri de profesor tânăr, Andreiu Bârseanu s'a dovedit a fi un admirabil organizator și conducător al stăruințelor îndreptate spre scopuri frumoase și înalte. Societatea de lectură organizată și condusă de Andreiu Bârseanu, era cercetată de elevii săi cu o deosebită plăcere, stăruind fiecare să citească și să lucreze sub conducerea înțeleaptă a tânărului profesor.

Dragostea de dascăl față de ai săi, dorul neîncetat după progres l-a îndemnat pe Andreiu Bârseanu să se în-

roleze, cu toată însuflețirea, în oastea aleasă a Astrei, pentru a duce lumină în masele largi ale țărânetei, de care se simțea legat prin toate fibrele sufletului său.

„Poporul nostru, din fericiere, nu cunoaște deosebirea de clase sociale“. Cu toții noi cărturarilor am răsărit din aceeași colibă țărănească: unii mai curând, alții numai în timpul din urmă. Singura deosebire între noi poate fi, că unii ne-am hrănit în copilărie cu prescură de grâu curat, iar alții cu pâine neagră de săcară, dar ambele frământate de aceeași mână harnică a țărâncii române și dospite cu același aluat“.

„Cu toții am răsărit din aceeași tulpină, deși unele ramuri au rămas mai jos, iar altele s'au înălțat mai sus; toate însă se hrănesc din același suc dătător de viață, supt din pământ de aceleași rădăcini. Când aceste rădăcini se vor putrezi, sau se vor usca, întreg arborele este amenințat cu peire“, — spune Andreiu Bârseanu în 1908 la Șimleu. Spre deosebire de alții, însă, spune aceste învățături după ce dânsul, timp de două decenii, și-a împlinit cu vârf și îndesat această datorință de frate față de cei rămași în ramurile de jos. Cuvântul și fapta au fost totdeauna în armonie desăvârșită în viața acestui dascăl pe care bunul Dumnezeu l-a înzestrat cu un suflet ales și frumos.

Activitatea didactică și de propagandă culturală i-au asigurat stima și recunoștința celor luminați și îndrumați de dânsul. Neamul recunoscător a ținut să răsplătească aceasta muncă binecuvântată, așezându-l între aleșii condeului și cugetului românesc, ca membru al Academiei Române.

Dascăl însuflețit propovăduitor de lumină și făuritor de suflete a rămas Andreiu Bârseanu și la postul de comandă în lupta culturală, în scaunul prezidențial al Astrei, unde l-a ridicat dreapta recunoștință, dragostea și încrederea unanimă a cărturării ardeleni. Amvonul cultural, dela care răsunau cuvintele sale înțelepte până în colțurile cele mai întunecate ale Ardealului, a fost pentru profesorul Andreiu Bârseanu o catedră, pe care o slujea cu aceeași sfințenie, ca și pe cea modestă dela școalele Brașovului.

În luminatele sale cuvântări de deschidere a adunărilor generale a căutat să samene idei, să trezească îndemnuri, să închege stăruințe îndreptate spre suprema țintă a vieții sale; progresul cultural al românilor din Ardeal și oțelirea conștiinței naționale pentru a putea rezista asalturilor de nimicire îndreptate împotriva noastră și de a putea îndura jertfa, din care trebuia să răsară izbânda ce i-a înseninat zilele ultimilor săi ani din viață.

Orice cuvântare rostită de Andreiu Bârseanu, era o învățătură aleasă, expusă cu măestrie și cu căldura unui suflet distins. Naționalismul sănătos, conștient de scopurile urmărite, nu și-a aflat un cuvântător mai sincer și mai iscusit.

Grija profesorului pentru bună starea morală și fizică a elevilor săi a dus-o cu sine și în scaunul prezidențial al Astrei, decât că aceasta grije părintească urmărea acum alte ținte: închegarea cât mai solidă a acestei însoțiri culturale și apărarea ei de dihonii între frați și de atacurile de din afară, ce se intețiau. Cât suflet, cât tact pedagogic și câtă energie bărbătească a pus răposatul pentru atingerea acestor ținte, ne-o dovedesc cu prisosință lucrările Astrei, care, sub conducerea lui, a fost cruțată și de frământări confesionale și de urgia politice. Atunci, când, în ultimul său an de viață, ura nehibzuită l-a rănit sufletul, a înțeles să rabde în tăcere amărăciunea pricinuită, grijind ca nici măcar o picătură din acest venin să nu tulbure viața însoțirii culturale, căreia și-a închinat munca și sufletul său.

Cât a trebuit să muncească și să îndure pentru apărarea Astrei, o știe poate singură soția credincioasă, părtașe fidelă a zilelor grele și senine; răposatul îngropă în tainele sufletului său durerea și amărăciunea, rămânând pentru obște numai luptătorul neînfrânt, omul senin, sufletul care radia lumină și dragoste.

Modestia dascălului nu l-a părăsit nici în zilele marelui praznic național, pentru izbânda căreia a muncit viața sa întreagă. Plin de vigoare și avânt s'a pus și de astădată în slujba intereselor obștești, dând tot ce sufletul său bogat știă să dea și necerând nimic în schimb.

Spre deosebire de alții, Andreiu Bârseanu, n'a solicitat, nici o răsplată pentru munca de apostol al culturii românești, deși nimeni altul nu a muncit cu atât suflet și atâta timp pentru izbânda zilelor noastre. Când școala românească i-a cerut din nou munca, și-a jersit liniștea bătrânețelor, primind să îndeplinească, pentru personalitatea sa, modesta slujbă de a conduce învățământul secundar al Regiunii Sibiu. A primit să lucreze, în ascunzișul unui birou — cum spuneă dl Iorga, — dar și-a dus în acest birou toată lumina minții, toată experiența anilor săi de muncă și toată căldura dragostei de dascăl.

Și școalele acestei regiuni, noi profesorii și elevii îi păstrăm toată recunoștința că ultimele zile, ultimele raze ale marelui său suflet ni le-a închinat nouă.

Modestul birou din Str. Șaguna, a devenit sub dânsul un focar, din care radia dragostea de neam, dorul de progres, lumina înțelepciunii și îndemnuri nobile pentru cei cari stam sub conducerea sa părintească.

Școala și dascălimea i-au rămas recunoscătoare. Două școli secundare și i-au ales ca patron, amintind astfel generațiilor viitoare cine a fost, ce a muncit și ce a însemnat Andreiu Bârseanu pentru neamul românesc. Mai multe societăți de lectură muncesc astăzi sub flamura pe care este scris numele Andreiu Bârseanu, în semn de dragoste fiercă, de recunoștință sinceră și întru pioasă amintire, aproape toate școalele noastre au câte un fond „Andreiu Bârseanu“, din care se dau premii elevilor distinși ca purtare, urmând astfel exemplul frumos al răposatului, care, din premiul dat de Academia Română pentru lucrarea sa monumentală, Istoria școalelor din Brașov, a creiat un fond cu asemenea destinație.

*

Șapte ani s'au scurs pe albia nesfârșită a vremii, și școala, profesorii și elevii, păstrează cu aceeași sfîntenie memoria ta, care al nostru ai fost vieța ta întregă, care ți-ai închinat munca ta, sufletul tău, inima ta caldă, școlărilor și colegilor tăi. Zilele tale cele mai frumoase s'au petrecut între zidurile școlii, spre care te-ai întors la

bătrânețe cu aceeaș dragoste și avânt ca la 1881, când pentru prima oară ai urcat catedra, dela care ai sămănat din belșug bogățiile sufletului tău ales.

Ce a fost lumesc în tine plecă astăzi dintre noi spre lăcașul din Brașovul, unde ai crescut și muncit și pe care l-ai iubit atât de mult. Dar ceea ce a fost mai frumos, mai prețios în ființa ta omenească, sufletul tău nobil și ales, rămâne aici, rămâne cu noi ca un far ce ne va lumina totdeauna drumul datoriei noastre de profesor.

Ucenicii ascultători și credincioși ți-am fost în timpul vieții tale; și în fața osămintelor, ce pleacă dintre noi, îți promitem că vom rămâne pururea ucenicii, cari vor urmă exemplele date vieața ta frumoasă și plină de fapte nobile, propoveduind crezul și țința vieții tale „Unire în cuget și simțiri pentru toți frații de acelaș sânge și de aceeaș lege“.

Vom cinști cu sfințenie memoria ta, căci tu ne-ai învățat că „Popoarele se onorează pe sine, cultivând memoria bărbaților săi aleși“. Amintirea ta va fi pentru dascălimea română, așa cum ai spus tu, altar de cinstirea trecutului, mângâiere în necazurile prezentului și izvor de porniri nobile pentru viitor“, iar numele tău va rămâne scris în inimile noastre cu litere mai neperitoare decât cele ce vor fi săpate în marmora mormântului tău.

*

În numele gimnaziului „A. Bârseanu“ din Dicioșmârtin a vorbit dl director *I. Vulcușiu*, arătând în cuvinte pline de avânt, ce a pierdut neamul nostru prin moartea marelui dascăl și vestitor al vremurilor noastre.

Cuvântul plin de avântul tinereții, rostit de elevul Diaconu I. Ioan dela liceul „Gh. Lazăr“ din Sibiu a încheiat șirul cuvântărilor. Iată acest cuvânt:

Viu din partea tineretului școlar să aduc închinarea sufletului lor cald și entuziast, plin de speranțe și nădejdi, aceluia, care tânăr student fiind, și-a formulat principiile de viață, pe cari cu tinerețe, entuziasm și credință, le-a urmat până s'a îndepărtat de această viață pământească.

Acest mare dispărut și-a dat bine seama că școlarii sunt aceia, cari vor duce odată destinele nației spre lu-

mină și progres. Însă, pentru a ajunge acolo, unde nădăjduște nația care i-a selecționat, ei au nevoie să se hrănească cu idealism, cu dragoste de muncă, de cinste și de adevăr. Andreiu Bârseanu a știut să animeze tineretul cu sentimente mari și frumoase. Și pentru că cel mai înalt sentiment, care trebuie să existe în sufletele fiilor unui popor apăsător de jug străin, eră ideea națională, el a dat sufletelor tinere elanul care să le întărească în așa măsură, încât să disprețuiască primejdiile, când eră vorba de interesul nației.

Încă de când eră student la Dina concretizează principiile de viață ale tineretului în frumosul cântec „Pe-al nostru steag e scris unire“, care trebuie să fie imnul societății studențești „România Jună“. Acum acest imn este știut de toată suflarea românească și el va trăi atât timp cât vor exista fiii adevărați ai României Mari. În aceste câteva versuri el formulează principiile, cari trebuie să animeze pe toți Românii și mai ales pe tineri. Toți trebuie să fim „uniți în euget și simțiri“, căci numai când toate aspirațiunile noastre vor fi contopite în aceeași idee — ideea înațională, — numai atunci „vom înfruntă“, fără a ne clinti, „orice loviri“ dușmane. Cât timp vom fi uniți, nu vom avea a ne teme de lupta grea, ca atunci când am fi răsleșiți, ci vom fi întotdeauna învingători. Să fim deci înfrățiți în dragostea pentru adevăr și dreptate și-atunci „scumpa noastră Românie“ va fi eternă, precum eterne sunt adevărul și dreptatea.

Andreiu Bârseanu nu s'a mulțumit însă numai cu formularea acestor principii. Principiile, oricât de mari și entuziaste ar fi, nu pot avea răsunet în sufletele noastre, dacă nu sunt întovărășite de fapte reale, de exemple pe cari școlarul să le vadă la cei mai mari decât el. De ce zice oare Christos: „Lăsați pe copii să vină la mine?“ El cheamă pe copii la sânul Său nu atât pentru a le împărtăși învățătura Sa, ci pentru că la El aveau să vadă exemplul jertfei de sine pentru triumful binelui, aveau să vadă pilda de renunțare la bunurile pământești; la El aveau să găsească lumina conducătoare spre cele bune. Deci nu atât învăță-

ura, ci exemplul vieții sale animează sufletele cu sentimente frumoase.

Toți oamenii mari au căutat să miște poporul nu prin vorbe, ci prin exemplul pe care-l dau în viața lor proprie. „Vorbele sunt ca sunetul frunzelor vestește“, zice Goethe, iar Shakespeară găsește că „singura realitate e fapta“.

Andreiu Bârseanu a fost unul dintre aceia care a triumfat în munca lui nu prin vorbe, ci prin fapte. El și-a aranjat viața în conformitate cu principiile enunțate încă de tânăr și triumful ideii trebuia să vină, vorbele lui fiind traducerea faptelor.

Urmându-și principiile enunțate de tânăr, el a rămas până la sfârșit un suflet tânăr și entuziast.

Aceasta trebuie să înțelegem noi, tineretul, din viața și opera lui Andreiu Bârseanu: cuminența și tinerețea veșnică. El trebuie să fie, mai ales pentru tineret, un model vrednic de urmat. Și să luptăm mai departe pentru adevăr și dreptate, urmând calea arătată de acest mare animator al sufletelor tinere.

Și-acum, când s'a dus dintre noi, asigurăm umbra lui sfântă și ne legăm în fața oamenilor, că vom fi adevărați urmași ai principiilor, pline de entuziast, ale celui care a fost Andreiu Bârseanu.

*

După desfășurarea pioasei serbări carul mortuar a trecut printre șirele lungi formate de elevii tuturor școlilor din Sibiu, însoții fiind de întreaga asistență.

La poarta cimitirului central, Sibiuul întristat și-a luat rămas bun dela osemintele care urmau să fie transportate spre Brașovul care le va fi lăcașul de neturburată odihnă.

Ceremonia pioasă a reînhumării s'a desfășurat în ziua de 27 Octombrie, în fața capelei cimitirului din Groaverii Brașovului, unde se adunase o numeroasă asistență: autoritățile civile și militare, delegații tuturor societăților românești din Brașov delegații comunei natale Dârste, profesorii și elevii tuturor școalelor și numeroși admiratori ai marelui defunct.

Dela București au sosit dl Șt. C. Pop, președintele Camerii și dl ministru Voicu Nițescu, reprezentând guvernul și Corpurile legiuitoare.

În fața stierului învâlit în tricoul românesc și încunjurat de numeroase cununi și jerbe de flori, preoții I. Prișcu, V. Mereș, Dr. N. Stînghe, N. Furnică și C. Mușlea au oficiat prohodul, iar corul mixt de sub conducerea dlui N. Oancea a executat răspunsurile și cântările funebre.

*

În numele școalelor a vorbit dl I. Pricu, directorul școlii comerciale „A. Bârseanu“ din Brașov, arătând ce a însemnat pentru școlile din Brașov munca de dascăl a răposatului.

A urmat apoi cuvântul „Astrei“ din Brașov, condusă ani de-a rândul de marele dispărut, rostit cu căldură de dl profesor N. Orghidan :

Onorată asistență,

Pe marginea mormântului deschis ca să primească spre vecinică odihnă osemintele lui Andreiu Bârseanu, să rechemăm încă odată înaintea ochilor noștri sufletești imaginea acestui bărbat de seamă. Pare că-l vedem în fața noastră așa cum eră în viață. Un fizic ce oglindea în afară aleasa-i structură internă: linii armonice, chip de intelectual, păstrând curate trăsăturile etnice, ochi blânzi, frunte visătoare. Un suflet mare sălășlulă în această făptură. Cu adevărat „vir bonus“ în cea mai frumoasă accepțiune a acestui cuvânt, Andreiu Bârseanu a fost însăși nobleța de rassă întruchipată într'unul din cele mai reprezentive exemple ale neamului nostru. Acum, când duhul lui a coborât din lumea celor drepți și plutește pe deasupra capetelor noastre, pare că-i auzim glasul cunoscut, duiosul lui glas înlăcrimat, izvor de înțelepciune. El ne mustră blând, frați brașoveni și ne îndeamnă la unire, la bună înțelegere, la dragoste între noi. Iar glasul acesta nu e permis să răsunе în pustiu, pentru că Andreiu Bârseanu a fost crainicul sfintei solii a unirei adevărate și sincere, a fost intruparea armoniei desăvârșite între vorbă și faptă, a fost un mare caracter.

Smeriți ne închinăm umbrei lui revenită pe aceste plaiuri. Înainte de a fi al țării întregi, Andreiu Bârseanu este al Brașovului prin nașterea lui în satul din dreptul văii Timișului, unde de atâtea ori își va fi îndreptat privirea plină de înfrigurată așteptare spre Predealul vecin. Este al Brașovului prin cei mai frumoși ani petrecuți de el aci ca elev, mai apoi ca profesor, ca muncitor în ogorul public ca îndrumător cultural și președinte al Despărțământului Astra, care cu acest prilej pios își exprimă încodată omagiile de recunoștință memoriei lui. În fine, Andreiu Bârseanu este al Brașovului prin însăș legătura simbolică dintre el, cântărețul profetic al unirei, și acest frumos oraș, așezat în inima țării întregite.

Odihnească în pace între aceste ziduri, alături de celalalt profet Andreiu, la al cărui „Răsunet“ deșteptător din somnul cel de moarte el a răspuns cu asigurarea buciumată în largul lumii, că „scumpa noastră Românie etern, etern va înflori“.

În colțișorul acesta de liniște și de frumusețe, la picioarele Tâmpii ocrotitoare, cei doi prevestitori ai sfintei luiieri vor dormi un somn fericit, binecuvântați de urmași în vecii vecilor!

*

În numele municipiului Brașov a vorbit dl Gh. Cuteanu.

Dl ministru Voicu Nițescu și dl St. C. Pop, președintele Camerii, profund mișcați au evocat figura luminoasă a marelui defunct, dându-o ca pildă de urmat generației de astăzi și de mâine și tâlmăcind în acelaș timp durerea guvernului și al Corpurilor legiuitoare pentru pierderea ilustrului fiu al neamului românesc.

În sunetele imnului „Pe al nostru steag...“ și „Vecinica pomenire“, sieriul a fost coborât apoi în cavoul familiar deplâns de întreaga asistență.

*

În ziua exhumării școalele din regiunea Sibiu, conduse de răposatul, timp de 3 ani, au ținut câte un parastas pentru odihna vecinică a fostului lor director regional, iar după parastas s'a ținut la fiecare școală o serbare

comemorativă, în cadrele căreia un profesor a arătat opera și activitatea lui A. Bârseanu.

Inspectoratul școlar, ajutat cu toată însuflețirea de Asociația Profesorilor secundari, a întreprins o colecție pentru ridicarea unui monument pe mormântul răposatului, care să fie o permanentă dovadă că dăscălimea păstrează au evlavie amintirea lui Andreiu Bârseanu, care i-a fost îndrumător direct timp de 3 ani.

Autoritățile școlare, împreună cu întreaga dăscălimea, vor căuta să păstreze și în viitor amintirea vie a lui Andreiu Bârseanu, prezentându-l elevilor școalelor noastre, ca o pildă grăitoare a datoriei împlinite cu o desăvârșită conștiințiozitate și a dragostei de neam, care îndeamnă nu la cuvinte umflate ce sună a gol, ci la o muncă rodnică depusă cu suflet și înțelepciune.

